

АЛТЕРНАТИВИ

НА ЛИШАВАНЕТО ОТ СВОБОДА

ОБОСОБЯВАНЕ / ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СЪЩНОСТТА /
И ОБМЕН НА ДОБРИ ПРАКТИКИ

Законови разпоредби и добри практики в
България, Испания, Хърватска, Италия,
Холандия и Обединеното кралство

Редактори: Марция Тоци
Елиза Корбари, Джозепе Сандри

АЛТЕРНАТИВИ НА ЛИШАВАНЕТО ОТ СВОБОДА

ОБОСОБЯВАНЕ / ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СЪЩНОСТТА /
И ОБМЕН НА ДОБРИ ПРАКТИКИ

Законови разпоредби и добри практики в
България, Испания, Хърватска, Италия, Холандия и
Обединеното кралство

Редактори: Марция Тоци
Елиза Корбари, Джозепа Сандри

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	8
Методология на изследването	22

Глава I

Какво иска Европа/и не само тя/ от нас	30
I.1. Препоръки на Комитета на министрите към държавите-членки	30
I.2. Към Европейското наказателно право...	65

Глава II

Преглед на настоящата ситуация	84
II.1. България	84
II.1.1. Пенитенциарна система в България.	84
II.1.2. Алтернативи на лишаването от свобода в България	88
II.1.3. Специфични и уязвими групи (лишени от свобода) в България	95
II.1.4. Фокус върху... жертвите на престъпления	102
II.1.5. Фокус върху... Рецидивизма	102
II.2. Испания	104
II.2.1. Пенитенциарна система на Испания	104
II.2.2. Алтернативни санкции в Испания	111
II.2.3. Уязвими групи	120
II.2.4. Фокус върху... наркозависимите като уязвима група	127
II.3. Република Хърватска	130

II.3.1. Пенитенциарна система и система за пробация в Хърватия	130
II.3.2. Мерки на общността в РХърватска	137
II.3.3. Специфична група: непълнолетни правонарушители	146
II.4. Италия	149
II.4.1. Пенитенциарна и пробационна система в Италия	149
II.4.2. Алтернативни мерки в Италия	152
II.4.3. Уязвими групи	159
II.4.4. Фокус ... върху мерките в полза на Общността	161
II.5. Холандия	166
II.5.1. Развитие, функциониране и задачи пред Пробационната служба в Холандия	166
II.5.2. Алтернативи на лишаването от свобода за възрастни в Холандия	170
II.5.3. Целева група: наркозависими	174
II.5.4. Целева група: непълнолетни. Алтернативи на лишаването от свобода за младежи в Холандия	176
II.5.5. Фокус върху... Обществено полезен труд в Холандия	181
II.6. Обединено Кралство	192
II.6.1. Англия и Уелс	192
II.6.2. Ирландия	195
II.6.3. Шотландия	197
Библиография	199

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящото ръководство е част от европейския проект Алтернативи на лишаването от свобода: идентифициране и обмен на добри практики, който е съфинансиран от Европейския съюз по специфична програма Наказателно правосъдие 2007-2013. Програмата е създадена, като част от общата програма „Основни права и правосъдие“, с Решение на Съвета от 2007/126/GAI, което залага сред своите специфични цели насърчаване на съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси с цел «насърчаване на мерки, насочени към ефективна ресоциализация на правонарушители». Въз основа на това решение и гореспоменатата програма, в поканата за предложения JUST/2013/JPEN/AG се подчертават редица приоритети, като сред тях са изследвания и дейности, чийто фокус е насочен към алтернативни мерки и санкции.

Така се ражда идеята за проекта в този контекст: насочена към разработване на сравнителен анализ на съществуващи обществени санкции и мерки в европейските страни, отличаващи се с висока хетерогенност, за да се установят добрите и най-добрите практики, да се разпространят знания сред практикуващите и не само сред тях, чрез събития за повишаване на осведомеността, организирани в различни национални територии. Отличителната черта на проекта се състои в споменатия анализ на алтернативни мерки (и следователно в идентифицирането на добрите практики) които се отнасят не само към това, което считаме за основна група (възрастни мъже), но също и към идентифицираните като специфични и особено уязвими групи: а именно жени, непълнолетни, лица с психични проблеми, наркозависими и чужденци.

Партньорската мрежа покрива тези различни реалности, както публични, така и частни, работещи в областта на съдебната система с конкретни насоки, които имат за цел да се вземат предвид целевите групи в проекта:

Водеща организация по проекта. Асоциацията Libra Onlus Association е създадена в Мантуа през 2010 г., с цел да проучва и разработва динамична медиация, насочена основно към възстановителното правосъдие, модел, който включва жертва, извършител и общество в опит за мирно разрешаване на конфликти, причинени от престъплението. Така Асоциацията развива редица проекти в областта на приложната криминология, в и извън затвора, както и в областта на приложната виктимология, благодарение и на действащия Център за подпомагане на жертви на престъпления в област Мантуа. Асоциацията е член на Victim Support Europe /Подкрепя на жертвите на престъпления, Европа/.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

г-н Angelo Puccia | Associazione Libra Onlus. Rete per lo studio e lo sviluppo delle dinamiche di mediazione.

6, S. Pertini, 46100 – Mantova, Italy

Tel +39 0376 49165 – Fax +39 0376 413135

E-mail presidenza@associazionelibra.com

Web <http://www.associazionelibra.com/it/home/>

Партньор ко-бенефициент. Tilburg University има пет факултета. Европейският проект е разработен благодарение на подкрепата на Факултета по социални и поведенчески науки, Факултета по психология на развитието и съдебна психология. Този факултет има голям опит в и управлението на проекти за правосъдие и вътрешни работи. Жертвите и извършителите на престъпления, и по-специално, на хората, които участват в насилие или сексуалните престъпления, са обект на изследване от страна на членовете на факултета.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Prof. Stefan Bogaerts | Stichting Katholieke Univeristeit Brabant

P.O. Box 90153 - 5000 LE Tilburg, The Netherlands

Tel +31 13 466 363

E-mail s.bogaerts@utv.nl

Web <https://www.tilburguniversity.edu>

Партньор ко-бенефициент „Фондация за подпомагане жертви на престъпления и борба с корупцията“ е член на Victim Support Europe /Подкрепа на жертвите на престъпления, Европа/. Фондацията подпомага и оказва подкрепа на жертви на престъпления, а същевременно работи и със задържани и лица под пробация благодарение и на сътрудничеството с българските пенитенциарни органи.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Dr. Stiliyan Nikolov Ivanov | SVCCC Foundation

37, Gen. Gurko Str., Sofia – 1000, Bulgaria

Tel +35 9888 261610

E-mail stopcrimes@abv.it

Web <http://exchange.victimsupport-bg.eu/>

Асоцииран партньор Услугата за наказателно правораздаване се осъществява от Националната здравна служба, и работи в четирите зони на Лондон. Фондацията SLaM NHS е голяма организация, работеща в областта на психичното здраве за идентифициране и лечение на хора, които имат проблеми с психичното здраве в системата на наказателното правораздаване.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Dr. Andrew Forrester | South London and Maudsley NHS Foundation Trust, Criminal Justice Mental Health Service

108a, Landon Road, London – SW9 9NU, United Kingdom

Tel +44 203 228 6542

E-mail andrew.forrester1@nhs.net

Web <http://www.slam.nhs.uk/>

Асоцииран партньор. Университет Риека-Факултет по хуманитарни и социални науки е публично дружество. Фокусът е насочен към изучаването на антисоциални разстройства на личността и психопатии, както и към социални и институционални отговори за правонарушителите, засегнати от тази проблематика.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Prof. Luca Malatesti | Filozofski fakultet u Rijeci

4, Sveučilišna avenija, HR-51000, Croatia

Tel +385 051 265 650

E-mail lmalatesti@ffri.hr

Web <https://www.uniri.hr/>

Сътрудник. Federacin Andaluza Enlace обединява повече от сто организации с нестопанска цел, които работят в Андалусия, особено по отношение на теми като зависимости, социално изключване и наказателното правосъдие, като предлага безплатна правна помощ на граждани и задържани лица. Организацията предлага образователни пътеки и услуги, свързани с възстановително правосъдие , както и в затворите.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Esq. Pedro Quesada | Federacin Andaluza Enlace

49, C/Marqués de Pickman - Sevilla, Spain

Tel +34 953254894 – Fax 0+34 609643912

E-mail info@pedroquesada.com

Web <https://www.f-enlace.org/>

Асоцииран партньор. Местната структура сътрудничи по проекта, особено по отношение на предприемане на дейности за осведоменост адресирано конкретно към публични субекти, с участието на различни общини с опит в разширяването на възможностите за приемането на осъждани лица.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Dr. Roberto Grassi | Provincia di Mantova

30/32, Principe Amedeo, 46100 – Mantova, Italy

Tel +39 0376 204248 – Fax +39 0376 204326

E-mail roberto.grassi@provincia.mantova.it

Web <http://www.provincia.mantova.it/>

Асоцииран партньор. АСТ Onlus е сдружение с нестопанска цел активно от 1997 г. на територията на Бреша. Тя работи основно в областта на мерките за задържане и на общността, като особено се фокусира върху пътеки за рехабилитация и изследвания в сътрудничество с експерти по наказателно производство и пенитенциарната система.

От 2011 г., проектът на организацията „Италиански затворници в чужбина“ обръща специално внимание по отношение на италианските задържани в чужбина и в частност феноменът на задържане извън родната страна.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Dr. Luisa Ravagnani | АСТ Onlus

29, Federico Borgondio, 25122 – Brescia, Italy

Tel +39 030 291582 – Fax +39 030 4195925

E-mail info@act-bs.it

Web <http://www.act-bs.it/>

Асоцииран партньор. Associazione Italiana Giovani Avvocati-AIGA Мантуа е организация с нестопанска цел, обединяваща млади италиански юристи, насърчаващи, на местно и национално ниво, обсъждането и научния анализ за етика и културологични теми, свързани със закона. Поради тази причина, Асоциацията организира събития и срещи за обучение основно адресирани към експерти в областта на криминалистиката.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Esq. Raffaello Leali | AIGA Mantova

45, Corridoni, 46100 – Mantova, Italy

Tel 0376320485 – Fax 0376222766

E-mail giovaniavvocatimantova@gmail.com

Web <http://www.aigamantova.it/>

Сътрудник. **FDE Institute** е компания предлагаща квалифицирани **обучения, научни изследвания и интегрирано консултиране**, акредитирана в Търговския регистър на образованието и професионално обучение на област Ломбардия (с рег. номер **860151 / 2010**). **Основни цели са насърчаването** на културата и на научния дебат, подобряване нивата на знание между хората и връзка между научното познание и практикуващите в професията. За постигане на тази цел, Институтът насърчава и развива няколко обучителни и изследователски проекта, в партньорство с неправителствени организации.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Г-жа **Francesca Savazzi | Istituto FDE**

6, S. Pertini, 46100 – Mantova, Italy

Tel +39 0376 415683 – Fax +39 0376 413135

E-mail direzione@istitutofde.it

Web <http://www.istitutofde.it/>

PRAP Lombardia

Подкрепяща организация. **Provveditorato dell'Amministrazione Penitenziaria per la Lombardia | PRAP** Ломбардия е регионален офис на ГУМЛС, а именно местен офис на Министерството на правосъдието. Тя работи в областта на пенитенциарните заведения и услуги за възрастни, организация на услугите и институциите за задържани и интернирани, обществените санкции и мерки в отношенията с местните власти.

Този регионален клон в Ломбардия е подчинен на ГУМЛС | DAP.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Cr. Milena Cassano, Dott.ssa Patrizia Ciardiello | PRAP Lombardia

Via Pietro Azario 6, 20123 Milano, Italy

Tel +39 02 438561 – Fax +39 02 43856271

E-mail pr.milano@giustizia.it

Web <https://www.giustizia.it/>

Offender Supervision in Europe

COST Action IS1106

Подкрепяща организация. Европейско сътрудничество в областта на науката и технологиите | COST е най-важната междуправителствена рамка за научно и технологично сътрудничество, което финансира научни проекти с името COST **Actions** . Наблюдение на нарушителя в Европа е COST Action 1106.

ЛИЦЕ ЗА КОНТАКТ ПО ПРОЕКТА:

Prof. Fergus McNeill

Tel +44 0141330 – Fax +44 0141330

E-mail Fergus.McNeill@glasgow.ac.uk

Web <http://www.cost.eu/>

Мрежата, съставена от всички партньори, описани по-горе, разработва проекта Алтернативи на лишаването от свобода: идентифициране и обмен на добри практики, посредством конкретни действия, както следва:

- Преглед на литературата за съществуващите алтернативни мерки в България, Хърватия, Италия, Холандия, Испания и Обединеното кралство;
- Работни посещения в страните-партньори, които имат за цел да се запознаят с пенитенциарните органи , както и обмен на добри практики;
- Събиране и анализ на пенитенциарната система във всяка държава, участник по проекта;
- Идентифициране на съществуващи алтернативни санкции и мерки, насочени към уязвими групи (жени, непълнолетни, малолетни, лица с психични проблеми, наркозависими, чужденци и т.н.);
- Идентифициране и обмен на добри практики, особено по отношение на тяхното въздействие върху рецидивизма и баланс между разходи и ползи;
- Осведоменост и насърчаване на култура, подкрепяща прилагането на алтернативни мерки и санкции чрез национални кампании, организирани в България, Италия и Холандия;
- Публикуване на настоящия наръчник в резултат на проекта за предоставяне на указания за експерти и други.
- Възможности за научно изследване, по-специално организиране на международна конференция в България (София) и в Италия (Милано), като по-нататъшни възможности за обмен на добри практики и за укрепване на мрежата, съставена от различни ключови експерти в пенитенциарната област.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

За правилното развитие на научното изследване, първоначално е необходима дискусия, във връзка с някои ключови понятия, както и оценка на редица предварителни научни въпроси. Първата цел действително е да се търсят (по-прецизно: да се екстраполират) общи и недвусмислени определения, за да се очертае обща теоретична рамка. На първо място е нуждата да се определи какво се има предвид, за целите на това изследване, под определението «алтернативни санкции и мерки». Отделно от различните инструменти, предоставени от националните законодателства, трябва да се отбележи, че те често не представляват изрично определение на значението на тези термини: Затова решихме да се позовем на определението, съдържащо се в Речника за специализираните термини на Препоръка N ° R (92) 16 на Комитета на министрите към държавите-членки относно Европейските правила за обществените санкции и мерки.

Терминът «обществени санкции и мерки» се отнася за санкциите и мерките, които поддържат нарушителя в общността и включват някои ограничения на свободите му чрез налагане на условия и / или задължения, и които се реализират от органите, определени от закона за тази цел. Терминът обозначава всяка санкция, наложена от съд или съдия, и всяка мярка, приета преди или вместо решение за налагане на санкция, както и начини за изпълнение на присъда за лишаване от свобода извън институцията на затвора. Въпреки че паричните санкции не попадат в тази дефиниция, всяка надзорна или контролна дейност, предприета за осигуряване на тяхното изпълнение попада в обхвата на настоящите правила.

Що се отнася до класификацията на различните мерки, на първо място сме избрали те да бъдат разграничавани според механизмите за прилагане и фазата на процеса, в която са приложими: така, от една страна идентифицираме мерките - а не точно наказанията - приложими преди налагането на присъда (което определяме като т.нар досъдебна фаза). На практика тези мерки отговарят на нуждите за преустановяване и отклоняване: за първото определение се отнася до възможността за спиране на наказателния процес, докато вторият очертава повторното пренасочване на нарушителите до услуги, които теоретично биха могли да се справят със случая по по-подходящ начин от въвеждане в затвор.

Да вземем предвид случаите на извършено престъпление спрямо собствеността, когато не се използва сила, например когато извършителят е наркозависим. Някои юрисдикции позволяват, при изпълнение на определени условия, спиране на наказателното производство, само и единствено ако съответното лице се съгласи да предприеме лечение за детоксикация. А изборът на този вид очевидно отговаря както на прекратяване, защото наказателния процес е спрял и няма подвеждане под отговорност, ако лечението приключи успешно или се развива положително, а също така отговаря на отлагане на изпълнението на присъдата, при липса на наказателни мерки и приближаване до по-социална и терапевтична среда, отнасяща се до дадени услуги.

От друга страна, намираме алтернативните санкции, а след това редица наказателни мерки, които стават приложими след произнасяне на присъда от компетентните съдебни органи (т.нар следсъдебна фаза). Ясно личи съответствието с перспективата за отлагане на изпълнението на присъдата.

Да се върнем към случая на наркозависимия, извършил престъпление против собствеността, без да използва сила и да си

представим, че е обвинен и осъден. При изпълнение на определени условия, някои юрисдикции позволяват допускане до така наречените алтернативни санкции. Това по същество е възможността да се излежи присъдата извън затвора, в съответствие с наложените условия. Тези условия се различават в националните законодателства: например продължителността на присъдата и характера на престъплението. Изискванията могат да обхващат редица области, включително свобода на движение и със сигурност предприетите (или наложени от прокуратурата) начини на лечение: перспективата за отлагане на изпълнението на присъдата е очевидна предвид силната връзка с целевата услуга.

Перспективата за преустановяване, както стана ясно тук, със сигурност се отнася до фазата на изпълнение, а не до тази на процеса: за пример могат да бъдат дадени мерките, когато при изпълнение на определени условия се прекратява изпълнението на наказанието.

Освен това алтернативите могат да бъдат разграничени според тяхното съдържание, в опит рамката да се сведе до хомогенност. Дори и в този случай, нововъвеждението идва от Европа и е описано в детайли в Препоръка N ° R (2000) 22 на Комитета на министрите към държавите-членки за подобряване на прилагането на европейските правила за обществените санкции и мерки, която идентифицира кръг от санкции и мерки, като образец:

- алтернативи на досъдебното задържане, като се изисква заподозреният извършител да пребивава на определен адрес, за да бъде наблюдаван и подпомаган от институция, определена от съдебния орган;
- пробация като независимо налагане на санкция, без произнасяне на присъда за лишаване от свобода;
- спиране на изпълнението на присъда за лишаване от свобода след наложени условия;

- общественополезен труд (т.е. неплатена работа в полза общността);
- обезщетение на жертвата / обезщетение на жертвата от извършителя чрез медиация;
- принудително лечение за извършители под влияние на наркотици и алкохол и страдащи от психични заболявания, причинили престъпното поведение;
- постоянен надзор за съответните категории правонарушители;
- ограничение на свободата на движение например посредством налагане на вечерен час или електронно наблюдение, наложено в съответствие с разпоредбите по член 23 и 55 от Европейските правила;
- условно освобождаване от затвора, последвано от надзор след освобождаването.

И накрая е важно да се идентифицират алтернативните санкции и мерки, които могат да бъдат допуснати, в съответствие с изискванията за достъп, по-специално уязвимите лица: логично описахме случая на наркозависимия нарушител, като по подобен начин могат да се включат и други специфични групи, споменати по-горе.

Следователно трябва да се уточни какво се разбира под «алтернативни санкции и мерки», как се тълкува от законодателната рамка на участващите страни и се счита за необходимо да се проведат консултации за смисъла на термина «рецидивизъм». Ето защо ние започнахме от идентифицирането на тази концепция в различните национални системи:

Що се отнася до **Италия**, първо трябва да се отбележи, че италианският Наказателен кодекс (наричан по-долу за краткост с.р) дефинира рецидива като утежняващо обстоятелство, поради което наложеното наказание за второ престъпление се увеличава. В Италия се разграничават различни видове рецидив, изрично определени, както следва:

- **Фактически рецидив** /Simple Recidivism,б.пр./ (Чл 99,1 ср): когато след налагане на присъда правонарушителят извърши ново престъпление. В този случай, наказанието се увеличава до една трета от санкцията, която се налага за второ престъпление.

- **Утежнен рецидив** / Aggravated recidivism,б.пр./ (Чл. 99,2 и 99,3 ср), което от своя страна включва няколко форми: специфичен рецидив (след първата присъда, правонарушителят извършва престъпление от същото естество като предишното, чл. от 101 ср.), Пет-годишен рецидив, и рецидив по време или след изпълнение на наказанието. В тези случаи наказанието за второ престъпление се увеличава до половината; санкцията се увеличава до половина, в случай че има наличие на две или повече от гореспоменатите обстоятелства.

- **Многократен рецидив** / Repeated recidivism б.пр./ (Чл 99,4 ср): Когато дадено лице, вече рецидивист извърши ново престъпление, наказанието се увеличава на половина. В случай на последващ утежняващ рецидив, наказанието за новото престъпление се увеличава до две трети.

Дори и в **България** законодателството предвижда различни форми на рецидив:

- **Общ рецидив** (. Чл.27 ср): когато лице вече осъдено за престъпление, извърши друго, от различен характер от предишното, по време на периода на изтърпяване на първата присъда.

- **Специален рецидив** (чл.28 ср.): Когато нарушителят извършва второ престъпление от същия вид като предишното в период от пет години, считано от изпълнението на присъдата за първо нарушение. Приложимо е за престъпления като блудството, хулиганство и подкуп. За специален рецидив, също се считат престъпления, когато лицето е непълнолетно.

- **Опасен рецидив** (. Чл.29 ср): дефинира се като утежняващо обстоятелство и е свързано с различни престъпления, като тежки престъпления, изрично установени в закона, по-специално престъпления срещу собствеността и тежки престъпления (например убийства, изнасилвания, грабежи , измами, кражби). Съществуват два вида опасен рецидив: първият се състои в повторно нарушение,

след осъждане на пет години или повече или лишаване от свобода или доживотен затвор, за умишлено престъпление; вторият вид се отнася до нарушителя, който извършва ново престъпление след като е осъждан на затвор за умишлено престъпление два или повече пъти.

В **Холандия** също има различни форми на рецидив:

- **Общ рецидив**: означава ново престъпление, независимо от степента, естеството и тежестта на извършеното нарушение.
- **Сериозен рецидив**: означава ново престъпление със законно наказание от най-малко четири години затвор или за което има онормироване за налагане на предварително задържане.
- **Много сериозен рецидив**: означава ново престъпление със законно наказание от най-малко осем години затвор.
- **Особен рецидив**: в случай на ново престъпление от същия характер като предходното.
- **Специфичен рецидив**: в случай на ново престъпление идентично по законовите разпоредби и членове от кодекса.

В други страни, като например в **Хърватска**, определението за рецидив не присъства като дефиниция в Наказателния кодекс, нито в Закона за изпълнение на присъди; така или иначе съответните власти **разграничат два вида рецидив**:

- Първият се отнася до затворници, които и преди са били осъждани на лишаване от свобода;
- Вторият се отнася до затворници, на които са налагани какъвто и да е вид наказателни санкции, с изключение на дребни престъпления.

По-нататък за оценката на риска, общият и особеният рецидив се отличават според естеството си - хетерогенно или хомогенно - според извършените престъпления.

Поради това е лесно да се разбере, че е необходимо оеднавяване на рамката, като се вземат под внимание основните принципи, характеризиращи наказателноправните системи на демократичните държави, и по-специално на презумпцията за невиност.

В опита си да се преодолеят различията произтичащи от националните определения и за целите на настоящото изследване сме приели следната концепция за рецидив:

Рецидивизъм е, когато едно лице е окончателно осъдено за първо нарушение и бива осъдено отново с влязла в сила присъда.

Друг въпрос, който заслужава да бъде разгледан тук е събирането на данни, за които времевата рамка е разчетена за периода 01.01.2008 - 31/12/2013; когато обработването на информацията е възможно, и е предоставяна информация за следващите години, като в частност се изтъкват промени в законодателството и тенденциите спрямо него. Важно е да се изясни, че от този момент нататък събирането на данни, както и анализът на данните, отбелязва един вид асиметрии заради системите за определяне на данни, приети от различните страни-участници. Като оставим настрана следващия параграф, посветен на изследване на отделните държави-членки, задълбоченият анализ на източниците на научните изследвания и на събраните данни е важен фокус върху данните, редица от които са официални данни, събирани благодарение на различни инструменти, които могат да спомогнат не само за сравнение, но и разработване на предложения за хомогенно определяне на данни за целия Европейски съюз. Поради това се позоваваме и на доклади от Съвета на Европа (в частност SPACE I и SPACE II), и данните, събрани на национално ниво, за които от една страна е набрана навременно необходимата налична информация, а от друга страна специфична информация по запитване в рамките на настоящия проект. Ценна е и информацията анализа на научната лите-

ратура, както и от мрежата за сътрудничество между партньорите, които изтъква приликите и разликите в различните системи.

Преди да се пристъпи към разглеждането на различните национални контексти, трябва да се подчертаят общите и неизбежни аспекти, чийто принос и знания - както ще се разбере - са не само експерти и политици, но и цялото гражданското общество в търсене на далновидна цел за създаване на общи политики, чрез които все по-често ще се взема под внимание съчетаването на редица изисквания, които със сигурност не се ограничават само до зоната на сигурност.

ГЛАВА I

КАКВО ИСКА ЕВРОПА/И НЕ САМО ТЯ/ ОТ НАС

I.1. ПРЕПОРЪКИ НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ

За разбирането на настоящата рамка, се счита за наложително тя да бъде основана на инструменти, които определят общите линии на пенитенциарната зона над национално ниво. С настоящото представяме някои кратки бележки и резюмета на европейските препоръки, които са правени последователно с цел лишаването от свобода да бъде сведено до *extrema ratio* / или последна инстанция, б.пр ./

ПРЕПОРЪКА: е един от източниците на правото, който няма обвързваща сила, но има висока степен на морално задължение. Тя е насочена към държавите-членки и включва покана да (*rectius*: препоръчваме да) се следва определено поведение.

Следните инструменти са съставени от всички компоненти на обществото и са важна отправна точка-ориентир в пенитенциарната и социална политики, които от своя страна представляват привилегировани сфери за правилно прилагане на алтернативни механизми за лишаване от свобода и задържане.

ПРЕПОРЪКА N ° R (92) 16 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРАВИЛА ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ САНКЦИИ И МЕРКИ:

Тези правила, наред с другото, са предназначени:

а. за създаване на набор от стандарти, които позволяват на националните законодатели и практикуващи професионалисти (съдебни органи и органи, отговорни за изпълнението на присъдата) да осигурят справедливо и ефективно прилагане на обществените санкции и мерки. Прилагането им цели да се поддържа необходимият и желан баланс между, от една страна, необходимостта от защита на обществото, както в смисъл на поддържането на правовия ред, така и прилагането на нормите, предвиждащи обезщетение за вреди причинени на жертвите, и, от друга страна, основното зачитане на нуждите на правонарушителя, предвид социалната му интеграция;

Първа част - Общи принципи

Глава III - Зачитане на основните права

Правило 29 Когато се правят договорености за предоставяне на помощ на изпълнителния орган под формата на подходящи упоравняващи надзор дейности, извършвани срещу заплащане от организации или лица, граждани на общността, като отговорността за гарантиране, че предоставяните услуги отговарят на изискванията на настоящите правила се поема от органа за изпълнение. Изпълнителният орган взема решение за действията, които да бъдат предприети, ако предвидената помощ не отговаря на тези изисквания.

Изпълнителният орган се произнася и относно действията, които да бъдат предприети, ако контролните дейности показват, че нарушителят не се е съобразил с условие или задължение или разпореждане, произтичащи от санкция или мярка, наложена от общността.

Глава IV - Сътрудничество и съгласие на нарушителя

Правило 30 Налагането и изпълнението на санкции и мерки от Общността се стреми да развива чувство за отговорност у извършителя към обществото като цяло и в частност към жертвата (ите).

Трета част - Аспекти за управление на санкции и мерки

Глава VIII - Условия за изпълнение

Правило 55 Санкциите и мерките на Общността, се прилагат по такъв начин, че да бъдат от съществена важност за нарушителя, който се стреми да допринесе за личностното и социално развитие, необходимо за интеграция в обществото. Методите за наблюдение и контрол служат за постигане на тези цели.

Правило 67 Работата предвидена за изпълнение от нарушителите свързана общественно-полезен труд, не е безсмислена, а от полза за обществото и смислена- за развиване уменията на правонарушителя, колкото е възможно. Общественополезен труд не се предприема с цел реализиране на печалба от лица или дружества..

Член 68 Работните и професионални условия на нарушител, извършващ дейности в Общността следва да бъдат в съответствие с всички действащи законодателства за здраве и безопасност. Нарушителите се застраховат срещу злополука, нараняване и обществена отговорност, произтичаща в резултат на изпълнението на трудовите задължения.

Глава IX - Методи на работа

Член 70 Изпълнението на обществените санкции и мерки се основава на управлението на индивидуални програми и разработването на подходящи работни отношения между извършителя, надзорника и всички участващи организации или лица от общността.

Глава XI – Изследване и оценка на ефективността на обществените санкции и мерки

Правило 89 Изследвания на обществените санкции и мерки се насърчават. Те трябва да се оценяват редовно.

Член 90 Оценката на обществените санкции и мерки следва да включва, без да се ограничава до това, обективна оценка на степента до която :

- Отговаря на очакванията на законодатели, съдебни органи, както и, органите, които прилагат присъдата и общността относно целите на обществените санкции и мерки;
- Допринася за намаляване на ставките за лишаване от свобода;
- Позволява справяне с нужните на нарушителите, произтичащи от престъплението;
- Е икономически ефективен;
- Допринася за намаляването на престъпността в общността.

Приложение – Кратък речник

1. Обществени санкции и мерки

Терминът «обществени санкции и мерки» се отнася до санкции и мерките, които поддържат нарушителя в общността и включват някои ограничения на свободите му чрез налагане на условия и / или задължения, и които се реализират от органи, определени от закона за тази цел.

Терминът обозначава всяка санкция, наложена от съд или съдия, и всяка мярка, приета преди или вместо решение за налагане на санкция, както и начини за изпълнение на присъда за лишаване от свобода извън институцията на затвора. Въпреки че паричните санкции не попадат в тази дефиниция, всяка надзорна или контролна дейност, предприета за осигуряване на тяхното изпълнение, попада в обхвата на правилата.

ПРЕПОРЪКА N ° R (93) 6 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ЗАТВОРНИЧЕСКИ И КРИМИНОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА КОНТРОЛА НА ИНФЕКЦИОЗНИТЕ БОЛЕСТИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО СПИН И ДРУГИ ПРОБЛЕМИ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО В ЗАТВОРИТЕ

Препоръката цели да отговори на спешната необходимост от развиване на политики за борба с разпространението на ХИВ / СПИН и други инфекциозни болести на територията на затворите. Прави се позоваване на политики, които да се разработват в тясно сътрудничество с националните здравни органи, чийто фокус е върху превенцията, образованието и информацията за инфекциозни болести и които са насочени към затворниците и служителите в затворите. Така на държавите-членки се препоръчва, да работят в посока на осигуряване на доброволни тестове и услуги от консултиране, освен предоставяне на медицински услуги в съответствие с националните стандарти, за да се получи както *extra muros* / извън стените на затвора, навън, б.пр. /. Следва да се отбележи, че в препоръката се пояснява, че когато това е възможно, затворници с терминална болест СПИН следва да бъдат предсрочно освободени и подложени на необходимото лечение извън затвора. В допълнение е очевидна връзката между употребата на спринцовки с наркотици и разпространението на инфекциозни болести като има специфични правила, които се отнасят за наркозависими като специфична група: по-специално, социално-санитарни и здравни пътеки (както в здравно или социално заведение, така и като извънболнична услуга), които се препоръчват като алтернатива на задържането.

ПРЕПОРЪКА N° R (97) 12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ОТНОСНО СЛУЖИТЕЛИТЕ, АНГАЖИРАНИ С ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА САНКЦИИ И МЕРКИ

Тя установява редица общи принципи, които държавите-членки е препоръчително да следват, отнасящи се до подбора, обучението, отговорността, работните и етични изисквания за персонала, ангажиран с прилагането на санкциите и мерките. Особено интересна е ясно изразената препоръка в подкрепа на затворническия труд, като временно той може да бъде изнесен на терен, като пробация: тази ситуация позволява да се установи желание за създаване на връзка между традиционна и алтернативна система, за по-доброто осъществяване на проекти за последователност.

ПРЕПОРЪКА N ° R (99) 19 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО МЕДИАЦИЯТА ПО НАКАЗАТЕЛНО-ПРАВНИ ВЪПРОСИ

I. Определение

Тези насоки се прилагат към всеки процес когато жертвата и извършителя на престъплението имат право, при ясно изразено съгласие, да участват активно в решаването на въпроси, произтичащи от престъплението с помощта на безпристрастна трета страна (медиатор).

II. Общи принципи

1. Медиацията по наказателни дела следва да се извършва, само ако страните свободно изразят съгласие. Страните имат право да оттеглят съгласието си по всяко време в процеса на медиацията.

2. Обсъжданията по време на медиация, са поверителни и не могат да се използват в последствие, освен с изричното съгласие на страните.

3. Медиацията по наказателни дела трябва да бъде общодостъпна услуга.

4. Медиацията по наказателни дела може да се провежда по време на всички етапи от процеса на наказателното правораздаване.

5. Услугите свързани с процеса на медиация следва да са автономни и в рамките на системата на наказателното правораздаване.

III.Законово-правна рамка

6. Законодателството следва да улеснява медиацията по наказателни дела.

7. Необходимо е да има насоки за определяне на използването на медиацията по наказателни дела. Тези насоки следва по-специално да отговорят на условията за отнасянето на случая до услугата посредничество и разрешаване на случаите, след медиация.

8. Основните гаранции по процедурата се прилагат и по отношение на медиацията; по-специално, страните имат право на правна помощ и когато е необходимо на писмен / устен превод. В допълнение непълнолетните имат правото на родителска помощ.

IV. Действие на наказателното правосъдие във връзка с медиацията

10. Преди съгласие за медиация, страните се информират напълно за своите права, естеството на процедурата по медиация и възможните последствия от решението си.

11. Нито жертвата, нито извършителят могат да бъдат склонявани към медиация чрез нелоялни средства.

12. Изискват се специални разпоредби и правни гаранции за участието на малолетни и непълнолетни в съдебни производства, които се прилагат и по отношение на участието им в медиацията по наказателни дела.

13. Медиацията не се осъществяваучастващи в нея не е в състояние да разбере смисъла на този процес.

14. Основните факти по случая, обикновено следва да бъдат признати и от двете страни, като основа за осъществяване на медиация.

Участието в медиацията не може да бъде използвано като доказателство за признаване на вина в последващи съдебни производства.

15. Явни различия по отношение на фактори като възраст, зрялост на страните или интелектуален капацитет следва да бъдат взети под внимание, преди пристъпване към медиация.

V. Предоставяне на услуги за медиация

V.1. Стандарти

19. Услуги за медиация се предоставят в съответствие с утвърдени стандарти.

20. Услугите за медиация са достатъчно автономни по време на процеса на предоставянето си. Трябва да има разработени стандарти за компетентност и етични правила, както и процедури за подбор, обучение и оценяване на медиатори.

21. Услугите за медиация се наблюдават от компетентен орган.

V.2. Квалификация и обучение на медиатори

22. Медиатори могат да бъдат наемани от всички слоеве на обществото и като цяло следва да притежават добро разбиране на местните култури и общности.

23. Медиаторите трябва да могат да демонстрират точна преценка и междуличностни умения, необходими за медиация.

24. Медиаторите трябва да преминат първоначално обучение, преди поемане на процедура по медиация, както и специализирано обучение. Обучението следва да бъде насочено към осигуряване на високо ниво на компетентност, като се вземат под внимание уменията за решаване на конфликти, специфичните изисквания за работа с жертви и извършители на престъпления и основни познания за системата на наказателното правораздаване

V.3. Решаване на индивидуални случаи

25. Преди започване на медиация, медиаторът се информира относно всички свързани с делото факти и се снабдява с необходимите документи от компетентните органи.

26. Медиацията се извършва по безпристрастен начин, въз основа на фактите по делото и съобразно нуждите и желанията на страните. Медиаторът винаги защита достойнството на страните и гарантира, че страните се отнасят с респект една към друга.

29. Медиацията трябва да се провежда при закрити врата.

30. Независимо от принципа за поверителност, медиаторът е длъжен да предаде на съответните органи или на съответните лица всяка информация за предстоящо тежко престъпление, която бива разкрита в хода на медиацията.

V.4. Резултат от медиацията

31. Споразуменията се сключват доброволно от страните. Те трябва да съдържат само разумни и съгласувани права и задължения.

32. Медиаторът докладва на органите на наказателното правосъдие относно предприетите стъпки и изхода от медиацията. Докладът на медиатора не трябва да разкрива съдържанието на посредническите сесии, нито да изразява становище от поведението на страните по време на медиацията.

**ПРЕПОРЪКА N ° R (99) 22 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ
КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ПРЕНАСЕЛЕНОСТТА
НА ЗАТВОРИТЕ И УВЕЛИЧАВАНЕ НА ЗАТВОРНИЧЕСКАТА
ПОПУЛАЦИЯ**

Препоръчително е държавите-членки да считат лишаването от свобода за *extrema ratio* /или последна инстанция, б.пр. / само когато други санкции или други мерки, са очевидно неадекватни. Целта е очевидно да се промотират обществените санкции и мерки като стратегия, която може (също) да редуцира последната инстанция до задържане. Има и препратката към специфичните условия на изпълнение на наказанието лишаване от свобода (полу-свобода, отворени режими, отпуск от затвора или в общежития), които се насърчават в опит да се вземат под внимание аспектите на интеграция. Както се вижда от текста на препоръката, те се считат за различни фази на наказателното производство:

III. Мерки, свързани с досъдебната фаза

Избягване на наказателното производство - Редуциране на прибягване до арест в досъдебната фаза

12. Прилагане на най-широката възможна употреба на алтернативи на задържане, под домашен арест като например изискването заподозреният нарушител да пребивава на определен адрес, ограничение за напускане или посещение на определено място без разрешение, предоставяне на гаранция или надзор и съдействие от агенция, определена от съдебен орган. В тази връзка следва да се обърне внимание на възможностите за надзора, който да се осъществява чрез електронни устройства за наблюдение.

IV. Мерки, свързани с етапа на съдебния процес

Системата от санкции / мерки - Дължина на присъдата

15. При предоставяне на обществени санкции и мерки, които биха могли да бъдат използвани вместо лишаване от свобода, трябва да се има предвид следното:

- Спиране на изпълнението на присъда на лишаване от свобода с наложени условия,

- Пробация като независимо наложена санкция, без произнасяне на присъда лишаване от свобода,

- Надзор с висок интензитет
- Общественополезен труд (т.е. неплатена работа в полза на общността),
- Заповед за лечение / лечение на специфични категории правонарушители
- Медиация между жертвата и извършителя ,обезщетение на жертвата,
- Ограничения на свободата на движение, посредством, например налагане на вечерен час или електронно наблюдение.

В допълнение на държавите-членки се препоръчва да подсигурят и по отношение на фазата на изпълнение, мерки, които могат да повлияят на пренаселеността, като се отдава предпочитание на индивидуални мерки спрямо колективните мерки като амнистии и колективни помилвания. Препоръката подчертава надеждността на алтернативите, също за да се демонстрира и създаването на целеви услуги чрез внимателна оценка на риска от рецидив.

ПРЕПОРЪКА N° R (2000) 22 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРАВИЛА ЗА ОБЩЕСТВЕНИТЕ САНКЦИИ И МЕРКИ;

Ръководни принципи за постигане на по-широкообхватно и по-ефективно използване на обществените санкции и мерки

Законодателство

1. Необходими са законови разпоредби за осигуряване на достатъчен брой различни обществени санкции и мерки, като следните примери:

- Алтернативи на досъдебното задържане, като се изисква заподозреният извършител да пребивава на посочен адрес,

да бъде наблюдаван и подпомаган от агенция, определена от съдебен орган;

- Пробация като независимо налагане на санкция, без произнасяне на присъда лишаване от свобода;

- Спиране на изпълнението на присъда лишаване от свобода с наложени условия;

- Общественополезен труд (т.е. неплатена работа в полза на общността);

- Обезщетение на жертвата / компенсация / медиация между жертвата и извършителя;

- Принудително лечение на наркозависими и алкохолно зависими и страдащи от психични заболявания, свързани с престъпното им поведение;

- Постоянен надзор за съответните категории правонарушители;

- Ограничение на свободата на движение с помощта на, например, въвеждане на вечерен час или електронно наблюдение, наложено в съответствие с член 23 и 55 от Европейските правила;

- Условно освобождаване от затвора, последвано от надзор.

2. С цел да се насърчи използването на несвързани с лишаване от свобода санкции и мерки, и в частност при създаване на нови закони, следва законодателят да вземе под внимание и да постанови санкции или мерки без лишаване от свобода като референтна санкция за определени престъпления.

4. Необходими са законови разпоредби за въвеждане на нови обществени санкции и мерки за пробен период.

Подобряване на надеждността на обществените санкции и мерки (със съдебни органи, свързани агенции, широката общественост и политиците)

14. Гарантиране на възможно най-широко разпространение на Препоръка N ° R (92) 16 на Европейските правила за обществените санкции и мерки, на съответния национален език.

15. Политически и административни ръководители и широката общественост следва да получават редовно информация за икономическите и социалните ползи, произтичащи от редуцирането на присъди на последна инстанция- лишаване от свобода и увеличаването на обществените санкции и мерки. Необходима е ясна политика за връзки с обществеността с местните медии. Информацията, че обществените санкции и мерки могат да включват ефективен надзор и контрол на нарушителите трябва да бъде сведена ясно и точно..

16. Съдебните власти и предоставящите услуги по внедряване следва да създават канали за комуникация за редовно обсъждане на практическите аспекти за препоръчване и прилагане на обществените санкции и мерки.

17. Реинтеграцията в обществото е важна цел на обществените санкции и мерки като извършващите услуги по прилагането им си сътрудничат с местните общности, например чрез включване на лица, произхождащи от общността, в надзора или чрез сътрудничество в местните програми за превенция на престъпността.

18. Въвеждането на нови обществени санкции и мерки в законодателството и практиката трябва да бъде придружено от енергични кампании за връзка с обществеността с цел осигуряване на обществена подкрепа.

Въвеждане на ефективни програми и интервенции

21. Програмите и интервенции за реинтеграция на нарушителите трябва да се основават на най-различни методи. При разработването на програмите и интервенциите, в контекста на обществените санкции и мерки, следва да се обърне особено внимание на евентуалното им въздействие върху нарушителите, по-специално по отношение на:

- Основни умения (напр. основни познания по езикова и математическа грамотност, решаване на проблеми, лични и семейни взаимоотношения, про-социално поведение);

- Образователно или трудово положение;
- Възможно пристрастяване към наркотици, алкохол, лекарства.
- Интеграция в обществото.

22. Разпределението на нарушителите към конкретни програми и интервенции следва да се ръководи от ясни критерии, като например способността им да отговорят на интервенцията, предполагаемата степен на опасност за обществото и / или по отношение на персонала, отговорен за програмата или намесата, и личностни или социални фактори, свързани с вероятността за повторно извършване на престъпление. За тази цел трябва да бъдат разработени и използвани надеждни инструменти за оценка, които позволяват такова разпределение. Информацията за тези процедури следва да се предоставя на разположение на заинтересованите органи / лица.

23. Следва да се обърне специално внимание на разработването на програми и интервенции за нарушителите, с рецидив в тежко престъпление, или за които има вероятност за такъв. В светлината на последните научни открития, такива програми и интервенции се използват, по-специално когнитивни поведенчески методи, т.е. нарушителите биват обучавани да мислят за последствията от престъпното си поведение и се повишава самосъзнанието и самоконтролът им, както и разпознаване и избягване на ситуации, предхождащи престъпни деяния и предоставяне на възможности за практикуване на про-социално поведение.

Изследване на обществените санкции и мерки

24. Необходимо е адекватно инвестиране в научни изследвания за мониторинг на предоставянето и оценка на резултатите от програмите и интервенциите, използвани в прилагането на обществените санкции и мерки.

25. Изследването трябва да бъде насочено към идентифициране на двата фактора, които карат нарушителите да се въздържат от по-нататъжни престъпни действия, както и тези, които не успяват да го направят.

26. Изследванията върху ефекта от обществените санкции и мерки не трябва да се ограничава до просто документиране на наблюденията след постановяване на присъда, а да се възползват от по-чувствителни критерии. Подобни изследвания трябва да разглеждат, например, честотата и тежестта на повторно извършване на престъпление, заедно с лични и социални показатели за интеграция в общността, както и мнението на нарушителите по прилагането на обществените санкции и мерки.

27. До възможно най-голяма степен научните изследвания трябва да осигурят възможност за сравнения на ефективността на различните програми.

28. Необходима е рутинна статистика, описваща степента на използване и резултатите от обществените санкции и мерки.

ПРЕПОРЪКА № R (2003) 22 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ПРАВИЛАТА ЗА ПРОБАЦИЯ

I. Определение за условно освобождаване

1. За целите на настоящата препоръка, условно освобождаване означава предсрочно освобождаване на осъден затворник при определени индивидуални условия. Амнистии и помилвания не са включени в настоящото определение.

II. Общи принципи

3. Условното освобождаване се стреми към подпомагане на затворниците, за да се направи преход от живота в затвора към живот в обществото посредством дадени условия след освобождаването и надзор, които насърчават и допринасят за обществената сигурност и намаляването на престъпността в общността.

4.a. С цел намаляване на негативното въздействие на лишаването от свобода и насърчаване на настаняването на затворници при условия, които имат за цел да гарантират безопасността в общността, законът трябва да предостави възможност за условно освобождаване на всички осъдени затворници, включително и на затворници с доживотна присъда.

4.b. Ако присъдите са краткосрочни и не е възможно условно освобождаване трябва да се търсят други начини за постигане на тези цели.

5. Когато присъдата влезе в сила, затворниците трябва да знаят кога имат право на освобождаване по силата на изтърпяване на минимален период (определено в абсолютни стойности и / или пропорционално на присъдата) и критериите, които ще бъдат прилагани при определяне на предсрочно освобождаване ("система за дискреционно освобождаване») или когато вече имат право да бъдат освободени по силата на изтърпяване на фиксиран период, определен в абсолютно изражение и / или чрез позоваване на част от присъдата ("система за задължително освобождаване").

6. Минималният или фиксиран период не трябва да е толкова дълъг, че да възпрепятства целите на условно освобождаване.

7. Необходимо е да се обърне внимание на икономия на ресурсите, която би могла да бъде постигната чрез прилагане на системата на задължително освобождаване по отношение на присъди, където отрицателната индивидуализирана оценка не образува съществена разлика към датата на освобождаване.

8. За да се намали рискът от рецидив на условно освободени затворници, следва върху тях да се наложат индивидуални условия, като например:

- Изплащане на обезщетение или компенсация на жертвите;
- Постъпване за лечение от наркозависимост или алкохолна зависимост или друго лечимо заболяване явно свързано с извършването на престъпление;

- Постъпване на работа или извършване на друга одобрена трудова дейност, например, образование или професионално обучение;
- Участие в програми за личностно развитие;
- Забрана за пребиваване или посещение на определени места.

9. По принцип, условното освобождаване е придружено от надзор, състоящ се в оказване на помощ и контролни мерки. Характерът, продължителността и интензитета на контрола, трябва да бъдат адаптирани към всеки отделен случай. Корекции следва да бъдат възможни през целия период на условното освобождаване.

III. Подготовка за условно освобождаване

12. Подготовката за условно освобождаване се организира в тясно сътрудничество със съответния персонал, работещ в затвора и тези, които участват в надзора след освобождаването и да приключи преди края на минималния или фиксиран период.

13. От персонала на затвора гарантират, че затворниците могат да участват в подходящи програми преди освобождаването и се насърчават да участват в образователни и обучителни курсове, които ги подготвят за живота в общността. Специфични условия за изпълнение на наказанието лишаване от свобода, като отворени режими или общежития, трябва да бъдат използвани възможно най-много с оглед на подготовката за живота на затворниците в общността.

14. Подготовката за условно освобождаване следва да включва и възможност за подкрепа на затворниците, за създаване или повторно установяване на връзки с техните семейства и близки, установяване на контакти с организации и доброволни сдружения, които помагат на условно освободени затворници за адаптация към живота в общността. За тази цел е необходимо да бъдат предоставени различни форми на отпуск от затвора.

IV. Предоставяне на право на условно освобождаване

Дискреционна система за условно освобождаване

18. Критериите, на които трябва да отговарят затворниците, за да бъдат освободени условно трябва да са ясни и категорични. Те също трябва да бъдат реалистични, в смисъл, че се вземат под внимание личностните характеристики на затворниците, социалните и икономически обстоятелства, както и наличието на програми за установяване на живот в общността.

19. Липсата на възможности за работа след освобождаване не трябва да представлява основание за отказ или за отлагане на условното освобождаване. Трябва да се положат усилия за намиране на други форми на заетост. Липсата на постоянно жилище не представлява основание за отказ или отлагане на условното освобождаване и в такива случаи се организира временно настаняване.

20. Критериите за предоставяне на право на условно освобождаване следва да се прилагат така, че да се даде право на условно освобождаване на всички затворници, които отговарят на минималното ниво на гаранции, за да станат примерни, спазващи закона граждани. Задължение на властите е да докажат, че даден затворник не отговаря на критериите.

21. Ако съответният орган реши да откаже условно освобождаване то той трябва да определи дата за преразглеждане на въпроса. Във всички случаи, затворниците трябва да имат право да кандидатстват отново пред вземащия решения орган, веднага след настъпване на положителна промяна в положението им.

Система Задължително освобождаване

22. Срокът за излежаване на присъдата за последващото право на освобождаване следва да бъде определен със закон.

23. Само при изключителни обстоятелства, определени със закон е възможно отлагане на освобождаването.

24. С решението за отлагане на освобождаването следва да се определи и нова дата за освобождаване.

X. Информация и консултация при условно освобождаване

40. Политици, съдебни органи, органи за вземане на решения и изпълнителни органи, обществени лидери, организации предлагащи подкрепа на жертви и затворници, университетски преподаватели и учени работещи в тази област имат право на информация и консултации относно функционирането на условното освобождаване, и относно въвеждането на ново законодателство или практики в тази област.

41. Органите за вземане на решения следва да получават информация за броя на затворниците, на които е разрешено условно освобождаване, успешно или неуспешно, както и за обстоятелствата за успех или неуспех.

42. Необходимо е да се организират медийни и други кампании за запознаване на широката общественост с функционирането и новите тенденции при условно освобождаване и неговата роля в рамките на системата на наказателното правораздаване. Тази информация се предоставя възможно най-бързо в случай на драматично и публично събитие, настъпило през периода на условно освобождаване на затворника. Тъй като подобни събития привличат медиен интерес, следва също така да се подчертаят и положителните ефекти на условното освобождаване.

XI. Изследвания и статистика

43. С цел да се получи повече информация за целесъобразността на съществуващите системи за условно освобождаване и тяхното по-нататъшно развитие, следва да се направи оценка и да се съберат статистически данни, за функционирането на тези системи и тяхната ефективност за постигане на основните цели на условното освобождаване.

44. В допълнение към оценките, препоръчани по-горе, следва да се насърчават научните изследвания в областта на функциониране-

то на системите за условно освобождаване. Подобни изследвания включват мнения, нагласи и възприятия за условно освобождаване от страна на съдебните органи, органите за вземане на решения, изпълнителните органи, жертви, членове на обществеността и затворниците. Други аспекти, които трябва да бъдат разгледани, включват въпроса дали условното освобождаване е рентабилно, дали се регистрира намаляване на повторното извършване на престъпление, степента, до която условно освободени затворници се коригират задоволително за живот в общността и на въздействието на разработена схема за условно освобождаване за налагане на санкции и мерки, както и изпълнението на наказанията. Естеството на подготвителни програми преди освобождаването също трябва да бъде обект на изследванията.

45. Необходимо е да се води статистика по въпроси като например броят на лишените от свобода получили право на условно освобождаване по отношение на допустимостта, дължината на присъдата и типа престъпления, съотношението с излежаното време преди условно освобождаване, броят на отхвърлените, процентът на повторно провинилите се и криминалните досиета и социално-демографски характеристики на условно освободените затворници.

ПРЕПОРЪКА № R (2003) 23 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ НА ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗАТВОРНИЦИТЕ С ДОЖИВОТНА ИЛИ ДРУГА ДЪЛГОСРОЧНА ПРИСЪДА ОТ АДМИНИСТРАЦИИТЕ НА ЗАТВОРИТЕ;

Определение за доживотна присъда и затворници с дългосрочни присъди

1. За целите на настоящата препоръка, затворник с доживотна присъда е излежаващ присъда от доживотен затвор. Затворник с дългосрочна присъда е излежаващ присъда или присъди, възлизаци на пет или повече години.

Препоръката предхожда, а след това описва редица общи принципи, които трябва да ръководят управлението на затворници с доживотна присъда и на тези, посочени като затворници с дългосрочна присъда: в частност тук се позоваваме на принципа на индивидуализация, стандартизация, овластяване, сигурност и безопасност, липса на сегрегация и накрая на принципа на прогресията. За по-стриктното спазване на наредбите се насърчава планирането на това какво конкретно е изпълнението на присъдите: по-специално, под внимание са взети редица аспекти, като например участие в обучения, работа и рехабилитационни дейности. В допълнение, някои правила са продиктувани с цел смекчаване на негативните ефекти следствие от живота зад стените на затвора за дълъг период от време, като например приемането на редица мерки, за запазване на семейните връзки. И накрая, изглежда интересно да се отбележи позоваването на тези, които се считат за особено уязвими категории: следователно на специфични принципи се позовават възрастни затворници, терминално болни, майки и млади правонарушители.

ПРЕПОРЪКА № R (2006) 2 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ОТ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПЕНИТЕНЦИАРНИ ПРАВИЛА

Препоръката започва с редица основни принципи като зачитане на правата на човека, активното участие на гражданското общество, значението на управата на затвора, като се отделя особено внимание на малолетни и непълнолетни лица и страдащи от психични заболявания и накрая забрана на каквато и да е дискриминация.

Част II е посветена, от своя страна, на условията на задържане, особено по отношение на допускането в учреждението, въвеждане на задържаните в килии, хигиена, облекло, хранене, правни консултации, контакти с външния свят, затворнически режим, работни, развлекателни дейности и спорт, образование и други въпроси от основно значение. Препоръката също така отдава значение на някои

групи считани за особено уязвими: жени, непълнолетни и чужденци, спрямо които са приложими някои специфични разпоредби.

Част III от Препоръката се фокусира върху редица аспекти, свързани с областта на здравеопазването в затвора. Следват редица разпоредби, посветени на реда, сигурността и контрола: Препоръката определя някои специални мерки за висока сигурност или защитата, разглежда търсения и проверки, и описва в общи линии дисциплинарни процедури.

Част V определя ролята на управлението и персонала на затвора. Две разпоредби дефинират някои аспекти за държавни инспекции и проверки, извършвани от независими органи.

Част VII се фокусира върху неосъждани затворници и подходът към тях, като се подчертава значението на възможността да бъдат третирани по същия начин като осъдените. Част VIII от Правилника е посветена на осъдените задържани като определя схемата за тях, насочена към воденето на един отговорен живот без престъпление. Препоръката също набляга на обучение и работни дейности.

ПРЕПОРЪКА N° R (2006) 13 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ОТ ДЪРЖАВИТЕ- ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ИЗПОЛЗВАНЕТО НА МЯРКАТА „ЗАДЪРЖАНЕ ПОД СТРАЖА“ И ОСИГУРЯВАНЕТО НА ПРЕДПАЗНИ МЕРКИ СРЕЩУ ЗЛОУПОТРЕБИ

Препоръката установява редица общи принципи по отношение на условията за прилагане на досъдебното задържане и на гаранциите в такива случаи, насърчаване използването на алтернативни мерки и признаване на превантивното задържане като *extrema ratio* / б.пр.последна инстанция/ по- скоро като изключение, отколкото като правило.

Някои от определенията са посочени по-долу:

I. Определения и общи принципи

Определения

1. [1] "Задържане под стража" е всеки период на задържане на заподозрян извършител наредено от съдебен орган и преди обвинението. Тя също включва всеки период на задържане по силата на правилата, свързани с международното съдебно сътрудничество и екстрадиция, предмет на специфични изисквания. Тя не включва първоначалното лишаване от свобода- арест от полиция или полицейски служител (или друго упълномощено лице) с цел разпит.

[2] "Задържане под стража» също включва всеки период за задържане след постановяване на обвинение за лица, които очакват или присъда или потвърждаване на присъда или присъда като продължават да бъдат трекато неосъдени лица.

[3] "Задържани затворници» са лица, които са били задържани в ареста и които все още не изтърпяват наказание лишаване от свобода или са задържани по силата на всеки друг инструмент.

2. [1] "Алтернативни мерки" за неотклонение задържане под стража, могат да включват, например: гаранция за явяване пред съдебен орган, както и когато е необходимо, ненамеса в хода на съдебния процес, неангажираност с определено поведение, включително упражняване на дадена професия или заетост; изисквания за отчитане на дневна или периодична основа пред съдебната власт, полицията или друг орган; изисквания за приемане на надзор от дадена агенция, назначена от съдебен орган; изисквания за представяне на електронна система за наблюдение; изисквания за пребиваване на определен адрес, със или без условия за времето прекарано там; изисквания да не се напуска или посещава без разрешение определено място или район; изисквания за забрана на срещи с определени лица без разрешение; изисквания за предаване на паспорт или други документи за самоличност; и изисквания за осигуряване или обезпечаване на финансови или други форми на гаранции преди провеждане на процеса.

[2] Когато е практически осъществимо алтернативните мерки се прилагат в държавата, чийто гражданин е заподозреият извършител, ако това не е държавата, в която се предполага, че е извършено престъплението.

Редица разпоредби определят случаите, в които е възможно да бъде приложено, сред които се откроява риска от рецидив, отношенията със съдебен орган, правна помощ, както и как следва да се процедира в случай че лицето е осъдено впоследствие (приспада не от присъдата) и в случай, че той / тя са невинни (обезщетение).

ПРЕПОРЪКА N° R (2008) 11 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ОТ ДЪРЖАВИТЕ- ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ЕВРОПЕЙСКИТЕ РАЗПОРЕДБИ ЗА НЕПЪЛНОЛЕТНИ ЗАКОНАРУШИТЕЛИ, ПОДЛЕЖАЩИ НА САНКЦИИ, ИЛИ МЕРКИ

Правилата имат за цел да гарантират правата и безопасността на млади правонарушители подлежащи на санкции или мерки и да насърчават тяхното физическо, психическо и социално благополучие. Някои основни принципи са изведени на първо място, като например пропорционалност и индивидуализация, като фокусът е поставен върху интересите на детето. Изведени са някои определения като това на млади правонарушители (нарушители на възраст под осемнадесет години) и млади правонарушители (извършители на възраст между осемнадесет и двадесет и една години).

Посочено е, че тя трябва да бъде подготвена широка гама от алтернативни мерки, като приоритетни са тези, които имат образователен ефект върху непълнолетния, или които могат да осъществят възстановителен отклик на извършеното престъпление. Санкциите или алтернативните мерки следва да бъдат прилагани по начин, който дава възможност на младите да разберат значението им, както и да допринесат за развитието на техните социални умения, зачитайки вече съществуващите им взаимоотношения и запазвайки семейните им отношения.

Част III от Препоръката се фокусира върху лишаването от свобода на младите. Изглежда интересно да се отбележи, че след като се акцентира върху младежки групи, които са особено уязвими (например наркозависими) се изброяват редица възможности, които могат да се използват в области от режим на задържане: като например образование, професионално обучение, работа, обучение, граждански обучения, социални умения, справяне с агресията, терапия за пристрастени, индивидуални и групови терапии, физическо възпитание и спорт, програмите на възстановителното правосъдие и интеграция след престъплението, развлекателни дейности, дейности извън институцията и в общността.

ПРЕПОРЪКА N° R (2010) 1 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ОТНОСНО ПРОБАЦИОННИТЕ ПРАВИЛА

Част I - Обхват, приложение, определения и основни принципи

Определения

Пробация: отнася се до прилагането в общността на санкции и мерки, определени от закона и наложени на нарушителя. Включва широка гама от дейности и интервенции, като например наблюдение, съвети и помощ, насочени към социалното интегриране на нарушителя и принос за безопасността на общността.

Агенция по пробация: означава всеки орган, определен от закона за изпълнение на горепосочените задачи и отговорности. В зависимост от националната система, работата на пробационната агенция може да включва и предоставяне на информация и съвети на съдебни власти и други органи за вземане на решения, за да им помогне да достигнат до информирани и справедливи присъди; предоставяне на насоки и подкрепа на нарушителите по времето на ареста, за да подготви тяхното освобождаване и реинтеграция; мониторинг и подпомагане на лицата, подлежащи на предсрочно освобождаване; възстановителни интервенции; и подпомагане на жертвите на престъпления.

Санкции и мерки в общността: означава санкции и мерки, които въвеждат правонарушители в обществото и включват някои ограничения върху свободата им чрез налагане на условия и / или задължения. Терминът обозначава всички санкции, наложени от съдебен или административен орган, и всяка мярка, приета преди или вместо решение за налагане на санкция, както и начини за изпълнение на присъда за лишаване от свобода извън институцията на затвора.

Основни принципи

1. Пробационните агенции имат за цел да намалят повторно извършване на престъпление чрез създаване на добри отношения с нарушителите, за да бъдат контролирани (включително налагане на контрол, когато е необходимо), да напътстват и подпомагат, както и да насърчават тяхната успешна социална интеграция. Така пробацията допринася за безопасността на общността и за справедливо правораздаване.

3. Във всички случаи, когато пробационни агенции се занимават с въпроси, свързани с жертвите на престъпления са длъжни да защитат техните права и нужди.

12. Пробационните агенции работят в партньорство с други обществени или частни организации и местните общности за насърчване на социалната интеграция на правонарушителите. Необходима е координирана и допълваща междуведомствена и интердисциплинарна работа, за да се отговори на често сложните потребности на нарушителите и да се повиши безопасността на общността.

16. Компетентните власти засилват ефективността на пробационната работа чрез насърчване на научни изследвания, които да бъдат използвани като насоки за пробационните политики и практики.

17. Компетентните органи и пробационните агенции информират медиите и широката общественост за работата на пробационните агенции с цел да се насърчи по-доброто разбиране на тяхната роля и стойност в обществото.

Част II на препоръката е посветена на организацията и персонала на пробационните служби, определяйки стандарти за качество и обучение.

Част III - Отговорности и отношения с други агенции

37. Пробационните агенции работят в сътрудничество с други агенции на съдебната система, с агенциите за подпомагане и в по-широк смисъл с гражданското общество, за да изпълняват своите задачи и задължения ефективно.

39. Независимо дали пробационните служби и институцията на затворите са част от една организация или не, те работят в тясно сътрудничество, за да се допринесе за успешен преход от живота в затвора към живот в общността.

Част IV – Функциониране на пробацията

Общественополезен труд

47. Общественополезен труд е санкция или мярка в общността, която включва организирането и контрола от страна на пробационните служби на неплатения труд в полза на обществото като реално или символично обезщетение за вредите, причинени от нарушителя. Общественополезният труд няма заклеяващ характер и пробационните агенции трябва да идентифицират и използват видове работа, които подпомагат развиването на умения и социалната интеграция на правонарушителите.

48. Общественополезен труд не се прилага за печалба на пробационните агенции, техния персонал или за търговска цел..

49. При определяне на подходяща работа, пробационните агенции отчитат безопасността на общността и на преките бенефициенти на работата.

50. Предприемат се адекватни здравни и предпазни мерки за безопасност, за защита на правонарушителите, а които е възло-

жени общественополезен като те са не по-малко стриктни от тези, прилагани за другите работници.

51. Пробационните агенции разработват схеми за общественополезен труд, които обхващат видове работа, подходяща за уменията и нуждите на нарушителите. По-специално се обръща внимание на осигуряването на подходяща работа за жените нарушители, правонарушители с увреждания, млади правонарушители и възрастни правонарушители.

52. Нарушителите биват консултирани относно вида на работата, с която могат да се ангажират.

Мерки за надзор

53. В съответствие с националното законодателство, пробационните агенции могат да извършват надзор преди, по време на и след съдебния процес, като например наблюдение преди гледане на делото за условно освобождаване, по време на гаранцията, условното освобождаване извън наказателното преследване, условната присъда и предсрочното освобождаване.

54. С цел да се гарантира законосъобразността, надзорът се осъществява изцяло предвид разнообразието и различните нужди на отделните нарушители.

55. Надзорът не трябва да се разглежда като инструмент за пълен контрол, а също и като средство за консултиране, подпомагане и мотивиране на нарушителите. Той трябва да бъде съчетаван, където е уместно, с други интервенции, произтичащи от пробацията или други агенции, като например обучение, развиване на умения, възможности за заетост и лечение.

Работа със семействата на извършителите

56. При необходимост и в съответствие с националното законодателство, пробационните агенции, пряко или чрез други партньорски агенции предлагат подкрепа, консултации и информация на семействата на нарушителите..

Електронно наблюдение

57. Когато електронното наблюдение се използва като част от пробационен надзор, то трябва да се комбинира с интервенции, целящи рехабилитация и подкрепа за предотвратяване на повторно нарушение..

58. Нивото на технологичното наблюдение не трябва да бъде по-голямо, отколкото се изисква във всеки отделен случай, като се вземат предвид тежестта на извършеното престъпление и на рисковете, свързани с безопасността на общността.

Следват редица разпоредби посветени на интеграцията и последващи грижи и на особеностите на работата с нарушители в пробация, които са от друга националност и са санкционирани в чужбина. Част V на препоръката е посветена на процеса на надзор, който не се изчерпва до концепцията за контрол.

Част VI - Други функции на пробационните агенции

Работа с жертви

93. Когато пробационните агенции предоставят услуги за подпомагане на жертвите на престъпления, те трябва да им помогнат в справянето с последиците от извършеното престъпление, при пълно отчитане на множество нужди.

94. Когато е уместно, пробационните агенции, поддържат връзка с организации за подкрепа на жертвите, за да се гарантира, че е отговорено на нуждите им..

95. Когато пробационните агенции са в контакт с жертвите и / или търсят тяхната версия, последните следва да бъдат ясно информирани, че решенията относно санкционирането на нарушителите се вземат въз основа на редица фактори, а не само спрямо вредите нанесени на конкретната жертва.

96. Дори когато пробационни агенции не работят директно с жертви се зачитат правата и нуждите на жертвите и се стремят към повишаване на осведомеността относно вредите нанесени на жертвите от нарушителите и поемане на отговорност за нанасянето на вреди.

Практики на възстановително правосъдие

97. Когато пробационните агенции участват в процедури за възстановително правосъдие, правата и отговорностите на нарушителите, жертвите и общността трябва да бъдат ясно дефинирани и признати. Предоставя се подходящо обучение на персонала в агенцията по пробация. Каквито и да са конкретно използваните действия, основната цел е да се компенсира грешката.

Част VII се фокусира върху процедурите за подаване на жалби, инспекция и контрол, а накрая част VIII подчертава значението на научните изследвания, на оценката, на работата с медиите и обществеността.

ПРЕПОРЪКА N° R (2012) 5 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ОТ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ЕВРОПЕЙСКИ ЕТИЧЕН КОДЕКС НА РАБОТЕЩИТЕ В ЗАТВОРИТЕ.

Тя препоръчва на правителствата на държавите-членки да насърчават тяхното вътрешно законодателство за изграждане на практики и етични кодекси на управата на затвора в съответствие с принципите, установени в текста на Европейския Етичен Кодекс на работещите в затвори, приложен към препоръката.

Основните цели на управата на затвора са определени, като сред тях се подчертава, защитата и спазването на правата и основните свободи на човека, безопасността на задържаните и тяхното пребиваване в затвора в съответствие с международните норми и по-специално към вече разгледаните европейски правила, защитата на обществото от престъпни дейности и рехабилитацията на нарушителите.

Определените насоки ръководят поведението на служителите в затворите, които действат с отговорност, почтеност, уважение и защита на човешкото достойнство, честност, безпристрастност и недопускане на дискриминация, сътрудничество, както и поверителност и защита на данните. По отношение на лечението е важно да се отбележи, че:

19. Работещите в затворите се отнасят с голямо внимание към специалните нужди на физически лица, като непълнолетни, жени, малцинства, чужди граждани, възрастни и инвалиди затворници, както и към всеки затворник, принадлежащ към уязвима по други причини група, и да полагат всички усилия, за да се грижат за техните нужди.

ПРЕПОРЪКА N ° R (2012) 12 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ЧУЖДЕСТРАННИТЕ ЗАТВОРНИЦИ

Определенията и областта на приложение на Препоръката посочват редица основни принципи: важно е да се подчертае това, което се отличава, а именно че обвиняеми и осъдени чужденци също имат достъп до алтернативни санкции и мерки.

След това се уточнява, че те не трябва да бъдат задържани под стража или осъждани на лишаване от свобода, на основание единствено на техния статут, а, както се отнася за останалите подсъдими и нарушители, само когато това е абсолютно необходимо. Разпоредбите отнасящи се до условията на задържане и регулиране, съответстват с принципа на недискриминация, аспекти, свързани с въвеждане, разпределение, настаняване, хигиена, облекло, начин на хранене, правни съвети и помощ, контакти с външни лица, както и с представители на консулствата, системата на затворите, работа, развлекателни дейности и спорт, образование и обучение, както и религиозна свобода. Особено внимание е отделено на специфичната група- жени, както и новородени от майки-нарушители.

ПРЕПОРЪКА N ° R (2014) 3 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ОПАСНИТЕ ПРЕСТЪПНИЦИ

Част I - Определения и основни принципи

Определения

1. а. Опасен престъпник е лице, осъдено за много сериозно сексуално престъпление или насилие и за което има голяма вероятност от рецидив за извършване на сериозни сексуални или насилствени престъпления.

б. Превантивно задържане за обезпечаване на сигурността е задържане, наложено от съдебния орган на дадено лице за излежаване на присъда лишаване от свобода за определено време или срок, в съответствие с националното законодателство. Задържането не се налага само заради престъпление, извършено в миналото, но и въз основа на оценка заключаваща, че лицето може да се извърши други сериозни нарушения в бъдеще.

в. Превантивен надзор означава мерки за контрол, наблюдение, надзор или ограничение на движението наложени на дадено лице, след като той/ тя е извършило престъпление и е излежало присъда лишаване от свобода. Надзор не се налага само заради престъпление, извършено в миналото, но и въз основа на оценка заключаваща, че лицето може да извърши други сериозни нарушения в бъдеще. В следствие изрично се постановява, че Препоръката не се отнася за деца и хора с психични разстройства, които не попадат под контрола на системата на затворите.

Част II разглежда съдебното решение за опасни престъпници: постановено е, че съдебното решение за лишаване от свобода и превантивно задържане следва да се основава на доклад за оценка на риска, изработен от експерти.

Част II - Съдебно решение за опасни престъпници Превантивен контрол

23. Превантивен надзор може да се прилага като алтернатива на превантивното задържане, като условие за освобождаване с пробация, или след освобождаване, и следва да се осъществява на регулярна основа.

24. Такъв контрол може да включва една или повече от следните мерки, постановени от компетентния орган:

- а. редовно докладване на местонахождението;
- б. незабавно съобщаване на всяка промяна в местонахождение-то, на работата или позицията и в рамките на посочения срок;
- в. забрана за напускане на мястото на пребиваване или на каквато и да е територия, без разрешение;
- г. забрана да се приближава или да комуникира с жертвата, или нейните роднини или други посочени лица;
- д. забрана за посещение на някои зони, места или заведения;
- е. забрана за пребиваване на определени места;
- ж. забрана за изпълнение на определени дейности, чрез които може да се предостави възможност за извършване на престъпление от подобен характер;
- з. участие в програми за обучение или професионални, културни, образователни или други подобни дейности;
- и. задължително участие в програми за интервенция и редовна преоценка, както се изисква;
- и. използване на електронни устройства, които позволяват непрекъснат контрол (електронна система за наблюдение), във връзка с една или повече от мерките изброени по-горе;
- й. други мерки, предвидени в националното законодателство.

Правилата са посветени на принципа на оценка на риска по време на прилагането на присъда, оценка, която трябва да се повтаря периодично от обучен персонал. Препоръката продължава с Част IV за управление на риска и с част V за лечение и условия за лишаването от свобода от опасни престъпници.

ПРЕПОРЪКА N ° R (2014) 4 НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ КЪМ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ ОТНОСНО ЕЛЕКТРОННАТА СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ

II. Определения

“Електронно наблюдение” е общ термин, отнасящ се до форми на наблюдение, с които се следи местоположението, движението и специфичното поведение на хора в рамките на процеса на наказателното правосъдие. Настоящите форми на електронно наблюдение са базирани на радио вълни, биометрични или сателитна технология за проследяване. Те обикновено представляват устройства прикрепени към човек, който бива наблюдаван дистанционно.

В зависимост от националните юрисдикции, електронно наблюдение може да се използва по една или повече от следните начини:

- По време на досъдебната фаза на наказателното производство;
- Като условие за прекратяване на наказание лишаване от свобода или предсрочно освобождаване;
- Като самостоятелно средство за надзор на изпълнението на наказателна санкция или мярка в общността;
- В комбинация с други пробационни интервенции;
- Като мярка преди освобождаване от затвор;
- В рамките на условно освобождаване от затвора;

- Като мярка за постоянно напътствие и надзор за определени престъпници след освобождаването им;
- Като средство за мониторинг на движението на правонарушители вътре в затвора и / или в периметъра на затвори с облекчен режим;
- Като средство за защита на жертвите на престъпления от заподозрени престъпници.

В някои юрисдикции, където електронно наблюдение се прилага като модалност за изпълнение на присъдата, поставените под електронно наблюдение се считат за затворници.

В някои юрисдикции, електронна система за наблюдение е пряко управлявана от затвора, пробационните агенции, полицейските служби или друг компетентен държавен орган, докато при други то се осъществява от частни фирми по договор за предоставяне на услуги с държавна агенция.

В някои юрисдикции, заподозреният или извършителят, на когото е поставено устройството е длъжен да участва в разходите направени за него, докато в други държавата сама покрива разходите за електронно наблюдение.

При някои законодателства електронно наблюдение може да се използва в случай на непълнолетни правонарушители и заподозрени, докато в други мярката не е приложима за непълнолетни.

ГЛАВА 2

КЪМ ЕВРОПЕЙСКОТО НАКАЗАТЕЛНО ПРАВО...

На 15 и 16 октомври 1999 г. в гр. Тампере, Съветът на Европа провежда специална среща относно свободата, сигурността и правосъдието в Европейския съюз. Наред с обсъжданите теми, следователно се подкрепя принципа на взаимно признаване на съдебно решение, което е от основно значение за сферата на изпълнение на наказанията. За ефективното прилагане на този принцип, който със сигурност се основава на взаимно доверие между държавите-членки с характеристики, които често са доста нехомогенни, в заключение се препоръчва приемането на програма от мерки от Комисията и Съвета на Европа. Тази програма, приета на 29 ноември 2000 г., посочва редица проблеми, които следва да бъдат взети под внимание като приоритет, ако искаме да постигнем ефективно признаване на съдебни решения по наказателни дела. Тъй като това е от значение за настоящото изследване, сред тях можем да разграничим:

- Индивидуализация на наказанието, което предполага оценка на криминалното минало на нарушителя и следователно на риска от рецидив;

- Налагане на условни мерки за конфискация или за обезщетяване на жертвите;

- Изпълнение на решения, отнасящи се до лица (под арест или досъдебни мерки изключващи лишаване от свобода);

- Разглеждане на повдигнати обвинения на лица в други държави-членки;
- Изпълнение на присъди лишаване от свобода, глоби, конфискация на имущество или отнемане на свидетелство за управление на МПС;
- Прехвърляне на осъдени лица с цел улесняване на социалната рехабилитация;
- Решения, във връзка с наблюдението след извършване на престъплението (мерки за надзор или условно освобождаване) (Съвет на Европа, 2001).

Намирането на отговор на тези въпроси изглежда наистина амбициозно: като цяло той се състои в създаването на механизми, които могат да бъдат приложени спрямо конкретни случаи, да бъдат идентифицирани чрез предпроектни проучвания, насочени към проучване на (не) наличието на стандартизирани инструменти, улесняващи обмена на информация, приемането на оперативни и структурни модели, както общи така и / или централизирани. Следователно, въз основа на това, Съветът прие поредица от рамкови решения, на които си струва да обърнем внимание.

РАМКОВО РЕШЕНИЕ: правен акт, който може да бъде приет от Съвета на Европейския съюз за улесняване работата на полицията и сътрудничеството по наказателноправни въпроси (така наречения трети стълб). Този инструмент има за цел да хармонизира законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите-членки на ЕС. Рамковите решения са законово обвързващи по отношение на резултата, като на националните законодателства е предоставен избор по отношение на формите и средствата за прилагане.

РАМКОВО РЕШЕНИЕ 2008/947/ПВР НА СЪВЕТА ОТ 27 НОЕМ- ВРИ 2008 ГОДИНА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА НА ВЗАИМ- НОТО ПРИЗНАВАНЕ КЪМ СЪДЕБНИ РЕШЕНИЯ И РЕШЕНИЯ ЗА ПРОБАЦИЯ С ОГЛЕД НА НАДЗОРА ВЪРХУ ПРОБАЦИОННИТЕ МЕРКИ И АЛТЕРНАТИВНИТЕ САНКЦИИ В ЕС

Това решение позволява на държавите-членки да наложат наказание лишаване от свобода на лице, което пребивава на територията на друга държава-членка и описва начина, по който европейските страни признават и изпълняват решенията на друга държава-член на ЕС по наказателноправни въпроси.

То въвежда система за прехвърляне на осъдени затворници обратно в страната от ЕС, на която те са граждани или където живеят, или в друга държава от ЕС, с която са тясно свързани, така че да изтърпят наказанието си на място.

За избягване на възможно терминологично несъответствие, представяме пълния текст на определенията, заложи в гореспоменатото рамково решение:

ГЛАВА ЮБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Член 1 - Определения

По смисъла на настоящото рамково решение:

а) | „съдебно решение“ означава окончателно решение или разпореждане на съд на издаващата държава, с което се налага наказание на физическо лице;

б) | „наказание“ означава всяко наказание лишаване от свобода или мярка, включваща лишаване от свобода, постановени за ограничен или неограничен срок във връзка

в) | „издаваща държава“ означава държавата-членка, в която е постановено съдебно решение;

г) | „изпълняваща държава“ означава държавата-членка, на която е изпратено

съдебно решение с цел неговото признаване и изпълнение. с извършено престъпление и вследствие на образувано наказателно производство;Целта на това Решение е да установи правилата, с които дадена държава-членка, с цел улесняване на социалната реинтеграция на осъденото лице признава съдебното решение и изпълнението на наказанието. Решението не се прилага за глоби и конфискация, които се регулират от други рамкови решения. Важно е да се отбележи, че настоящото Рамково решение се прилага, когато осъденото лице е в издаващата държава или в изпълняващата държава

ГЛАВА II - Признаване на съдебни решения и изпълнение на наказания

Критерии за изпращане на съдебни решения и удостоверения до друга държава-членка

При условие че осъденото лице се намира в издаващата държава или в изпълняващата държава и че това лице е дало съгласието си, когато такова се изисква съгласно член 6, съдебно решение, заедно с удостоверение, стандартен формуляр, може да бъде изпратено до една от следните държави-членки:

-държавата-членка, чийто гражданин е осъденото лице и в която то живее; или

- | държавата-членка, чийто гражданин е осъденото лице и в която, въпреки че не живее , то ще бъде депортирано, след като бъде освободено от изпълнение на наказанието въз основа на заповед за експулсиране или депортиране, съдържаща се в съдебното решение или в акт на съдебен или административен орган или на друга мярка, взета в резултат на съдебното решение; или

-| държава-членка, различна от държавата-членка, чийто компетентен орган е съгласен съдебното решение и удостоверението да бъдат изпратени в последната държава-членка.

Във всички случаи, основната цел е социалната рехабилитация, като реалните възможности могат да бъдат проверени чрез консултации между издаващата и изпълняващата държава. Издаващата държава изпраща документите само до една изпълняваща държава.

Задължително условие е, когато осъденото лице пребивава все още в издаващата държава, да има право да изложи собствената си преценка, в устен или писмен вид.

Компетентният орган на изпълняващата държава признава решението, предадено от издаващата държава и предприема всички необходими мерки за изпълнението на присъдата, освен ако не се позове на някое от основанията за отказ, предвидени в Решението.

Следните престъпления, ако в издаващата държава-членка са наказуеми с лишаване от свобода или мярка, включваща лишаване от свобода за максимален срок от не по-малко от три години, и така както са определени в законодателството на издаващата държава, дават основание за признаване на съдебното решение и изпълнение на наложеното наказание, при условията на настоящото рамково решение и без проверка за евентуална двойна наказуемост на действието: участие в престъпна организация, тероризъм, трафик на хора, сексуална експлоатация на деца и детска порнография, незаконен трафик на наркотични и психотропни вещества, незаконен трафик на оръжия, боеприпаси и взривни вещества, корупция, измама, опит за легализиране на имущество придобито от престъпна дейност, фалшификация на банкноти, компютърни престъпления, престъпления срещу околната среда, подпомагане на незаконно влизане и пребиваване в страната, убийство, тежка телесна повреда, незаконна търговия с човешки органи и тъкани, отвлечане, противозаконно лишаване от свобода и задържане на заложници, расизъм и ксенофобия, организиране или извършване на въоръжен грабеж, незаконен трафик на предмети от културно-историческа значимост, опит за измама, рекет и изнудване, фалшифициране на изделия и пиратство, подправяне на административни документи и търговия с тях, фалшифициране на платежни средства, незаконен трафик на

хормонални вещества и други стимулатори на растежа, незаконен трафик на ядрени или радиоактивни материали, трафик на крадени автомобили, изнасилване, палежи, престъпления от компетентността на Международния наказателен съд, незаконното отвлечане на летателни средства, саботаж.

Когато наказанието е несъвместимо със закона на изпълняващата държава по отношение на своя срок, компетентният орган на изпълняващата държава може да реши да адаптира наказанието, но само ако то превишава най-тежкото наказание, предвиждано за подобни деяния съгласно националния закон на същата. Адаптираното наказание не може да бъде по-малко от най-тежкото наказание, предвиждано за подобни деяния съгласно закона на изпълняващата държава. Когато наказанието е несъвместимо със закона на изпълняващата държава по отношение на своя характер, компетентният орган на изпълняващата държава може да реши да го адаптира към наказанието или мярката, предвидени за подобни деяния съгласно националния закон на същата. Адаптираното наказание не може да бъде по-тежко от наложеното в издаващата държава нито по своя характер, нито по своя срок. Компетентният орган на изпълняващата държава може да откаже да признае съдебното решение и изпълнението на наказанието в серия от случаи, например когато удостоверението е непълно или явно не съответства на съдебното решение, или когато изпълнението на наказанието е изтекло по давност съгласно правото на изпълняващата държава и е наложено на лице, което съгласно законодателството на изпълняващата държава, поради възрастта си, не може да бъде подвеждано под наказателна отговорност за деяния, поради които е постановено съдебното решение; или, когато към момента на получаване на съдебното решение от компетентния орган на изпълняващата държава остават по-малко от шест месеца от срока на присъдата. Освен ако не са налице основания за отлагане, окончателното решение за признаване на съдебното решение и изпълнение на наказанието се взема в срок от 90 дни от получаването на съдебното решение и удостоверението. Има публикувани редица статии по отношение на изпълнението на присъди от издаващата държава и изпълняващата държава.

Решението влиза в сила, считано то 05 декември 2011 г.

РАМКОВО РЕШЕНИЕ 2008/947/ПВР НА СЪВЕТА ОТ 27 НОЕМВРИ 2008 ГОДИНА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА НА ВЗАИМНОТО ПРИЗНАВАНЕ КЪМ СЪДЕБНИ РЕШЕНИЯ И РЕШЕНИЯ ЗА ПРОБАЦИЯ С ОГЛЕД НА НАДЗОРА ВЪРХУ ПРОБАЦИОННИТЕ МЕРКИ И АЛТЕРНАТИВНИТЕ САНКЦИИ В ЕС

Настоящото рамково решение е разработено в търсене на оеднаквяване на правилата в случаи, в които наказанието не е лишаване от свобода, както и надзора върху пробационните мерки и алтернативните санкции, наложени на лице, което пребивава в държавата, издала присъдата. Решението продължава принципа на взаимно признаване на съдебни решения за осъществяване на наказания, различни от лишаване от свобода, като установените норми биват следвани от всяка страна от ЕС за признаване на решения и за упражняване на надзор върху пробационните мерки (позволяваща предсрочно освобождаване) и алтернативните санкции (налагане на алтернативи на задържането) издадени от други държави от ЕС. Обхватът на взаимното признаване на присъдите за налагане на несвързани с лишаване от свобода санкции не е се ограничава до увеличаване на шансовете за социална реинтеграция на нарушителя, което позволява поддържането на познати, езикови и културни връзки, но също така включва по-добро наблюдение на тези мерки, с цел предотвратяване на рецидив и защита на жертвите и на обществото. Има редица пробационни мерки и алтернативни санкции, общи за всички държави-членки, както и надзора над тях.

Пробационните мерки и алтернативни санкции, които принципно се следят задължително включват наред с това и поведенчески обучения (като например задължението да се спре консумацията на алкохол), пребиваване (като например задължението да се промени мястото на пребиваване от съображения за предотвратяване на

домашно насилие), образование и обучение (например безопасност на пътя), развлекателни дейности (като например задължително преустановяване на посещения на спортни събития) и ограничения или условия за извършване на професионална дейност (като например задължението да се търси професионална дейност в различна работна среда). Когато е необходимо, се използва електронно наблюдение, за да контролира пробационните мерки или алтернативните санкции, в съответствие с националното законодателство и процедури. Издаващата държава препраща постановената присъда и, когато е приложимо, решението за пробация на държавата-членка, в която осъденото лице пребивава постоянно и законно, с цел признаване и надзор върху пробационните мерки и алтернативните санкции, включени в решението. По-нататък в рамковото решение се посочва, че дадена държава-членка има право да откаже да признае съдебното решение и, когато е приложимо, решението за пробация, ако гореспоменатото съдебно решение е издадено срещу лице, което не е признато за виновно, като например при доказани психични заболявания или, когато е приложимо, решението за пробация предвижда медицинско / терапевтични грижи, върху които изпълняващата държава не може да осъществява контрол над лицето, съгласно националното си законодателство. Ако пробационните мерки или алтернативни санкции включват общественополезен труд, изпълняващата държава следва да има право да откаже да признае съдебното решение и, когато е приложимо, решението за пробация ако в последното е постановен срок от по-крайък от шест месеца.

Дори и в тези случаи представяме определенията, предвидени от същото Рамковото решение:

Член 2 Определения

За целите на настоящото рамково решение:

1. „съдебно решение“ означава окончателно решение или разпореждане на съд на издаващата държава, с което се установява, че определено физическо лице е извършило престъпление и му се налага:

а) наказание лишаване от свобода или всякаква мярка, включваща лишаване от свобода, ако въз основа на това съдебно решение или на последващо решение за пробация е разрешено условно освобождаване;

б) наказание с отложено изпълнение;

в) условно/отложено осъждане;

г) алтернативна санкция;

2. „наказание с отложено изпълнение“ означава наказание лишаване от свобода или всяка мярка, включваща лишаване от свобода, чието изпълнение е условно отложено, изцяло или частично, когато наказанието е наложено с постановяване на една или повече пробационни мерки. Такива пробационни мерки могат да бъдат предвидени в съдебното решение или определени в отделно решение за пробация, взето от компетентен орган;

3. „условно/отложено осъждане“ означава съдебно решение, при което налагането на наказание е условно отложено чрез налагане на една или повече пробационни мерки, или при което са наложени една или повече пробационни мерки вместо наказание лишаване от свобода или мярка, включваща лишаване от свобода. Такива пробационни мерки могат да бъдат предвидени в самото съдебно решение или да бъдат определени в отделно решение за пробация, взето от компетентен орган;

4. „алтернативна санкция“ означава санкция, различна от наказание лишаване от свобода, мярка, която включва лишаване от свобода, или имуществена санкция, с която се налагат задължение или предписание;

5. „решение за пробация“ означава окончателно съдебно решение или окончателно решение на компетентен орган на издаващата държава, взето въз основа на такова съдебно решение:

а) с което се разрешава условно освобождаване, или

б) с което се налагат пробационни мерки;

6. „условно освобождаване“ означава окончателно решение на компетентен орган или произтичащо от националното право, относно предсрочно освобождаване на осъдено лице след изтърпяване на част от наказанието лишаване от свобода или друга мярка, включваща лишаване от свобода, чрез налагане на една или повече пробационни мерки;

7. „пробационни мерки“ означава задължения и предписания, наложени от компетентен орган на физическо лице в съответствие с националното законодателство на издаващата държава, във връзка с наказание с отложено изпълнение, условно/отложено осъждане или условно освобождаване;

По-нататък са определени редица пробационни мерки и алтернативни санкции, в съответствие с настоящото Рамково решение:

а) задължение за осъденото лице да информира определен орган за всяка промяна в мястото си на пребиваване или местоработата си;

б) задължение да не посещава определени населени места, места или определени райони в издаващата или изпълняващата държава;

в) задължение, включващо ограничения относно напускане на територията на изпълняващата държава;

г) предписания, свързани с поведението, пребиваването, образованието или обучението, дейностите за отдих, или съдържащи ограничения или условия във връзка с извършването на професионална дейност;

д) задължение да се отчита в определени часове пред определен орган;

е) задължение да избягва контакти с определени лица;

ж) задължение да избягва контакти с определени предмети, които осъденото лице е използвало или е вероятно да използва с оглед на извършването на престъпление

з) задължение да обезщети парично вредите, причинени от престъплението, и/или задължение да представи доказателство за изпълнение на подобно задължение;

и) задължение да извършва труд в полза на обществото;

й) задължение да съдейства на пробационен служител или на представител на социална служба, който носи отговорност по отношение на осъдени лица;

к) задължение да се подложи на терапевтично лечение или на лечение за зависимост.

И накарая са определени критериите за изпращане на съдебното решение: компетентният орган на издаващата държава може да изпрати съдебното решение, и когато е приложимо, решението за пробация, на компетентния орган на държавата-членка, в която осъденото лице пребивава законно и обичайно, в случаите, когато осъденото лице се е върнало или желае да се върне в тази държава. Компетентният орган на издаващата държава може по искане на осъденото лице да изпрати съдебното решение и, когато е приложимо, решението за пробация на компетентен орган на държава-членка, различна от държавата-членка, в която осъденото лице пребивава законно и обичайно, при условие че последният орган е дал съгласието си за такова изпращане.

Процедурата за изпращане на решения и на решения за пробация следва представяне на стандартно удостоверение, в съответствие с приложението към Рамковото решение. Това решение като цяло следва Решение 909, като дефинира същите престъпления за признаване на съдебното решение и изпълнение на наказанието, наложено без проверка за двойна наказуемост на деянието, както и за установяване на принципите, които следва да ръководят прилагането на решения, както и тези, с основание отказ за признаване.

Срокът за признаването на съдебното решение или на решението за пробация е по-кратък от предвидения в Решение 909, и така установен по настоящото Решение последният е в рамките на шестдесет дни.

Изпълняващата държава е компетентният орган, който има право да взема решения по всички въпроси, свързани с изпълнението на алтернативната санкция или на пробацията.

Член 14 Компетентност за вземане на всички последващи решения и приложимо право

1. Компетентният орган на изпълняващата държава е компетентен да вземе всички последващи решения, свързани с наказание с отложено изпълнение, условно освобождаване, условно/отложено осъждане и алтернативна санкция, по-специално в случай на неизпълнение на пробационна мярка или алтернативна санкция, или ако осъденото лице извърши ново престъпление. Такива последващи решения включват по-специално:

а) промяна в задълженията или предписанията, включени в пробационната мярка или алтернативната санкция, или промяна в продължителността на срока на пробацията; б) отмяна на отлагането на изпълнението на съдебното решение или отмяна на решението за условно освобождаване; и

в) налагане на наказание лишаване от свобода или на мярка, включваща лишаване от свобода, в случай на алтернативна санкция или на условно/отложено осъждане.

Крайният срок, за влизане в сила и прилагане на настоящото Рамковото решение от държавите-членки е 6-ти Декември, 2011.

РАМКОВО РЕШЕНИЕ 2009/829/ПВР НА СЪВЕТА ОТ 23 ОКТОМВРИ 2009 ГОДИНА ЗА ПРИЛАГАНЕ МЕЖДУ ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ НА ПРИНЦИПА ЗА ВЗАИМНО ПРИЗНАВАНЕ КЪМ АКТОВЕ ЗА НАЛАГАНЕ НА МЕРКИ ЗА ПРОЦЕСУАЛНА ПРИНУДА КАТО АЛТЕРНАТИВА НА ПРЕДВАРИТЕЛНОТО ЗАДЪРЖАНЕ

Решението има за цел да насърчи използването на мерки различни от лишаване от свобода като алтернатива на предварителното задържане, чрез взаимното признаване на мерки за процесуална принуда по време на наказателното производство.

Решението изрично подчертава риска от неравнопоставено третиране на лица, които живеят в издаващата държава и които не са местни лица, като са изложени на риск да бъдат задържани под арест в очакване на процес, за разлика от местните лица. За да се избегне такова неравнопоставено отношение следва да бъдат взети необходимите мерки.

Специфичните цели на Решението са определени в Член. 2, както следва:

а) да осигури надлежното протичане на правораздавателния процес, и по-специално присъствието на съответното лице по време на съдебния процес;

б) да насърчи, където е уместно, използването в хода на наказателно производство на мерки, невключващи лишаване от свобода, спрямо лицата, които не пребивават в държавата- членка, в която се води производството;

в) да подобри защитата на жертвите и на обществото.

Представяме пълният текст на Определенията по настоящото Рамково Решение

Член 4 Определения

За целите на настоящото рамково решение:

а) „акт за налагане на мерки за процесуална принуда“ означава подлежащ на изпълнение акт, издаден от компетентен орган на издаващата държава в хода на наказателно производство съгласно съответното национално право и процедури, с което на физическо лице се налагат една или повече мерки за процесуална принуда като алтернатива на предварителното задържане;

б) „мерки за процесуална принуда“ означава задължения и разпореждания, наложени на физическо лице в съответствие с националното право и процедури на издаващата държава;

Следва пояснение относно прилагането на Решението:

Член 8 Видове мерки за процесуална принуда

1. Настоящото рамково решение се прилага по отношение на следните мерки за процесуална принуда:

а) задължение лицето да информира компетентния орган на изпълняващата държава за всяка промяна в местопребиваването си, по-специално за целите на получаването на призовки за явяване в съдебно заседание или съдебен процес в хода на наказателното производство;

б) задължение да не посещава определени населени места, места или определени райони в издаващата или изпълняващата държава;

в) задължение да се намира на определено място, когато е приложимо — в определени часове;

г) задължение, включващо ограничения относно напускане на територията на изпълняващата държава;

д) задължение да се отчита в определени часове пред определен орган;

е) задължение да избягва контакти с определени лица, свързани с предполагаемо извършеното(ите) престъпление(я).

2. При транспониране на настоящото рамково решение или на по-късен етап всяка държава-членка нотифицира генералния секретариат на Съвета за това, върху кои мерки за процесуална принуда, освен посочените в параграф 1, има готовност да упражнява надзор. Тези мерки могат да включват по-специално:

а) задължение да не се извършват определени дейности, свързани с предполагаемо извършеното(ите) престъпление(я), като тези дейности могат да включват упражняване на определена професия или заетост в определена професионална област; б) задължение да не се управлява превозно средство;

в) задължение да се внесе определена парична сума или да се даде друг вид гаранция, която може да бъде предоставена на определен брой вноски или наведнъж изцяло;

г) задължение да се подложи на терапевтично лечение или лечение на зависимост;

д) задължение да избягва контакт с определени предмети, свързани с предполагаемо извършеното(ите) престъпление(я).

Що се отнася до процедурните аспекти, забелязваме значителна симетрия с вече споменатото относно взаимното признаване на съдебни решения и решения за налагане на наказания лишаване от свобода или алтернативни санкции.

Всъщност, решението за налагане на мерки за процесуална присъда може да се изпраща до компетентния орган на държавата-членка, в която лицето е законно и обичайно пребиваващо, в случаите, когато е информирано за съответните мерки и даде съгласие да се завърне в тази държава. Компетентният орган на издаващата държава може, по искане на лицето да предаде решението за налагане на процесуални мерки на компетентния орган на държава-членка, различна от държавата-членка, в която лицето е законно и обичайно пребиваващо, при условие че този орган е дал съгласие за такова изпращане. Решението се изпраща заедно с удостоверение, подписани от компетентния орган на издаващата държава. Държавата, в която съответното лице пребивава приема решението в срок от двадесет дни. Критериите за прилагане на мерките за процесуална принуда, списъка с нарушенията, за които се признава решение за налагане на мерки за процесуална принуда, без проверка за двойна наказуемост на деянието, както и основаниято за отказ за признава-

не на решението, до голяма степен са заимствани от вече разгледаните по-горе решения.

Настоящото решение влиза в сила от 1 декември 2012.

Тези три важни инструмента имат за цел да допринесат за създаването на Европейска система, основана на взаимно доверие между националните съдебни системи, като по този начин се намаляват наказанията лишаване от свобода и се увеличава прилагането на алтернативи на лишаването от свобода, които са важни както при прилагането във фаза изпълнение на наказанието, така и в тази на досъдебното производство. Затова е важно да се познават и да се сравняват системите на различните държави-членки.

Що се отнася до реалната степен на изпълнение на тези три рамкови решения, които бяха анализирани по-горе, е важно да се отбележи и информацията, предоставена от Доклада на Комисията до Европейския парламент и до Съвета на Европа относно прилагането от държавите-членки на Рамкови решения 2008/909 / ПВР, 2008 / 947 / ПВР и 2009/829 / ПВР на Съвета относно взаимното признаване на съдебни решения по наказания, включващи лишаване от свобода, както и решения за пробация и алтернативни санкции и относно мерките за процесуална принуда като алтернатива на предварителното задържане.

Крайният срок за влизането в сила на тези три рамкови решения - които са обвързващи по отношение на резултата, но не и спрямо формите и методите на изпълнение - е изтекъл съответно преди две години (с позоваване на Рамковото решение за трансфер на за-

държани лица, лица в пробация и лица с алтернативни санкции) и преди една година (с позоваване на Рамковото решение относно Европейската заповед за арест) към момента на изготвянето на Доклада. Въпреки че установените срокове вече са изтекли, действителното изпълнение на решенията, като е видно от фотокопията, приложени към доклада на Комисията, изглежда, все още не е задоволително: само 18 държави-членки са изпълнили Решение за прехвърляне на осъдени лица, 14 от които с мярка пробация или алтернативни санкции, и 12 с Европейска заповед за арест (Таблица I.2.1).

Според Доклад на Комисията от февруари 2014, сред страните, които участват в нашите изследвания, само Обединеното кралство и Италия са приложили Решение 909 за Трансфер на задържани лица в рамките на установения срок; от друга страна обаче, същите страни не са приложили другите две решения. България от своя страна е изпълнила само Решение 947 относно пробационните и алтернативните санкции, около четири месеца след изтичане крайния срок. Холандия и Хърватия могат да бъдат счестени за изрядни, защото са приложили всички анализирани инструменти, които могат да бъдат определени като елементи от една стратегия, която би могла да направи алтернативните мерки по-достъпни за уязвимите групи (по-специално чужденци) от всички етапи на процеса

Table I.2.1. Прилагане на Рамкови решения 2008/909/
ПВР, 2008/947/ПВР и 2008/829/ПВР

	FD 2008/909/JHA on transfer of prisoners	FD 2008/947/JHA on probation and al- ternative sanctions	2008/829/JHA on european su- pervision order
	Deadline for implemen- tation: 5.12.2011	Deadline for implementation: 6.12.2011	Deadline for imple- mentation: 1.12.2012
AT	YES (01.01.2012)	YES (01.08.2013)	YES (01.08.2013)
BE	YES (18.06.2012)	YES (23.06.2012)	NO
BG	NO	YES (14.03.2012)	NO
CZ	YES (01.01.2014)	YES (01.01.2014)	YES (01.01.2014)
CY	NO	NO	NO
DE	NO	NO	NO
DK	YES (05.12.2011)	YES (05.12.2011)	YES (01.12.2012)
EE	NO	NO	NO
EL	NO	NO	NO
ES	NO	NO	NO
FI	YES (05.12.2011)	YES (05.12.2011)	YES (01.12.2012)
FR	YES (07.08.2013)	NO	NO
HR	YES (01.07.2013)	YES (01.07.2013)	YES (01.07.2013)
HU	YES (01.01.2013)	YES (01.01.2013)	YES (01.01.2013)
IE	NO	NO	NO
IT	YES (07.09.2010)	NO	NO
LT	NO	NO	NO
LU	YES (01.03.2011)	NO	NO
LV	YES (01.07.2012)	YES (01.07.2012)	YES (01.07.2012)
MT	YES (01.01.2012)	NO	NO
NL	YES (01.11.2012)	YES (01.11.2012)	YES (01.11.2013)
PL	YES (01.01.2012)	YES (01.01.2012)	YES (01.12.2012)
PT	NO	NO	NO
RO	YES (25.12.2013)	YES (25.12.2013)	YES (25.12.2013)
SE	NO	NO	NO
SI	YES (20.09.2013)	YES (20.09.2013)	YES (20.09.2013)
SK	YES (01.02.2012)	YES (01.02.2012)	YES (01.07.2013)
UK	YES (05.12.2011)	NO	NO
TOT.	18 MS	14 MS	12 MS

Fonte: Commission Staff working document, Table "State of play" and "Declarations" SWD(2014)34 final, 5.12.2014.

Що се отнася до нарко и алкохолнозависимите в момента се разработват специални ad hoc интервенции. Както беше отбелязано, има възможност за подобряване на условията при задържане на чуждестранни граждани: последните следва да се считат за уязвима група с по-малко възможности за достъп до алтернативни на лишаването от свобода мерки. Едновременно прилагане на тези инструменти е абсолютно важно, защото то стои в основата за ефективно реално сътрудничество между държавите-членки. Такъв тип сътрудничество води до повече възможности за реинтеграция, благодарение на правомощията на база стабилни връзки в Общността.

* * *

След анализа на Европейската рамка е очевидно, че целта на европейските инструменти е хармонизиране на националните разпоредби и законодателства. Необходимо е подобна стандартизация да следва много насоки, израз на определени нужди, като например обществена сигурност, обезвъзмяване на жертвите, социална реинтеграция на нарушителя - в обществото, заедно с обществото.

Освен това, Европа има нужда от разширяване на набора от алтернативни санкции и мерки на всички етапи от наказателното производство. Алтернативите на лишаването от свобода, така определени на европейско ниво, следва да кореспондират с нуждите, описани по-горе, но също така и да бъдат по-широко достъпни. Вземайки предвид индивидуализацията, що се отнася до лечението на нарушителя, можем определено да видим необходимостта държавите-членки да разгледат няколко програми и мерки на Общността, за да се обърне повече внимание на уязвимите групи. Както вече отчасти предвидихме и ще видим по-долу, трябва да се отбележи, че това е, което се случва, например, по отношение на непълнолетните, заемащи специално място във всички анализирани страни. Специалните ad hoc интервенции са разработени за наркозависими и алкохолнозависими лица, за които при правилно и точно спазване на изискванията понякога се изискват различни законовоправни квалификации. Както беше отбелязано, областта, в която е възможно да се работи с цел подобрене е свързана с осъдените на лишаване от свобода чужди граждани: те също се считат за особено уязвима група и имат по-малко възможности за достъп до алтернативни на лишаването от свобода санкции и мерки.

ГЛАВА II

ПРЕГЛЕД НА НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ

Настоящата глава представя описание на санкциите на алтернативните мерки в държавите-членки, участващи в проекта. Следващите страници също отбелязват прилагането на конкретни мерки спрямо уязвими групи като младежи правонарушители и специални програми за наркозависими. Целта на настоящата глава е да предложи обстоен преглед чрез сравнителен анализ на националните системи за пробация и на мерките в полза на Общността. При анализа ще бъдат взети предвид и факторите, влияещи върху успеха или неуспеха при изпълнението им и тяхното въздействие върху риска от рецидив, както и връзката им с него.

II.1. БЪЛГАРИЯ

Thanks to the cooperation of D. Chankova, S. Milusheva, R. Velinova, S. Ivanov and S. Nikolov, SVCCC Foundation (BG)

II.1.1. Пенитенциарна система в България.

Законово-правната рамка на системата на българските затвори се обуславя от:

- Наказателен кодекс (НК);
- Наказателно-процесуалния кодекс (НПК);
- Закон за изпълнение на наказанията и задържане под стража (ЗИНЗС): той обуславя основни принципи като упражняване на контрол върху поведението на осъдени, диференциране и индивидуализиране на последиците от изпълнението на наказание-то; хуманизъм; забрана за изтезания и други жестоки и нечовешки действия; публичност и независим контрол върху дейността на орга-

ните; сътрудничество между държавни органи и неправителствени организации, и т.н. (Йорданова & Марков, 2011 г.);

- Правилник за прилагане на ЗИНЗС

Демократичните промени след 1990 г., както и достъпът до Европейския съюз стоят в основата за развитие на пенитенциарните стандарти, които за съжаление, не са въведени изцяло. Затова все още съществуват проблеми, свързани с пенитенциарната системма.

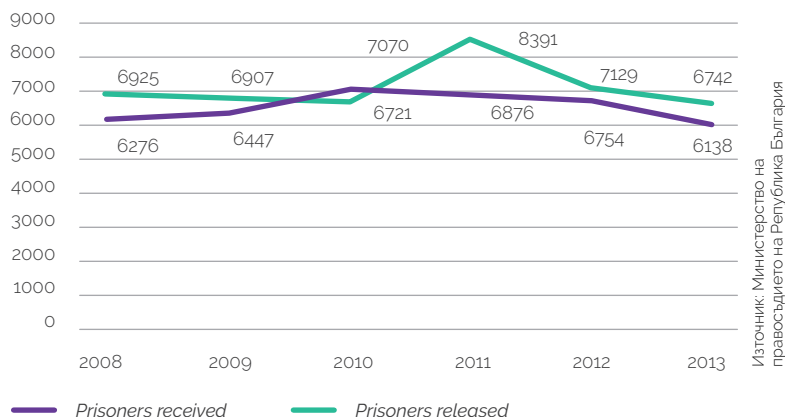
Лишаването от свобода е най-често налаганото наказание в България в продължение на години. Наказателният кодекс предвижда още две санкции, различаващи се от лишаването от свобода: доживотен затвор, санкция въведена през 1995 г., и доживотен затвор без право на замяна, въведена след премахването на смъртното наказание през 1998: България е сред малкото европейски страни, където съществува тази санкция. Що се отнася до санкцията доживотен затвор, българският Наказателен кодекс предвижда възможност за намаляване на наказанието лишаване от свобода за срок от 30 години, ако осъденият е излежал не по-малко от 20 години. Графика II.1.1 показва тенденцията при лишените от свобода затворници в България.

Графика II.1.1. Общ брой затворници за периода 2008-2013

След растеж за периода 2010-2012 г., броят на затворниците изглежда намалява. Графика II.1.2 показва тенденцията за въвеждане в затворите и броят на освободените за периода на изследването.

Графика II.1.2 Брой на лишените от свобода и на освободените затворници за период 2008-2013

Наказанието лишаване от свобода се налага в затвори, поправителни институции, както и затворнически общежития. Съдът определя и първоначалния режим на изпълнение на присъдата и типа затвор: затвор, затворническо общежитие или поправителен дом, в който осъденото лице бива първоначално въведено. В повечето случаи, има възможности за промяна на режима и прехвърляне от един затвор в друг (Йорданова и Марков, 2011). Законът гласи, че осъдените лица се въвеждат в пенитенциарната институция най-близка до адреса по местожителство (чл. 56.2 от ЗИНЗС). Въпреки тази разпоредба, условията на пенитенциарната система в България не позволяват на практика прилагането ѝ в голяма част от случаите, а през 2010 г. Министерски съвет подчертава негативните последици, произтичащи от липсата на при-

ложението на тази разпоредба. Освен това, българското законодателство предвижда принципът на диференциация и индивидуализация на въвежданто в затвор, в зависимост от пола, възрастта, характера на извършеното престъпление и предишни присъди. Съдът е длъжен да спазва следните критерии, определени от закона:

- Лицата, осъдени за пръв път на лишаване от свобода за срок не по-дълъг от пет години за измама или лица, осъдени за престъпления по небрежност излежават присъдите си в открити затворнически общежития. Налице е също и възможността за разпределение в затвор с по-строг режим, ако осъденото лице се е укрило от наказателно-процесуалните органи и е било пуснато за национално издирване; или ако страда от алкохолизъм или наркотична зависимост, или от тежко психично заболяване;

- Всички други осъдени рецидивисти и нересидивисти излежават присъдите си в затвори и общежития от затворен тип.

Затворите и затворнически общежития прилагат режим с ниска степен на сигурност ,както и средна и специална степен на сигурност. Затворите от отворен тип прилагат режим с ниска степен на сигурност и охрана.

Добрите практики в България са свързани главно с лишаване от свобода и се състоят в мерки, целящи да скъсат периода на присъдата. Доброволният труд се използва за съкращаване на присъдата , така че той да може да бъде смятан за алтернатива на лишаването от свобода. Този благоприятен ефект мотивира затворниците да работят. В допълнение обучението и професионалното обучение, или включването в курсове за професионална квалификация могат да доведат до намаляване на наказанието лишаване от свобода. Посещението на 16 учебни часа намаляват присъдата с три дни. Ако затворник пропуска три или повече часа седмично, или нарушава

дисциплината, намаляването на присъдата може да бъде отменено. Успешно издържани двугодишни, годишни или квалификационни изпити за придобиване на степен се равняват на пет работни дни всеки. За затворниците, които учат и работят едновременно, дните се сумират, но не може да надвишават 22 дни в месеца. През учебната 2013/2014 година, има седем училища и четири училищни клона в системата на българските затвори. Към септември 2013 г., общият брой на затворниците, посещаващи училище е 1744 (102 затворника повече от предходната година) (Graebisch & Burkhardt, 2014 г.).

II.1.2. Алтернативи на лишаването от свобода в България

Създаването на пробационна служба започва да се обсъжда през 1994-1995, в рамките на осъществяването на цялостна реформа на съдебната система. От 1995 г. се реализират няколко проекта, насочени към спазване правата на затворниците и въвеждане на алтернативни мерки, благодарение на подкрепата на експерти от други европейски държави-членки и финансовата помощ, предоставена от организации като Фондация «Отворено общество», Британски съвет, Правителство на Норвегия, както и съдействието на неправителствени организации. По този начин са разработени редица проекти и в крайна сметка пробацията е включена в българския Наказателен кодекс, благодарение на Закона за изменение от 27 септември 2002 г. Така Законът за изпълнение на наказанията от 23 ноември 2004 г., заедно с други изменения в Наказателен кодекс, регулира естеството на пробацията, механизмите за прилагане и изпълнение (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008).

Задачите на пробационните служби включват оценка на престъпното поведение на осъдения.

В българските пробационни служби и затвори е въведена специална методика за оценка- Система за оценка на правонарушителя

(OASYS от английски, б.пр). Тя се основава на системата OASYS на Обединеното кралство и е адаптирана и утвърдена с подкрепата на британски експерти и понастоящем се стандартизира. Тя анализира 14 фактора („зони»), описани като криминогенни и може да доведе до три различни извода (нисък риск, среден риск и висока степен на риск) и количествена и качествена информация. Въз основа на това, пробационният служител, отговарящ за случая подготвя план за изпълнение на надзора в сътрудничество с правонарушителя. Този план включва всички аспекти на изпълнението на мярката (чийто интензитет зависи от риска от рецидив) (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008).

Пробационната служба не е длъжна да предоставя предварителни доклади преди произнасянето на присъдата; основните ѝ дейности са свързани с изпълнението на наказанието.

Българското законодателство предвижда, че пробационните служби могат да делегират изпълнението на специфични елементи на пробационните мерки на неправителствени организации или специалисти в тази област. Въпреки това, липсата на стандарти води до незадоволително прилагане на тази разпоредба (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008).

В България, пробационната служба се занимава както с възрастни правонарушители, така и с малолетни и непълнолетни (14-18 годишна възраст), към които се прилагат специални разпоредби.

Пробацията е алтернатива на лишаването от свобода, въведена в българския НК през 2002 г. (ДВ 92/2002).

В България, пробацията се регламентира като набор от възпитателни, образователни и забранителни мерки, имащи за цел да се избегне повторно извършване на престъпление, включващи и права и задъл-

жения на извършилите престъпление. Пробацията се състои в налагането на условия и задължения, които осъдените лица са длъжни да спазват (в противен случай се налага санкция лишаване от свобода).

Пробацията се състои в комбинация от две или повече пробационни мерки, постановени в чл. 42а от НК (и анализирани по-долу), които могат да бъдат разделени на три групи:

- Мерки, насочени към контрол над осъдения;
- Мерки за подпомагане;
- Възстановителни мерки.

По-конкретно, пробационните мерки са:

1. Задължителна адресна регистрация. Това е ограничителна мярка за надзор и контрол над осъдения.

2. Задължителни периодични срещи с пробационен служител. Тази мярка е и рестриктивна, но също така включва някои елементи за подпомагане.

Изискването извършителят да пребивава на определен адрес и да се среща с пробационния служител са задължителни мерки по условията на пробацията.

3. Ограничаване на свободата на движение, което може да включва забрана за посещение на публични и увеселителни заведения, забрана за напускане на определен град / населено място за повече от 24 часа без разрешение на пробационния служител или на официално лице / прокурор, или забрана за напускане на дома за определен период от време през нощта / деня. Сериозността на наложената мярка зависи от тежестта на нарушението.

Въпреки че българските законови разпоредби предвиждат електронно наблюдение, практическото му прилагане е в начален етап. Електронният мониторинг може да се прилага за лица, осъдени на пробация, за да се улеснят пробационните мерки за задължителна регистрация по настоящ адрес и ограничаването на движението. Задължителната регистрация в такива случаи се контролира от софтуер за разпознаване на глас по телефона. През 2010 г. българското и британското министерства на правосъдието започват съвместно изпълнение на шест месечен пилотен проект за електронно наблюдение, който за съжаление не продължава на следващ етап. Според публикации в медиите, 10 лица, осъдени на пробация са поставени под електронно наблюдение през 2014 г. (Triebisch & Burkhardt, 2014 г.). Данните, предоставени от Министерството на правосъдието (юни 2014 г.) показват увеличение на прилагането на електронна система за наблюдение, което обаче остава незадоволително.

4. Участие в програми за професионално обучение, което може да насърчи законосъобразен начин на живот. Това е мярка за подпомагане.

Тази мярка се състои в участие в курсове за професионална квалификация и / или програми за корекция на поведението. Те могат да бъдат:

- Програми за личностно развитие, включително курсове за ограничаване, развитие на умения при търсене на работа, позитивна комуникация със социалните служби и полицията;
- Коригиращи програми, насочени към промяна на личните ценности и поведението на нарушителя или за подпомагане на преодоляването на зависимости.

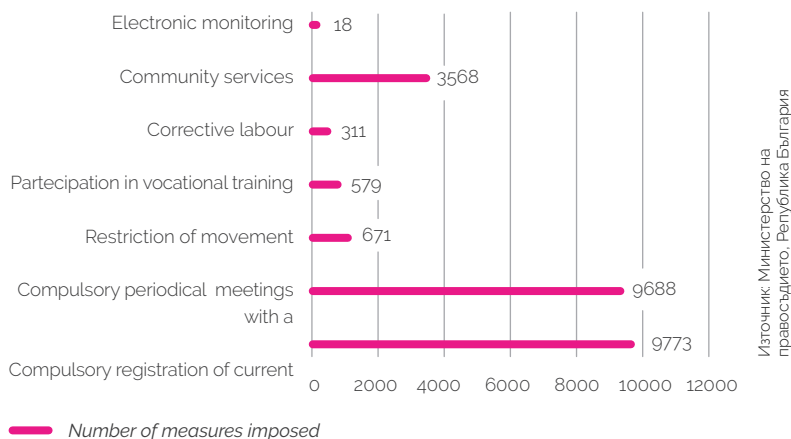
По време на изпълнението на тези програми за професионално обучение, пробационната служба сътрудничи с държавни институции, неправителствени организации и доброволци (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008).

Тези четири мерки могат да продължат от шест месеца до три години

5. Поправителен труд: това е възстановителна мярка за обезщетение за щетите, причинени от престъплението. Прилага се , когато нарушителят започне работа и включва намаляване на заплатата в полза на държавата, в рамките на 10 до 25%. Ако осъденото лице е безработно, поправителният труд се заменя с общественополезен труд (един ден поправителен труд съответства на един час общественополезен труд). Мярката може да продължи от три месеца до две години.

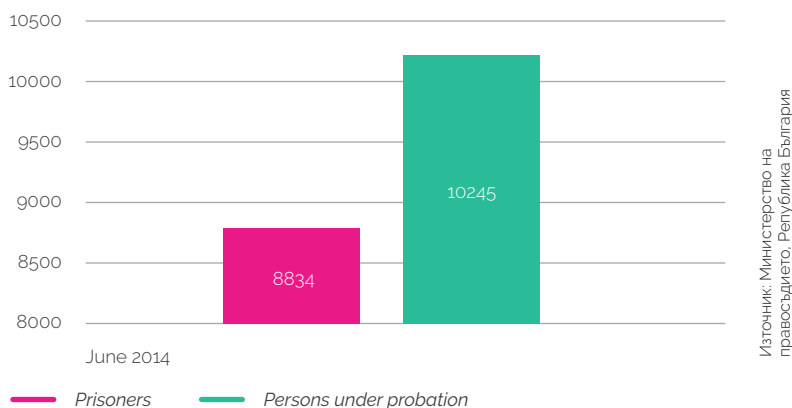
6. Обществено полезен труд (също и без ограничение на свободата на движение). Тази мярка не се прилага за малолетни лица под 16-годишна възраст. Тя може да трае от 100 до 320 часа, но не повече от три последователни години. Обществено полезен труд се полага в съответствие с избора на пробационната служба; но не и в частна собственост, а на територията на поне 50% държавна или общинска собственост (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008).

Графика II.1.3 показва броя на горепосочените мерки наложени в програмите за пробация към юни 2014г.

Пробационни мерки се налагат на лица, извършили престъпления, с относително ниско обществено въздействие, за които Наказателният кодекс гласи, че санкцията лишаване от свобода е до три години. Те могат да бъдат наложени като еднократна санкция, но и като замяна на лишаване от свобода и допълваща санкция в случай на условна присъда, или при предсрочно условно освобождаване от затвора. Пробационен надзор може да се налага и на условно освободени затворници, след излежаване на половината или - по-специално при по-тежки случаи - две трети от присъдата лишаване от свобода и ако са показали добро поведение и активно участие в обучението, образователната и трудова дейност (Русинов, Карганова & Манолчева, 2008). Пробацията днес е по-често приложима, отколкото в миналото: българското Министерство на правосъдието обявява, че в периода 2005-2013 на пробация подлежат около 50% от общия брой на присъдите; В допълнение, данните от юни 2014г. показват широко приложение на мерките, чието приложение изглежда надхвърля броя на ефективните присъди.

Графика II.1.4. Брой на лишените от свобода и лицата в пробация в България към юни 2014.

В България, пробацията се прекратява съгласно определените условия: в случай че нарушителят извърши друго престъпление от общ характер (*ex officio*, ...) преди изтичането на пробационния срок и отново е осъдено на лишаване от свобода, то лицето изтърпява както условната присъда, така и новата. Ако лице в пробация извърши престъпление по непредпазливост, съдът има право да разпорежи условната присъда да бъде изцяло или частично изтърпяна. Ако лице в пробация, без основателна причина, прекъсва лечение, наложено му от съда, то последният налага изтърпяване на условната присъда с лишаване от свобода (Triebisch & Burukhard, 2014 г.).

Пробацията е и по-евтина от санкцията лишаване от свобода, тъй като Министерството на правосъдието определя разход за един затворник в размер на 700 лева (€ 358,09) на месец, а за лице с пробационна присъда в размер на 220 лева (€ 358, 09) (Министерство на правосъдието на Република България, 2014 г.).

Други алтернативни мерки (различни от пробацията, които могат да включват горепосочените елементи) са:

- Конфискация на имущество: състои се от конфискация на имущество в полза на държавата и не се прилага, ако осъденото лице няма собственост и не може да си позволи елементарни условия на живот;
- Глоба: тя се определя в сравнение с доходите, имуществото и семейните задължения на извършителя и не може да бъде по-ниска от 100 BGV (€ 51.16);
- Лишаване от право на заемане на определена държавна или обществена длъжност, на упражняване на професия или дейност, лишаване от получени почетни звания и награди, загуба на военно звание и обществено порицание. Тази последна мярка се състои в публично порицание на нарушителя чрез медиите или по друг начин, посочен от съда.

Важно е да се отбележи, че пробацията е най-важната алтернативна санкция според Наказателния кодекс, състояща се от отделни пробационни мерки. Освен това тя може да бъде налагана в комбинация с допълнително наказание, като обществено порицание, лишаване от права и глоба.

В досъдебната фаза, приложимите алтернативи на лишаването от свобода са:

1. Подпис в точно определени дни;
2. Парична гаранция;
3. Домашен арест: налага се, когато има възможност лицето да се укрие, или да извърши друго престъпление.

Българският Наказателен кодекс обуславя в Глава VII условия за освобождаване от изтърпяване на наложено наказание:

- Пробационна присъда;
- Ранно освобождаване;
- Помилване.

II.1.3. Специфични и уязвими групи (на лишените от свобода) в България

Тук е важно също да се разгледат алтернативните мерки и специални режими в пенитенциарната система, предвидени за специфични и уязвими групи. Глава VII от българския Наказателен кодекс предвижда специални разпоредби за непълнолетни правонарушители. Българското законодателство разделя на две групи непълнолетните лица: възрастова група от 14 до 16 и от 16 до 18 години.

Санкциите, на които подлежат непълнолетните лица са:

- Лишаване от свобода;
- Пробация;
- Обществено порицание;
- Лишаване от право да се упражнява определена професия или дейност.

Непълнолетни, лишени от свобода се въвеждат в поправителни институции, отделни за момчета и момичета.

Графика II.1.5. Брой на лишените от свобода непълнолетни в България за периода 2008-2014г.

В сравнение с възрастните осъдени мъже, непълнолетните осъдени лица имат някои допълнителни права, като повече контакти с външния свят, допълнителен престой навън, повече посещения от роднини и представители на неправителствени организации и др. Това е така, защото санкцията лишаване от свобода при тях цели основно постигане на рехабилитация и законосъобразен начин на живот извън затвора. Рехабилитацията в поправителните институции е съсредоточена основно върху образованието. Редовното посещение на училище намалява продължителността на санкцията лишаване от свобода като три дни в училище се равняват на един ден

приспадане от присъдата. Непълнолетните лица също имат право да работят до 3 часа на ден за тези, които посещават училище (Марков, Йорданова, Илчева & Дойчинова, 2013 г.).

Що се отнася до мерките в полза на общността, непълнолетните могат да бъдат осъждани на пробация. Те могат да бъдат подложени на тази мярка, след приключване на една трета от присъдата (Triebisch & Burkhardt, 2014 г.).

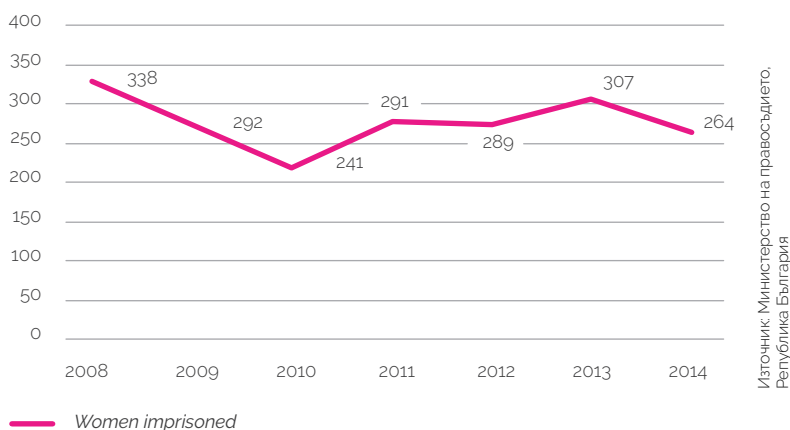
Законът за превенция на младежката престъпност, приет през 1958 г. (по време на началото на комунистическия режим), изиграва ключова роля в развиването на алтернативните санкции и мерки в България. Много голяма част от разпоредбите по този закон всъщност въвеждат и регулират използването на голямо разнообразие от санкции и мерки спрямо непълнолетни лица – мерки, които не са наложени от съда и се извършват предимно в общността или в специални училища-интернати. Този закон е в сила в България и към днешна дата като голяма част от разпоредбите по него са актуализирани (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008). Въпреки това, пробацията за младежи е първоначално апробирана в рамките на четири пилотни проекта, финансирани от норвежкото Правителство, в сътрудничество с Програмата на ООН за развитие и реализирани през 2002–2004 г. в Благоевград, Бургас, Габрово и Видин (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008).

Пробация на непълнолетни лица се осъществява чрез специална процедура, от пробационен служител-експерт в сътрудничество с инспектор от Педагогическа Службата за детето. Тези служители в сътрудничество с отдел към Агенцията за закрила на детето и педагогически съветник развиват програмите за пробационен надзор и коригиращо поведение. Те разработват индивидуален план за изпълнение на наложените пробационни мерки и програма за коригиращо влияние. Така или иначе, санкцията поправителен труд не може да се налага на непълнолетни под 16-годишна възраст (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008).

Жените се въвеждат в отделни затвори и затворнически общежития. Те могат да бъдат поставени под специален режим на сигурност единствено в началния етап на изпълнението на присъдата.

Единственият женски затвор в България е в Сливен, а към него има поправителна институция за млади жени правонарушители и две открити общежития.

Графика II.1.6. Брой на лишените от свобода жени в България за периода 2008-2014г.

Графика II.1.7. Брой на лишените от свобода мъже и жени в България за периода 2008-2013г.

Освен това, както израз на хуманизъм, Българското законодателство предвижда изключения за уязвими лица, които се поставят под специален режим на сигурност: бременни или кърмещи жени и сериозно болни правонарушителки могат да бъдат поставени под режим на средно ниво на сигурност, след решение на управата на затвора или директора на поправителната институция. Тези уязвими лица имат право да остават на открито най-малко по два часа на ден (един час на ден през зимата). Българското законодателство позволява отлагане на изпълнението на присъдата лишаване от свобода на майката до навършване на една година на детето. Ако тази разпоредба не се прилага, децата на осъдената майка могат да останат с нея в детско отделение към затвора, до навършване на една година.

Чуждите граждани, без постоянно местожителство в България изтърпяват наказанието лишаване от свобода в специално определен затвор, или затворническо обществено жилище: тази разпоредба се прилага с цел да бъдат предпазени от нежелателни последици, произтичащи от статута им на чужденци. В действителност, те са особено уязвими поради липса на познания по български език и системата като цяло, изолирани са от семейства и общност, подложени са на дискриминация и т.н. По-нататък трябва да се отбележи, че тук принципът на разпределение към най-близката затворническа институция по постоянен адрес не може да бъде прилаган в тези случаи. (Марков, Йорданова, Илчева & Дойчинова, 2013 г.).

В България, експулсиране на чужд правонарушител се осъществява, когато съдът реши, че осъденото лице не може да остане в страната за изтърпяване на наказанието. Към Министерство на вътрешните работи има създадени институции за временно настаняване на чужденци, които са с издадени присъди за депортиране

или заповед за експулсиране. Чуждестранните граждани могат да пребивават в тези съоръжения, за период от шест месеца, който се удължава до дванадесет месеца в изключителни случаи (Graebisch & BURKHARDT, 2014).

Броят на чуждите граждани лишени от свобода варира между 165 и 262 лица в продължение на десет години (2003-2013 г.) (Марков, Йорданова, Илчева & Дойчинова, 2013 г.).

Както беше споменато и преди, по отношение на нарушителите, страдащи от наркотична или алкохолна зависимост, или психични заболявания се прилагат специални разпоредби: Съдът може да реши дали да бъдат въвеждани в затвор или общежитие, вместо в общежитие от отворен тип, дори ако са с първа присъда за период не по-дълъг от пет години, или ако са осъдени за престъпление по небрежност. Освен това българският Наказателен кодекс изрично обуславя изискване за предоставяне на подходящи медицински грижи на осъдени лица с тежка психопатия или страдащи от психично заболяване, както и на осъдени наркозависими (чл. 40.4 НК).

Лица, страдащи от тези проблеми следва да се поставят в специални отделения, които да улеснят лечението им (Йорданова & Марков, 2011). Въпреки това, българската система на наказателно правораздаване не предвижда конкретни алтернативни мерки за лица срадащи от наркотична зависимост. Затворниците пристрастени към наркотици са около 20% (Министерство на правосъдието на Република България, 2014 г.). Според законодателството, наркозависимите нарушители могат да бъдат лекувани в болницата на затвора, в психиатрични отделения към него, но разграничението на пациенти с психиатрични проблеми и затворници често е неясно. Психиатърът на затвора и социален работник решават на каква програма за лечение на наркозависимост под-

лежи осъденото лице. Освен това, задължителното лечение на наркотична или алкохолна зависимост може да се прилага в затвора.

Задължителното лечение е принудителна мярка, която се налага от съда заедно с наказателната санкция, като не замества последната. Тя се налага за определен срок и специфичната мярка зависи от вида на наложената санкция. Лицата, подложени на принудително лечение подлежат на периодична оценка, като мярката продължава дори и ако вече не се счита за-необходима (Triebisch & Burkhardt, 2014 г.).

Според данни на Министерството на правосъдието, през 2013 г., в български затвори са осъществени седем рехабилитационни програми за наркозависими, с участието на 82-ма затворника. Тези програми са краткосрочни, поради натовареността на психолозите и социалните работници, както и поради техническите изисквания за изпълнението им.

Наркотични вещества или лекарства с наркотичен ефект се предоставят на нуждаещите се само в рамките на предписаната дневна доза. Това правило важи и за метадоново лечение на наркозависими затворници. Заместващото лечение е достъпно в затворите и е осигурено от държавата чрез Националния център по норкомании. Заместващите програми са на разположение и в рамките на НПО проекти, които съчетават заменянето на наркотика с психологическа и намаляваща вредите методологии. За съжаление, те не се оказват трайно ефективни (Марков, Йорданова, Илчева & Дойчинова, 2013 г.).

Трябва да се отбележи, че българското законодателство не предвижда конкретни мерки за алтернативни санкции, свързани с престъпления, извършени под влияние на наркотици: всички те се наказват с лишаване от свобода или глоба, а не с пробация. Пробацията може да замени лишаване от свобода при по-малко сериозни случаи. Въпреки това, има голям брой условни присъди (Triebisch & Burkhardt, 2014).

Затворниците с психически заболявания се прехвърлят в затвора в Ловеч, към който има изградена специализирана психиатрична

болница- диагностицирането на затворника се извършва от психиатър и психолог. Ако съмнението за психично заболяване се потвърди, затворникът се препраща в психиатричната клиника към затвора в Ловеч (Марков, Йорданова, Илчева & Дойчинова, 2013 г.).

В случаите, когато наркозависим е осъден на пробация, може да бъде наложена специфична програма за преодоляване на пристрастяването. Такива програми се осъществяват и с подкрепата, сътрудничеството и участието от страна на НПО. (Triebisch & Burkhardt, 2014 г.).

II.1.4. Фокус върху ... жертвите на престъпления

Пробационна система в България не се занимава с жертвите на престъпления, въпреки че изплащането на обезщетение на жертвата заема централно място в приетия план за действие. От 1999 г. е приета опцията за прекратяване на наказателното производство с подписване на споразумение. Статистиката показва, че през 2007-2008г. около 6500 случаи, или повече от една четвърт от наказателните процедури, са преустановени след споразумение. Тази процедура (която съдържа някои елементи на медиация) позволява най-добре да бъдат защитени интересите на пострадалия: например, когато има наличие на увреждане на имущество, споразумението се разрешава само при възстановяване на щетите (НПК).

Следва да се отбележи, че в България има действащ Закон за медиацията, който определя последната като алтернативен метод за решаване на правни и неправни спорове (Русинов, Караганова & Манолчева, 2008).

II.1.5. Фокус върху ... Рецидивизма

Както е описано в методологията, според българското законодателство рецидив е, когато едно лице извърши престъпление, след като е осъждано с влязла в сила присъда за друго престъпление.

Има три основни типа рецидив:

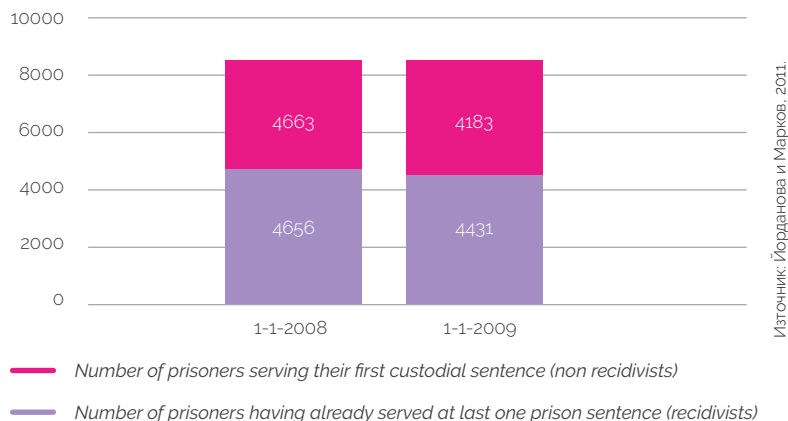
1. Общ,
2. Специален,
3. Опасен.

Квалификацията «опасен рецидивист» също има неблагоприятни последици, като например намаляване на възможността за рехабилитация (чл. 30) и първоначален режим за изтърпяване на наказанието – единствено и само строг, след което се налага общ режим, но не и лек. Има и специален режим за рецидивисти, при който се налага шест месечна изолация в килия.

Освен това, дори и нарушителят да възстанови или върне откраднатото имущество, наказанието не се намалява. Не се налага и предсрочно условно предсрочно освобождаване, ако нарушителят е определен като опасен рецидивист.

Рецидивизмът е важен индикатор за ефективна ресоциализация на нарушителя, а също така и за ефективността на санкцията. Както е видно от Графика II.1.8, броят на рецидивистите лишени от свобода е сравнително висок.

Графика II.1.8. Брой на лишените от свобода рецидивисти в България за периода 2008-2009г.

II.2. ИСПАНИЯ

С благодарности за приноса на Х. Олеро и С. Мартинес, Федерация на Андалусия "Енлейс", Испания

II.2.1. Пенитенциарна система на Испания

- Испанската пенитенциарна система се основава на следните закони и подзаконови актове:
- Испанска конституция;
- Испански наказателен кодекс, изменян много пъти, сред които съществено през 1995 г. и през 2015 г. (НК);
- Общ закон за затворите (LOGP) от септември 1979;
- Кралски указ 190/96 от 9 февруари, а именно Правилник за затворите (PR).

Тези закони описват испанската пенитенциарна система като инспирирана от критериите за индивидуализация и степента на прогресиране. Под индивидуализация се разбира, че криминалното досие и личността на правонарушителя се вземат под внимание при определяне на типа режим на затвор. Прогресирането обуславя гъвкавостта на системата: всички затворници могат да прогресират до така наречената трета степен (отворен режим), но също така да деградираят към по-строг режим в случай на негативно поведение. Обикновено в началото на изпълнението на наказанието, Комисията за оценка определя режим от втора степен на затворниците; като само в изключителни случаи (например, ако лицето показва агресивно поведение) бива поставен в режим от първа степен (Министерство на вътрешните работи - Secretaría General Técnica, 2014 г.).

В Испания има :

- Затвори;

- Центрове за социална интеграция (ЦСИ). Тези центрове са за затворници изтърпяващи присъдата си в отворен режим или в напреднал процес на реинтеграция. Чрез ЦСИ се управляват и алтернативните санкции, които не изискват въвеждане в затвора, включително обществено полезен труд, условно предсрочно освобождаване и домашен арест. Тези центрове са отговорни и за пробацията. Разположени са в градски или полу-градски райони, а когато е възможно, в непосредствена близост до социална среда, позната на осъдените, с цел улесняване на интеграцията им в социалния живот на свободни граждани. Откритата среда изисква доброволно съгласие от страна на заявителя и се основава на принципа на доверие, тъй като затворниците са свободни да извършват работните си ангажменти и лечение извън центъра. ЦСИ играят основна роля при жилищното настаняване, но също така предлагат дейности за лечение, социална работа и специализирано обучение. Всички центрове са оборудвани със системи за сигурност. Технологиите предлагат и възможност за отдалечен контрол на затворника, както и мобилност като следователно предоставят възможност за комбиниране на по-голяма свобода и социална интеграция на осъдените, които същевременно отговарят на социалните нужди за сигурност (гривна или гривна за глезен, свързани с телефон детектор, личен маркер чрез GPS, персонален идентификационен гласов детектор и т.н.);

- Отделение за майки;

- Психиатрични болници за осъдени лица;

- Заведения за зависими (Министерство на вътрешните работи - Secretaría General Técnica, 2014 г.).

Тъй като испанската пенитенциарна система е базирана на индивидуализацията, лечението се определя като се вземат предвид глобалната оценка на личността на извършителя, характера на престъплението и т.н. Някои важни програми са описани в таблица II.2.1.

Таблица II.2.1. Важни програми за специфични целеви групи прилагани в испански затвори

<i>Aggressors in the family</i>	<i>Inmates who have committed crimes of intimate partner violence (IPV)</i>	<i>It is done in a group and therapy continues over a year.</i>	<i>Implemented in 41 prison (2010)</i>
<i>Control of sexual assault</i>	<i>Inmates who have committed sexual offenses against women or children.</i>	<i>Psychotherapeutic intervention continues for two years.</i>	<i>Implemented since 2005, is conducted in 29 centres</i>
<i>Foreign prison population</i>	<i>Foreign national prisoners</i>	<i>Includes three major areas of intervention: the education (regulated teaching, language skills, vocational training and health education); basic knowledge of legal matters, socio-cultural characteristics of Spain and cross-cultural activities; education in values and cognitive skills.</i>	<i>Implemented in 20 institutions.</i>
<i>Suicide prevention</i>	<i>Prison population (at risk of suicide)</i>	<i>It aims prevent suicidal attempts. It is a comprehensive protocol, used by technicians to identify the social or personal situations that may pose a high risk of suicide. It is complemented with the figure of "assigned inmate support" (peer-to-peer support)</i>	<i>In three years it has achieved good results, reducing by almost half the number of deaths. It is implemented in all prisons.</i>

People with physical, sensory or intellectual disability.	<i>People with disabilities</i>	<i>It includes early detection of cases, allocation to departments or centres without architectural constraints and the processing of official certificates. In the case of mentally handicapped inmates the intervention is oriented to basic skills training to achieve autonomy.</i>	<i>Introduced in 35 centres. Program for mental disabilities is in cooperation with FEAPS . Federation of Organizations for Persons with Intellectual Disabilities</i>
Internal departments closed regime	<i>Persons imprisoned in closed regime</i>	<i>It aims to integrate the inmate into an ordinary system of regular living. It conducts formative, leisure and sports and therapeutic treatment</i>	
Intervention with youth.	<i>Youth imprisoned</i>	<i>Comprehensive intervention including academic training and employment, leisure, culture and sport, hygiene and health education. It also deals with social and family aspects of youth. It contains a specific program called Pro Social Thought, based on cognitive strategies.</i>	<i>Introduced in 2007, it is implemented in 23 centres in which this type of population exists.</i>

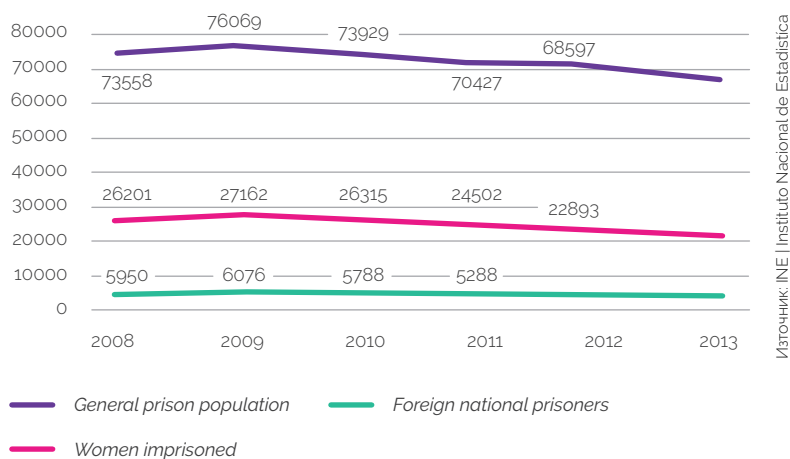
<i>Animal-assisted therapy (TACA).</i>	<i>Inmates with an unstable personality (impulsivity, poor self-esteem, low levels of empathy) and a deficit in self-care behaviour.</i>	<i>It is based on the hypothesis that animal contact produces substantial improvements in the physical and psychological condition of people with problems.</i>	<i>Introduced in 2007 in collaboration with an association that provides both animals and resources for their care and attention. It exists in 14 prisons.</i>
<i>Conflict resolution.</i>	<i>Inmates who manifest problems of cohabitation.</i>	<i>It aims that the solve these problems peacefully, with the support of a mediator</i>	<i>Introduced since 2007 at 11 centres.</i>
<i>Comprehensive care for the mentally ill.</i>	<i>Inmates with mental illness</i>	<i>It provides specialized care with a special emphasis on occupational and therapeutic activities.</i>	

Източник: Министерство на вътрешните работи - Secretaria General Técnica, 2014.

Друг важен инструмент на испанската пенитенциарна система е полагането на труд- Независимата агенция за затворнически труд и обучение за заетост (буквално от английски, б.пр. съкр OATPFE) е отговорна за осигуряване на необходимите ресурси и предоставянето им на разположение на затворниците, за подобряване на уменията им на работното място. Към всички затвори има работилници, където затворниците могат да полагат платен производствен труд. Тази дейност се счита за специално трудово правоотношение според Кодекса на труда / еквивалет на български, б.пр или буквално Статут на работниците / (Закон 8/1980, 10 март). През 2010 г. повече от 12300 затворници са работили в производствените цехове към затворите. Това означава, че 40,5% от осъдените лица са полагали труд в институцията, в която са въведени. Производствената дейност в цехове към затворите се самофинансира до такава степен, че няма нужда да бъде субсидирана от държавния бюджет (Министерство на вътрешните работи - Secretaria General Técnica, 2014 г.).

Неправителствените и доброволчески организации, играят важна роля в испанската пенитенциарна система и в двата случая- както когато осъденото лице изтърпява наказанието си в затвор, така и когато изтърпява алтернативна санкция. През 2009 г. повече от 581 организации са участвали в подобни начинания, като около 6000 сътрудници влизат в затворите, за да разработят програми за заетост, социална интеграция, лечение, образование, професионално обучение.и т.н. (Министерство на вътрешните работи - Secretaría General Técnica, 2014 г.)

Графика II.2.1. Лишени от свобода(общ брой, жени, чужди граждани,) в Испания за периода 2008-2013г.

Както е видно то Графика II.2.1, броят на затворниците е намалял с около 10 000 за периода от 2009г до 2013 г. Жените-затворници представляват по-голям процент, в сравнение с други европейски държави-членки. В допълнение, чужди граждани съставляват почти една трета от осъдените на лишаване от свобода: като те, заедно с жените, наркозависимите, психично болните и непълнолетните, могат да бъдат определени като уязвими лица.

По този начин, като се вземат предвид и техните специфични нужди, следващите страници се фокусират основно върху тези целеви групи. Така или иначе трябва да се вземе под внимание и факта, че програмите, описани в Графика II.2.1, са адресирани към тези целеви групи.

Таблица II.2.2 показва броя на затворниците в Испания за периода 2008-2013г с разбивка по райони.

REGION	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Andalucía	16635	17495	17215	16174	15767	15190
Aragón	2557	2644	2587	2478	2239	2273
Asturias	1623	1547	1537	1444	1437	1385
Baleares	2090	1937	1865	1771	1790	1715
Canarias	3297	3198	3029	3567	3708	3587
Cantabria	780	724	682	671	649	644
Castilla y León	7431	7021	6877	5757	5414	5299
Castilla La Mancha	2353	2227	2185	1968	1967	1885
Cataluña	10041	10531	10526	10497	10041	9797
Comunidad Valenciana	7205	8240	7768	7397	7185	6940
Extremadura	1437	1408	1427	1317	1263	1213
Galicia	5084	4904	4410	3701	3639	3688
Madrid	9379	10515	10341	9503	9161	8916
Murcia	979	967	886	1610	1656	1637
Navarra	265	250	235	251	317	313
País Vasco	1405	1472	1436	1441	1404	1377
Rioja, La	414	405	366	371	369	372
Ceuta y Melilla	583	594	557	554	591	534
TOTAL	73558	76079	73929	70472	68597	66765

Източник: INE | Instituto Nacional de Estadística

Профилът на лишените от свобода е предимно от лица на възраст 31-40 г, който представлява почти една трета от общия брой затворници: през 2013 г. има 22517 лица между 31 и 40г. въведени в испански затвор, а 3117 от тях са били в следствия апарат (INE | Instituto Nacional de Estadística).

По отношение на престъпленията, извършени от лишените от свобода, данните са предоставени от Националния статистически институт(INE) като на първо място са престъпленията срещу собствеността и социално-икономическия ред (2008: 22 354; 2009: 23 015; 2010: 22 779; 2011: 22 302 ; 2012: 20 762; 2013: 20 927), следвани от престъпленията срещу общественото здраве (2008: 14 752; 2009: 16 349; 2010: 16 227; 2011: 14 903; 2012: 14 520; 2013: 13 808).

Испанската Главна дирекция изпълнение на наказания / еквивалент на български ез., б.пр., буквално : Генерален секретариат за затворите /оценява дневните разходи за всеки затворник на 53,00 € през 2013: след пик през 2011 г. (64,99 €), които след това намаляват. Разходите за затворник могат да бъдат по-високи за Каталуния: тук има налични данни само за 2009 и 2010 г. и е налице съществена разлика в сравнение с данните предоставени от Държавната администрация (2009: Каталуния: 88,29 €; данни на Държавната администрация: 50,27 €; 2010: Каталуния: 76,43 €, данни на Държавната администрация: 49,97 €).

II.2. Алтернативни санкции в Испания

Испанската правна система, посочва няколко алтернативни санкции, анализирани по-долу, които се налагат само след окончателна осъдителна присъда. Съдът има право да наложи на осъдения някоя от тези алтер-

нативи, в случай че са изпълнени всички изисквания съобразно закона. В допълнение, при налагане на мярката, нарушителят е длъжен да се съобрази със задълженията, наложени от съдията, в противен случай последният има право да разпорежи изпълнение на първоначалната присъда- лишаване от свобода.

В Графика II.2.2. се посочва броя на алтернативните мерки в Испания (общ брой затворници и жени-затворници) за периода на настоящото изследване, а в Графика II.2.3 са указани алтернативните мерки, с разбивка по райони. Що се отнася до възрастта на извършителите на престъпления осъдени на алтернативни мерки, по-голямата част от затворниците са на възраст 21-30 г (2013: 17362) и 31-40г. (2013: 17 280).

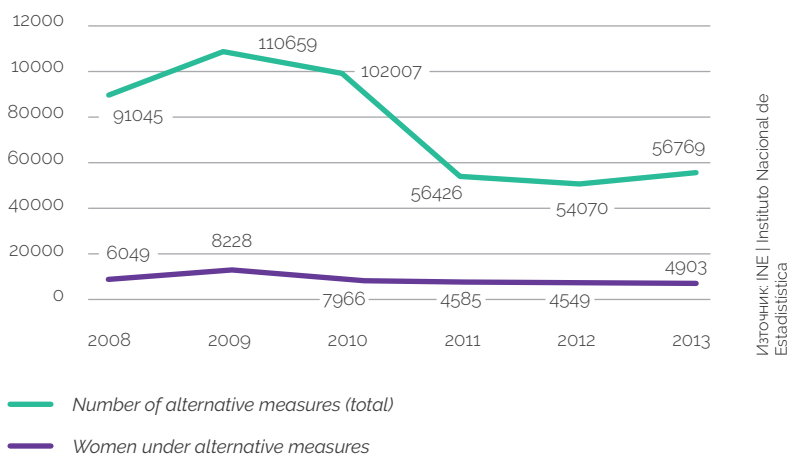

Таблица II.2.3. Алтернативни мерки в Испания за периода 2008-2013г, с разбивка по райони

REGION	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Andalucía	17826	20567	16970	9608	9726	10084
Aragón	2416	2767	2613	1690	1712	1623
Asturias	1985	2474	2426	1388	1261	1174
Baleares	3408	4302	3910	2682	2412	2316
Canarias	7294	8402	6399	4708	4578	5110
Cantabria	1459	1804	1454	892	820	708
Castilla y León	2743	3621	4293	2346	2289	2291
Castilla La Mancha	2822	4459	4119	2008	2189	2094
Cataluña	12505	14279	13254	7062	5763	6581
Comunidad Valenciana	11399	14759	14562	10460	9904	10325
Extremadura	1666	2343	2272	1524	1548	1623
Galicia	5498	6868	6718	3804	3570	3842
Madrid	8474	10093	9942	1687	1584	2287
Murcia	5616	6745	5667	2753	2525	2556
Navarra	1540	1609	1528	641	653	589
Pais Vasco	3624	4646	4781	2590	2982	3102
La Rioja	537	612	768	498	451	385
Ceuta	16	51	120	41	79	55
Melilla	217	258	211	44	24	24
TOTAL	91045	110659	102007	56426	54070	56769

Източник: INE | Instituto Nacional de Estadística

Условна присъда (чл. 80-86 НК). Като цяло, тя се отнася само за правонарушители, извършили престъпление за първи път и осъдени на не повече от две години лишаване от свобода. Освен това е необходимо осъдените лица да изпълнят гражданските си задължения,

произтичащи от престъплението. По изключение условна присъда може да бъде присъдена на вече осъждани лица, само ако са възстановили щетите, причинени от престъплението. Условната присъда е за срок от две до пет години. През този период, нарушителят е длъжен да се съобрази със задълженията, наложени от съдията, които имат за цел да се избегнат по-нататъшни престъпления и да насърчат рехабилитацията. Ако лицето не се съобрази с така установените задължения, последващо изтърпява първоначалната присъда. В случай че указаният срок преминава без нарушения, съдът обявява окончателното прекратяване на първоначалната присъда лишаване от свобода.

Няма постановени специални изисквания за условна присъда на **нарушители, страдащи от тежки и нелечими психични заболявания.**

При **условната присъда за наркозависими с лечение за дезинтоксикация има по-малко** строги изисквания, така че да бъде възможно да се прилага за рецидивисти- правонарушители с по-дълги присъди. От друга страна, тя е много по-стриктна по отношение на задълженията, които правонарушителят е длъжен да изпълнява. Освен това, въпреки че се прилага при присъди до пет години, много нарушители с профил на наркозависими, извършили престъпления под въздействие на наркотични вещества (дребни престъпления или търговия с наркотици на дребно) нямат право на тази санкция. В допълнение, периода на условната присъда е от три до пет години, така че минимумът е по-дълъг период от очаквания при предсрочно освобождаване. В допълнение към предсрочното освобождаване, наркозависимото лице се ангажира с лечение, която е условие за

предсрочното освобождаване: в случай, че лицето не се подложи на детоксикация, се прилага първоначалната присъда-лишаване от свобода.

Условната присъда е предмет на следните ограничения и задължения (чл 82-84 НК):

- Ограничителна забрана за приближаване на жертвата, семейството ѝ, или лица, посочени от съда
- Забрана за контакт с определени лица;
- Забрана за посещение на определени места;
- Задължение да пребивава на даден адрес;
- Забрана на местожителство на даден адрес;
- Задължение за включване в обучение или професионална програма (образователна, програма за заетост, поведенчески обучения , фокусирани върху сексуално образование или за движение по пътищата и т.н.);
- Други задължения, които съдията сметне за необходими за ресоциализацията на нарушителя;
- Изпълнение на споразумение, в следствие на медиация;
- Изплащане на глоба;
- Ангажиране с услуги в полза на обществото.

Може да се обобщи, че обновеният испански Наказателен кодекс обединява разпоредбите по чл. 80 описани в преходния НК и чл. 80 (като условна присъда), и чл.87 (условна присъда за наркозависими) както и чл.88 (замяна на присъда).

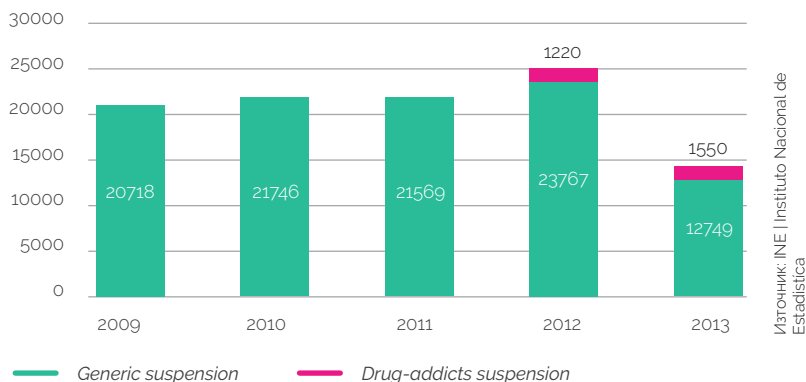
Замяна на присъда (чл. 88, от стария НК) е приложима мярка за присъда лишаване от свобода до една година (по изключение до две) като осъденият не може да бъде извършител на повторни нарушения (три или повече нарушения от един и същ характер, осъждан за последните , в период не по-дълъг от пет години). Освен това, присъдата лишаване от свобода на може да бъде заменена с глоба или с услуги в полза на Общността. Съдът има право да налага редица задължения и в случай на условна присъда. В случай на неизпълнение на посочените мерки съдията разпорежда изпълнението на

първоначалната присъда, като отбива времето на вече изтърпяното наказание по алтернативната санкция.

Условната присъда (чл. 80 от стария НК) представлява алтернативна мярка най-често прилагана до юли 2015 г. когато съдии или съдилища имат право да прекратяват изпълнението на присъда лишаване от свобода за срок не по-дълъг от две години и когато се очаква, че при изпълнението ѝ няма възможност за извършване на повтарно престъпление. При вземането на подобно решение съдията или съдът следва да извършат оценка на обстоятелствата за престъплението, личностните характеристики на нарушителя, досието му, поведението му и усилията за възстановяване на щетите, семейно положение и социални обстоятелства и т.н.- все необходими условия за спиране на изпълнението на присъдата и обстоятелството, че за лицето това е първо престъпление, както и факта, че наложената санкция не надвишава две години ,и че гражданските задължения, произтичащи от престъплението са надлежно изпълнени.

Специалната замяна на присъда на наркозависими се състои в замяна на наказанието с лечение. Съдът е в правото си да разпреди прекратяване на изпълнение на присъда на лишаване от свобода за срок не по-дълъг от пет години, ако осъденият е извършил престъплението, под влияние на наркозависимост и реши да се подложи на лечение на зависимости.

Графика II.2.3. Брой условни присъди (условни присъди и условни присъди за наркозависими) в Испания за периода 2009-2013г.

Услуги в полза на Общността (чл. 49 от НК). Тази санкция е предвидена за дребни престъпления и като алтернатива на лишаването от свобода за простъпки, с продължителност до една година (по изключение, до две години). Състои се в ангажираност със задачи от обществен интерес или, където е приложимо, участие в различни семинари и образователни или терапевтични програми.

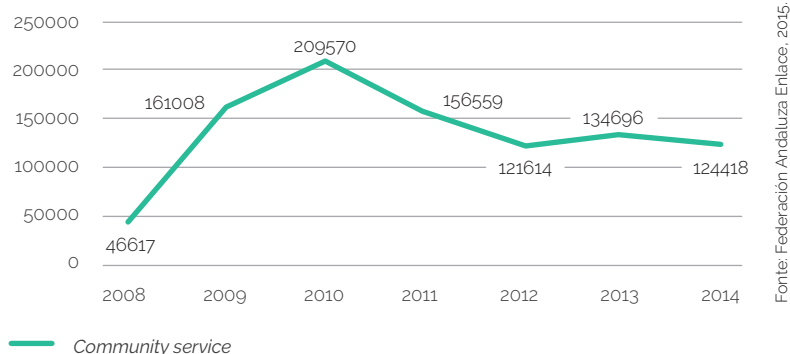
Според регламентите, това наказание е трудно приложимо спрямо престъпления извършени от наркозависими.

Тази мярка изисква предварителното съгласие на нарушителя. Тя има символична стойност на обезщетение и се състои в дейност в полза на обществото. Труд в полза на Общността се полага за държавна, регионална или местна институция, които сключват съответните споразумени помежду си или с публични или частни лица, работещи в сферата на комуналните услуги. В тази област, приносът за Общността с човешки и финансови ресурси е съществено важна. Пенитенциарната администрация координира съдебната система и ресурсите на общността; Освен това, тя е отговорна за осъществяването и контрола на изпълнението на наказанията, докато определени организации осигуряват типа работа и локацията. През 2008 г. има 305 организации, сътрудничили в тази област. Споразумението за сътрудничество, подписано с Испанската федерация на местните и областни администрации / буквално от английски, б.пр. на испански *Federación Española de Municipios y Provincias | FEMP* / е важно постижение, защото насърчава и координира взаимодействието с местните администрации, предлагащи места за изпълнение на услуги в полза на Общността. Областите на действие са: лечение на наркозависимости; работа с психично болни; работа с извършили домашно насилие; подкрепа на условно освободени лица; разкриване на работни места в Общността ит.н. (Espartero, 2008). Осъденият има право да предложи на пенитенциарната служба да се ангажира с конкретна дейност. Изпълнението на подобна дейност е вдъхновено от принципа на гъвкавост, за да се съгласуват, доколкото е възможно, нормалното развитие на ежедневните дейности на осъдените и изпълнението на присъдата. Работата в полза на Общността е допълнителна неплатена дейност, която не замества работа по

трудоваправни отношения и не се конкурира с пазара на труда. Тя има предимно възстановителна цел. Услугите в полза на Общността се прилагат предимно за престъпления, свързани с безопасността по пътищата (Министерство на вътрешните работи - Secretaría General Técnica, 2014 г.). Обществено полезен труд може да бъде налаган като основно наказание за някои престъпления, или по-често, като заместител на санкцията-глоба. Дневната продължителност не надвишава осем часа и не се налага за повече от 180 дни (Espartero, 2008).

Целта на общественото полезен труд е в полза на Общността и се състои във възстановяване на нанесени щети, или оказване на подкрепа и помощ на пострадалия; както и в участия в семинари и обучения, работа, културни програми и др. За осъдените по тази мярка е необходимо да инвестират определен период от време в развитието на възложената им задача. Сред многото предимства на този вид санкция е и насърчаването на ценности като солидарност и отговорност за общото благо.

Графика II.2.4. Брой на услугите в полза на Общността за периода 2008-2013г.

Предсрочно условно освобождаване (чл.90-93 от НК и 192-201 Правилник за затворите). Условно предсрочно освобождаване е, когато осъденото лице изтърпява последната част присъдата си извън затвора, но е

задължително да отговаря на няколко условия. На предсрочно условно освобождаване имат право нарушителите, класифицирани в трета степен, т.е лица изтърпели три четвърти от присъдата си и доказали добро поведение. Условното освобождаване не е приложимо, когато осъденият не е изпълнил гражданските си задължения, произтичащи от престъплението. В допълнение, съдията има право да допусне до предсрочно условно освобождаване и затворници, изтърпели две трети от наказанието си като през този период на лишаване от свобода са участвали в работни, културно-образователни дейности, професионални обучения, покриващи изискванията за трета степен, и са демонстрирали добро поведение. По изключение, на предсрочно условно освобождаване подлежат нарушители, които са осъдени на лишаване от свобода за първо нарушение и с присъда до три години, изтърпели поне половината от наказанието, отговарящи на изискванията за трета степен, и показали добро поведение. Други лица, които могат да бъдат допуснати до предсрочно условно освобождаване са представители на особено уязвими групи.

Ако нарушителят извърши ново престъпление или наруши някое от задълженията си, то последният изтърпява първоначалното наказание-лишаване от свобода. Извършителят, чието условно освобождаване е отменено изтърпява присъдата-лишаване от свобода за целия срок, тъй като е постановено условно освобождаване (т.е лицето „губи“ времето, прекарано в условно освобождаване).

Трета степен (чл. 72 от Закона за дейността на затворите и чл. 80-88, 100 и 182 от Правилника за Затворите). Както и предсрочното условно освобождаване, това е

опция в рамките на системата на затворите. Тя представлява по-лек режим в сравнение с лишаването от свобода, известен също като отворен тип режим. Тази мярка включва различни нива на гъвкавост, като например ден или уикенд градски отпуск и по-дълъг престой в центъра за детоксикация. За да се приложи тази мярка, е необходимо изтърпяване на наказание лишаване от свобода дори и за минимален период, който варира в зависимост от конкретния случай.

II.2.3. Уязвими групи

Нарушителите със сериозни психични разстройства представляват една от уязвимите групи. Испанският Наказателен кодекс предвижда **предпазни клаузи** за правонарушители, обявени по съдебен ред за неспособни да носят отговорност за действията си. Следователно, те не подлежат на лишаване от свобода в нормален режим и в тези случаи се прилага предпазната клауза. Наказателният кодекс включва мерки за задържане (като интерниране в психиатрична болница) и други мерки (напр. медицинско лечение). Престоят на пациент в затворническа психиатрична болница не може да надвишава в никакъв случай, максималното наказание постановено от присъдата. Трябва да се има предвид, че психиатричните проблеми са съществен проблем и в затвора, където се срещат лица, за които съдията или съдът са счели, че са в състояние да разберат последствията и незаконността на престъплението. В действителност, през 2009 г., 25,6% от затворниците са диагностицирани с някакъв вид психично разстройство (Министерство на вътрешните работи - Secretaría General Técnica, 2014 г.).

Затворническите психиатрични болници са специални центрове за нарушители, диагностицирани с психични разстройства, на които

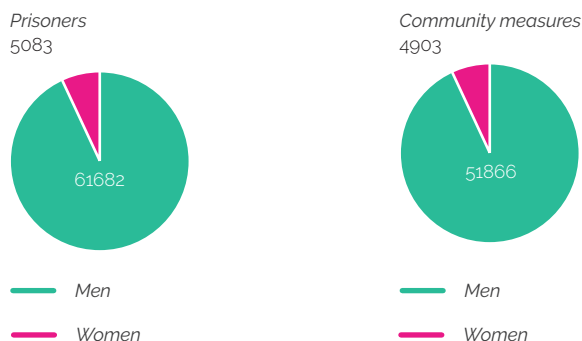
е наложена предпазна клауза. Съдията взема предвид факта, че тези хора не могат да носят наказателна отговорност поради психично заболяване, което не им позволява да разберат и осъзнаят незаконността и последиците от престъплението. В тези центрове, здравната грижа е основна задача и се управлява от мултидисциплинарен екип (психиатри, психолози, социални работници, педагози, и т.н.), отговорни за процеса на рехабилитация на нарушителя посредством био-психологически модел за интервенция. Основната цел на тези заведения е психопатологичното стабилизиране на пациентите и намаляване на степента на опасност. За постигане на тази цел, в допълнение към широкообхватната програма от рехабилитационни дейности - психиатричната и психологическа грижа, трудовата терапия, образователните и обучителни дейности, спортните занимания и терапевтични излети на открито, подпомагането на семействата, и т.н. - са от съществено значение за сътрудничеството с здравни и социална институции, отговорни за продължаване на лечението и наблюдението на психичното заболяване. Главна дирекция изпълнение на наказанията /от английски букв. The General Secretary of Prisons, б.пр./ разполага с две затворнически психиатрични болници в Аликанте и Севиля (Министерство на вътрешните работи - Secretaría General Técnica, 2014 г.).

Наркозависими нарушители също подлежат на някои от тези мерки, в случай че съдът прецени, че лицето не е проявило необходимата отговорност в следствие на зависимост. На базата на това основание, лицето подлежи на интерниране в детоксикационен център или на лечение за рехабилитация. Както беше споменато и по-горе, при условната присъда има по-малко строги изисквания за зависими нарушители. Повече подробности основно тази специфична група се разглеждат в следващия параграф.

Има и уязвими лица, които са, предвид специфичната ситуация, в която се намират, имат право на достъп до условно освобождаване: по-специално възрастни нарушители (над седемдесет години) и сериозно и терминално болни лица. Добре известен факт е, че жените

представляват само малка част от затворниците, както че и нуждите им често не намират адекватен отговор в пенитенциарна среда. Графиките в II.2.5 представят сравнение на броя на жените, лишени от свобода и на жени с алтернативна мярка: в сравнение с първата година от изследвания период се наблюдава леко намаление на процента на жените в испанските затвори (2008: 8,1%; 2013: 7,6%), а що се отнася до алтернативните мерки този процент се увеличава (2008: 6,6%, 2013: 6,8%).

Графики II.2.5. Жени лишени от свобода и жени с алтернативни мерки

Източник: INE | Instituto Nacional de Estadística

Жените, майки на малолетни, представляват особено уязвима група със специфични и съществени нужди. Испанските закони позволяват на майката да бъде с децата си до навършване на три годишната им възраст.

През декември 2005 г. Испанското правителство прие План за преустройство и амортизация на Затворите за период от 2006 до 2012г. и взе решение за изграждане на пет нови затворнически об-щежития за майки с непълнолетни деца. Дизайнът и оборудването на тези институции са проектирани така, че да отговорят на конкретни-те права и потребности на децата и техните майки: напр. да закусват заедно, децата да могат да ходят на училище, да имат възможност за игри на открито и т.н.

В Затвор IV в Мадрид съществува **семеино отделение**: когато са осъдени и двамата родители на непълнолетния, тук могат да живеят заедно до навършване на три годишна възраст на детето (Министерство на вътрешните работи - Secretaría General Técnica, 2014 г.).

Един от основните проблеми е свързан с чуждите граждани. От 2000 до 2009 г., затворниците с различна от испанска националност се увеличават до 302,3% (Fernández Arévalo, 2015 г.). Санкцията, наложена на лица с чуждо гражданство може да се заменя с експулсиране. Както е ведно от Графика II.2.4, броят на затворниците-чужди граждани намалява от 2009 г. насам.

Графика II.2.6. Чужди граждани и испански граждани лишени от свобода в Испания за периода 2008-2013г.

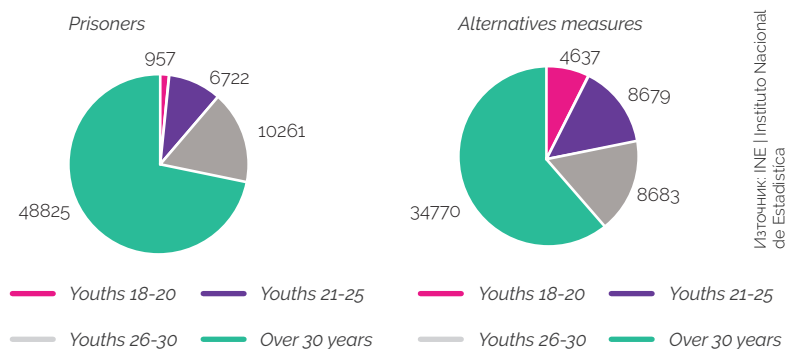

Младежите представляват друга уязвима група: испанското законодателство гласи, че те трябва да бъдат лишавани от свобода отделно от възрастните затворници, но практиката сочи, че често това не се случва (Aranda Osaña, 2013 г.).

Графика II.2.7 показва броя на млади правонарушители въведени в затвор и подлежащи на алтернативна санкция през 2013: младежи на възраст между 18 и 20-годишна възраст представляват 1,4% от затворниците, докато младежите между 21 и 25 и между 26 и 30 годиш-

на възраст са съответно 10% и 15,3%. По отношение на алтернативните мерки е очевиден по-големият брой на лицата на възраст 18-20 (8,1%) и 26-30г. (15,2%). В сравнение с първата година от разглеждания в изследването период (2008г.) са налице някои промени: процентът на младежите лишени от свобода на възраст от 18-20 години намалява от 2,4% до 1,4%, а на тези по алтернативна мярка се повишава леко (от 7,7% до 8,1%). Броят на младите хора между 21 и 25г. и между 26 и 30г. намалява както при лишените от свобода, така и при тези подлежащи на алтернативни мерки.

Графика II.2.7. Брой младежи (на възраст 18-20, 21-25, 26-30г) лишени от свобода и с алтернативни мерки в Испания за 2013г.

Ето защо, ако считаме младежите за уязвима група, на нея трябва да се обръща повече внимание, дори повече отколкото на на **непълнолетните правонарушители**. В испанската система, непълнолетните могат да бъдат осъдени за престъпление, ако са навършили 14 години. Когато съдът налага мярка, Институцията за социално подпомагане /букв. от английски, б.пр./ е отговорна за нейното изпълнение. По отношение на малолетните, испанските разпоредби предоставят няколко възможности. Ако съдията счита за неприложими всички други възможни мерки има право да наложи попечителство. В този случай, загубата на свобода варира в зависимост от

вида родителски права: в действителност това е приложимо в център от затворен тип, или център от отворен тип. Ако младият правонарушител е наркозависим или страда от психични заболявания, то на лицето може да бъде наложена принудителна терапия (Rechea Alberola & Fernández Molina, 2004).

Последващите мерки, които биха могли да бъдат разглеждани като междинни- между лишаването от свобода и обществени такива са както следва: задържане през почивните дни (непълнолетното лице, остава у дома си или в център за 36 часа през почивните дни), бива подлагано на терапевтично лечение (което изисква неговото съгласие) и на посещение на дневен център. Най-важната алтернативната санкция, която би могла да бъде наложена на непълнолетни е пробация. Съдията решава нейната продължителност, обикновено не по-дълъга от две години, и посочва условията, които нарушителят е длъжен да спазва: например редовно посещение на училище, участие в курс за обучение или професионално образование, забрана за посещение на определени места и др. вкл. и домашен арест (Rechea Alberola & Fernández Molina, 2004 г.). Друга мярка в полза на Общността, приложима спрямо непълнолетни лица е общественополезен труд: ако е възможно, нарушителят полага неплатен труд в свободното си време, което представлява мотивация за непълнолетния извършител и спомага за повишаване на личната му отговорност. Нещо повече, наложената мярката може да включва и съжителство с друго лице, семейство или възпитателна група. И накрая, има някои ограничителни мерки, като например лишаване от свидетелство за управление на МПС или право на притежание на оръжие. Очевидно е, че тези мерки са почти същите като предвидените за възрастни правонарушители като необходимо условие за налагане на условна присъда.

Графики II.2.7 и II.2.8 показват съответно броя на младежите и непълнолетните в затвора, като малолетните излежават присъдата си чрез алтернативна санкция, разпределени по възраст. Графика II.2.9 сравнява броя на малолетните и непълнолетните в затвора и тези с алтернативна санкция.

Chart II.2.7. Лишени от свобода непълнолетни в Испания 2008-2013г, с разбивка по възраст (14, 15, 16 и 17 годишни)

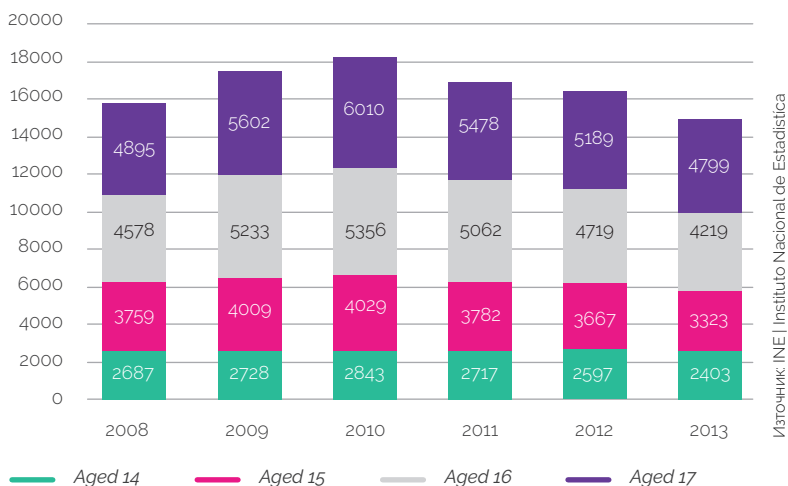

Таблица II.2.8. Непълнолетни с алтернативна мярка в Испания за периода 2008-2013г. , с разбивка по възраст (14, 15, 16 и 17 годишни)

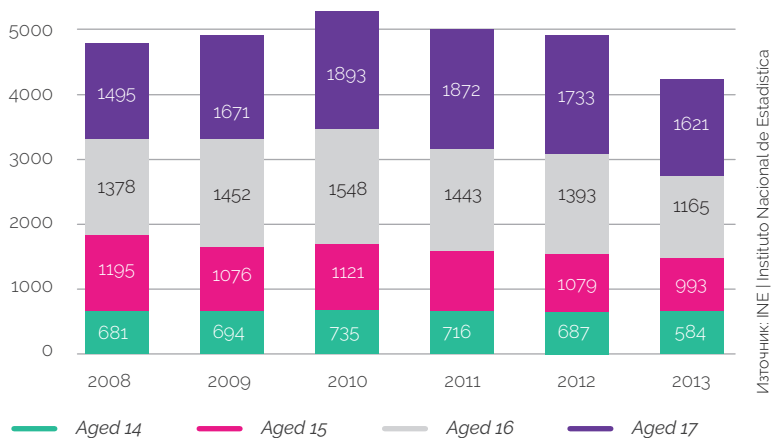
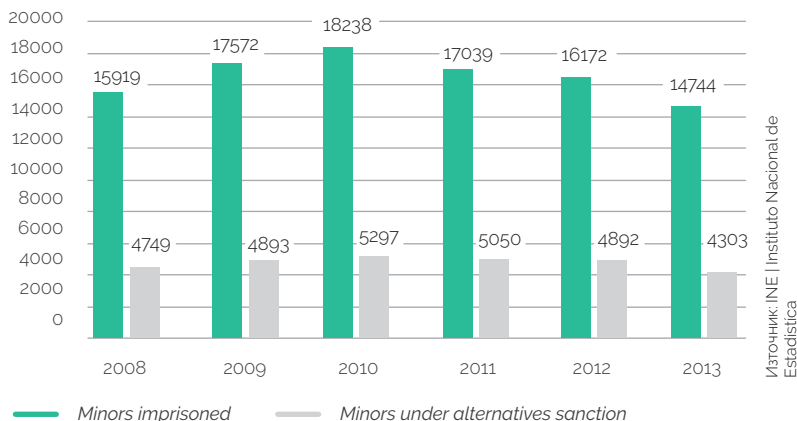

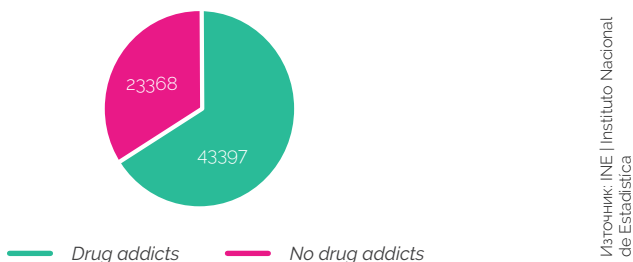
Таблица II.2.9. Непълнолетни лишени от свобода и с алтернативна санкция в Испания за периода 2008-2013г.

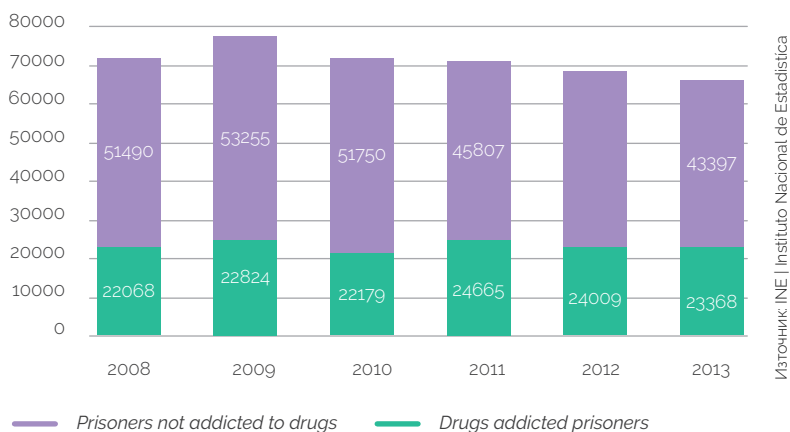
II.2.5. Фокус върху ... наркозависимите като уязвима група

Наркозависимите са уязвима група със специфични нужди, свързани с тяхното пристрастяване и които често извършват нарушения, свързани с наркотични вещества. В Испания, лишените от свобода, страдащи от наркотична зависимост представляват голям брой, както е видно от Графика II.2.6: през 2013 г. 64,9% от затворниците са пристрастени към наркотици. През годините, изглежда, броят на уязвимите лица в затвора намалява. В действителност, процентът на наркозависимите в затвора остава 69,9% през 2008-2010, а през 2011 г. започва да намалява.

Графика II.2.10. Брой на лишените от свобода наркозависими в Испания за 2013г.

Графика II.2.11. Брой на лишените от свобода наркозависими и не наркозависими в Испания за период 2008-2013г

Когато говорим за проблемите на наркозависимите, можем да кажем, че ранното лечение на лицето, от био-психосоциална гледна точка намалява шансовете на наркозависимия нарушител да остане пристрастен. По същия начин идентифицирането на причините, довели до извършване на престъплението, намаляват възможността за рецидив. В този смисъл, институции и специалисти в областта на наркоманиите търсят в продължение на десетилетия възможно най-добрия начин за предотвратяване на престъпността и намаляване на рецидивизма, свързани със злоупотреба с незаконни наркотични вещества като съсредоточават усилията си върху образованието и социалните и здравни услуги, както и алтернативи на лишаването от свобода.

Важно е да се отбележи, че почти 80% от лишените от свобода правонарушители идват от бедни семейства, липсва им основно образование, умения или професионален опит. Нещо повече, тези хора са лишени от свобода, най-вече поради престъпления срещу

собствеността (повече от половината от общия брой) и разпространение на наркотици на дребно (повече от 20% от общия брой). Ресоциализацията на извършилите престъпления означава предотвратяване на извършване на повторно нарушение. В този смисъл, трябва да се вземат предвид личностната характеристика на лицето, институционалните и дори бюджетните условия за лечение на наркозависими лица.

В испанските затвори има и програми за намаляване на риска от инфекции, като например инжектиране с една и съща спринцовка и игла (с цел предотвратяване на трансмисивни болести) и метадонови програми (Aranda Ocaña, 2013 г.).

Заведенията за зависими, заедно с ЦСИ, са от отворен тип, въведени от затворническите институции за постигане на социална реинтеграция на нарушителя. Това са институции тип-интернат, извън затворите, разположени в градски райони, без признаци на видимо разграничение. Те имат двойна функция. От една страна допълват работата по отношение на дейностите по рехабилитация стартирали в затвора, като насърчават респекта към властите и солидарността, а от друга страна позволяват на затворниците да придобият или да засилят семейните си връзки и трудови навици. Те осигуряват на нарушителя достъп до образование и обучение и когато е необходимо до медицински и психологически терапии. Управлението на тези центрове се извършва преференциално и пряко от сдружения и неправителствени организации, които си сътрудничат под контрола на Дирекция на затворите /букв. б.пр./ (Министерство на вътрешните работи - Secretaría General Técnica, 2014 г.).

Алтернативите на лишаването от свобода, с висок потенциал за ресоциализация, са най-добрият и ефективен инструмент за преодоляване на функционалната на престъплението. Те могат да доведат до икономии от около 1000 € на месец за лице, при най-скъпо струващия скъпия случай (пробация с медикаментозно лечение в затворен център) или около 2000 € на месец, когато присъдата е заменена с глоба.

Испанската система предоставя **алтернатива на досъдебното задържане за наркозависими (преди произнасяне на присъдата)**: чл. 508.2 НПК посочва, че освен когато съдът счете за необходимо да постанови досъдебно задържане, има възможност за подмяна на санкцията лишаване от свобода с въвеждане в център за лечение на наркомании. Изискванията са за случаи, когато :

- обвиняемият е подложен на детоксикация или лечение на зависимост от наркотични вещества;
- Лишаването от свобода би могло да възпрепятства резултата от подобно лечение;
- Фактите по делото са изложени преди началото на лечението;
- Правонарушителят постъпва в официален център или законово призната организация за продължаване на лечението.

Едно от задължителните условия по тази алтернативна мярка е , че лицето няма право да напуска центъра без разрешение от съда. Както беше отбелязано по-горе, повечето от алтернативите на лишаването от свобода за наркозависими са свързани с пост-съдебната фаза.

II.3. РЕПУБЛИКА ХЪРВАТСКА

С благодарности за приноса на Л. Малатести, Университет на Риека, М.Барич, Д.Тодосиев и Дж.Шперор- Министерство на правосъдието на Р Хърватска.

II.3.1. Пенитенциарна система и система за пробация в Хърватия

Хърватия се присъедини към Европейския съюз на 1 юли 2013 г. и националната система за наказателно правораздаване се ангажира със серия от реформи,

свързани с присъединяването. Няма много налична литература по темата на нашето изследване, защото пробационната служба в страната беше създадена наскоро. Ето защо е съществено важно да се осигури рамка, в която да се включи и пенитенциарната система в тази държава-членка.

Законодателната основа на хърватската наказателно-правна система е променяна от поредица от реформи, в частност както следва:

- Наказателния кодекс от 1997 г. (с промени през 1998 г., 2000 г., 2001 г., 2003 г., 2004 г., 2005 г., 2006 г., 2007 г., 2008 г., 2011 г.);
- Наказателно-процесуален закон от 2008 г. (с промени през 2009 г. и през 2011 г.);
- Закон за изпълнение на наказание лишаване от свобода от 1999 г. (с промени през 2000 г., 2001 г., 2002 г., 2003 г., 2007 г., 2008 г., 2009 г., 2011 г.);
- Закон за простъпките от 2007;
- Закон за пробацията от 2009 година.

Пенитенциарна система

Хърватската пенитенциарна система включва: Централно управление, 12 затвора, 8 затвора със строг режим (един от тях е затворническа болница), 2 коригиращи институции за малолетни, един диагностичен център и един център за обучение. Основните отговорности на ЦУ на Дирекцията на пенитенциарната система могат да бъдат обобщени, както следва:

- Вземане на решение за разпределение на лишени от свобода в затвор или затвор със строг режим (по предложение на Център за диагностика в Загреб);

-Вземане на решение за прехвърляне / преразпределение на лишени от свобода от една наказателна институция в друга (по предложение на директора на затвора);

-Създаване на условия за обучение на служителите в затворите;

-Организация на изпълнението на специални програми за лечение на различни групи затворници;

-Унифициране на работата и лечението в затворите и коригиращите институции за непълнолетни;

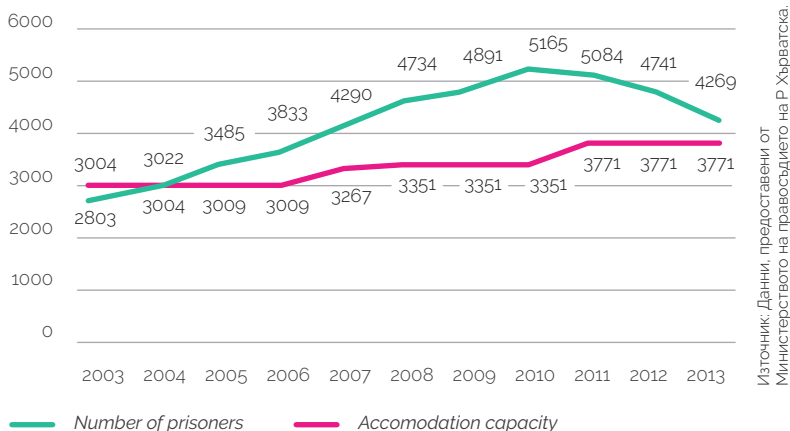
-Наблюдение и проверка на работата в затворите и коригиращите институции за непълнолетни за лечение на затворници и непълнолетни престъпници.

Затворите и затворите с по-строг режим се различават по отношение на контингента: по-специално затворите са предназначени за изпълнение на досъдебно задържане (под стража), за присъди лишаване от свобода, наложени в процеса на наказателното производство до шест месеца, за простъпки или други съдебни производства, а също и за глоби заменени с лишаване от свобода. Затворите с по-строг режим могат да бъдат единствено от затворен тип, но също така могат да имат полу-отворени или отворени отделения. Те са предназначени за изпълнение на наказание лишаване от свобода повече от шест месеца и мерки за сигурност, наложени от съда, заедно с лишаване от свобода (например задължително лечение на алкохолна зависимост и / или наркомании, както и задължително психиатрично лечение). Според нивото на сигурност и ограничение на движението, затворът може да бъде от затворен тип (4), полу-отворен (3) или отворен (1). Присъдите

на непълнолетни се изпълняват в специално отделение на затвора Рожега, а прилагането на възпитателната мярка за младежи се осъществява в две коригиращи институции за непълнолетни. Всеки затворник, осъден на повече от шест месеца преминава през Центъра за диагностика, който диагностицира, оценява риска, прави предложение за типа затвор, както и предложения за индивидуално изпълнение на присъдата. Ангажирани с тези дейности са психолози, социални работници, социални педагози, юристи, криминалисти и лекари.

Пренаселеността в наказателните институции е един от основните проблеми на хърватската пенитенциарна система повече от десетилетие, но броят на затворниците намалява постепенно от 2011 г. Данните, събрани от февруари 2015 показват капацитет по-малко от 100%, но един затвор с по-строг режим и единадесет затвора са все още пренаселени (контингент от 103,14% до 175,45%). На 24 февруари, 2015, капацитетът е от 3900 места, а затворниците са 3863. В коригиращите институции за малолетни не се наблюдава пренаселеност (122 свободни места и 66 осъдени малолетни, като заетостта е 54,1%) (Барич М., 2015 г.)

Графика II.3.1. Брой на затворниците и капацитет за настаняване в Хърватия към 31-ви декември 2003-31 Декември 2013.

Хърватската пенитенциарна система следва концепцията за рехабилитация. Законът на изпълнение на наказание лишаване от свобода дава възможност живот на свобода в съответствие със закона и социалните правила. Рехабилитацията се основава на индивидуализация на наказанието. Програмата за общо лечение включва работа, образование и организация на свободното време. Предвидени са специфични програми за лечение на уязвими групи:

- Наркозависими (Терапевтична общност за промяна и СВ програма- Portos);
- Алкохолно зависими;
- Хора, страдащи от посттравматичен стрес;
- Извършители на сексуални престъпления (СВ програма PRIKIP);
- Правонарушители- насилници (ART);
- Нарушители на движението;
- Затворници- родители.

Като обобщение, индивидуалната програма за изпълнение на наказание лишаване от свобода може да включва: настаняване в отделение, работата, свободно време, специална процедура (например задължително психиатрично лечение/ лечение на наркозависимост и алкохолна зависимост, социална, психологическа и психиатрична помощ, групов и индивидуална работа, специални програми за лечение, насочени към нуждите на нарушителите), образователно и професионално обучение, контакти с външния свят, стимули и ползи, специални мерки за сигурност, подготовка за освобождаване и съдействие след освобождаването. Програмата може да се променя в зависимост от поведението, риска, оценката на постиженията на затворника по време на наказанието лишаване от свобода. Работата не е задължение, а право на избор на затворниците, които биват на-

сърчавани да работят за придобиване и поддържане на професионални знания, както и за задоволяване на нуждите им. Затворниците могат да работят във или извън затвора, в зависимост от техните физически възможности и придобитите знания, както и наличните възможности. Професионалното обучение се организира по време на работа и се сертифицира на базата на работата и придобития опит. Утвърдени образователни програми (като например начално и средно училище) се осигуряват благодарение на сътрудничеството с образователните институции на местно ниво, като затворниците могат да учат във висши училища, след оценка на риска (Барич М., 2015 г.).

Пробационна служба в Хърватия

Пробационната служба в Република Хърватия е сравнително нова. Законът за пробацията от 2009 г. я определя като «условна свобода и надзор над правонарушителя, като през този период пробационните служители извършват дейности, насочени към намаляване на риска от повторно извършване на престъпление» (Šimpraga, Maloić, & Ricijaš, 2014 г, стр. 7). Този закон е приет с цел защита на обществото от криминални престъпления, както и за предотвратяване на повторни нарушения и реинтеграция на правонарушителите в обществото. Пълното професионализиране на пробационната система започва през 2009 година, а през същата година са създадени и първите пробационни служби. Те влизат в компетенциите на Министерството на правосъдието. Първоначално са се наричали Дирекция за пробация, а след това, през март 2010 г. са преименувани на Дирекция за пробация и подкрепа на жертви и свидетели на престъпления. През 2013 г. е направена по-широкообхватна реформа в наказателното право (санкции и процедури), а именно с прилагането на нов Наказателен кодекс, нов Наказателно-процесуален закон, както и на нов Закон за пробацията.

Има 12 пробационни служби; като Централната служба изпълнява административни и технически задачи, свързани с осъществяването на пробацията, човешки ресурси, планиране и разпределение на оборудване и средства, необходими за работа, както и планиране, инвестиции, международно сътрудничество, изготвяне на наредби, правоприлагане и административни инспекции. Пробацията се осъществява в сътрудничество с общността, за да се предпази обществото от престъпници и да се намали рискът от рецидив на извършителите чрез реинтеграция в обществото. Пробацията в Хърватия се различава от тази в англосаксонската система. Република Хърватска се ангажира със серия от реформи в рамките на присъединяването си към Европейския съюз и това е основата за изграждане на професионална пробационна система в съответствие с най-добрите европейски и международни практики и препоръките, направени от Съвета на Европа (Spero, 2015 г.),

Пробационните служби участват във всяка фаза на системата на наказателното правораздаване, с различни функции. В досъдебната фаза те са отговорни за контрола на изпълнението на задълженията, произтичащи от решенията на прокуратурата, като са задължени да докладват на прокурора, а също така участват във вземането на решения относно мерките за наблюдение и защита. По време на наказателния процес, пробационната служба представя предварителен доклад преди произнасянето на присъдата. Неговите основни функции са свързани с фазата на изпълнение, било то затвор или алтернативни санкции. Службата може да бъде включена в разпоредена от съда защита и играе важна роля в обществото що се отнася до придобиване на съгласие за замяна на наказание лишаване от свобода с общественополезен труд,

организиране на дейностите и контрол над тях. Другите задължения на службите са свързани с прилагането на санкцията лишаване от свобода, като например доклад до ръководствата на затворите и съдилищата, при вземане на решение за прекратяване на присъда и условно освобождаване, или препоръки при условно освобождаване или при изтърпяване на наказанието (Spero, 2015 г.).

За сравнително кратък период, Пробационната служба на Хърватска се превърна в ефективна организация с утвърдена структура, контролираща нарастващия брой от правонарушители, като все повече се признава от обществото.

II.3.2. Мерки на общността в РХърватска

Мерките на Общността в Хърватия са определени от Наказателно-процесуалния закон и Закона за пробацията като задължения на прокурора (в хърватското законодателство: главен прокурор), който има право да налага на заподозрян, като алтернатива преди последващи обвинения, условно освобождаване. Последното винаги се налага със съгласието на заподозрения, като се има предвид презумпцията за невиновност на този етап от процеса. Според Наказателния кодекс санкции на Общността са или алтернативни мерки, или парична санкция, наказание лишаване от свобода (до една година). Те имат и функция като форма на условно освобождаване от затвора (Sučić, Ricijaš & Glavak-Tkalić, 2014 г.).

Хърватският Наказателен кодекс определя следните санкции:

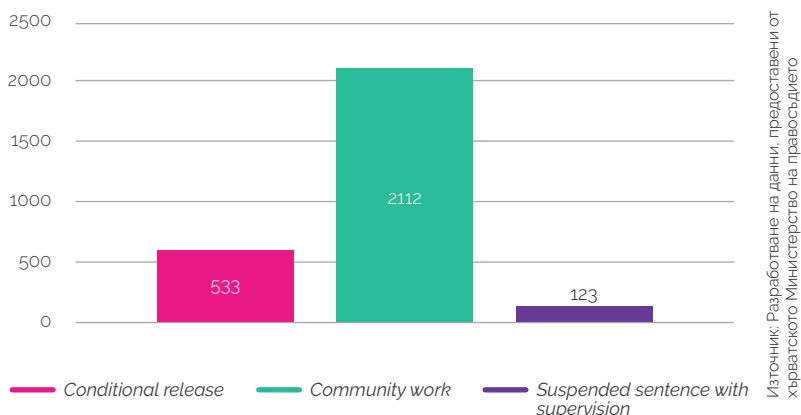
- Условна присъда. Тази присъда е без надзор и не влиза в компетенцията на службата по пробация.
- Условна присъда с надзор (именно пробация). Надзорът се налага, ако съдът определи, че осъденото лице

се нуждае от помощ и насоки от страна на пробационната служба. Тя обикновено се налага на затворници, извършили престъпления против брака, семейството и младежта, и престъпления по Закона за защита от домашно насилие.

Наказателно-процесуалния закон (чл. 457) гласи, че след произнасяне на условна присъда (със или без надзор и / или специални задължения) съдията следва да предупреди осъденото лице за смисъла на присъдата и задълженията произтичащи от нея Съдията също информира всички страни за правото им на обжалване (Sučić, Ricijaš & Glavak-Tkalić, 2014 г.).

- Обществено полезен труд. Това е санкция, която се провежда като алтернатива на кратка присъда лишаване от свобода (по-специално до 6 месеца). Тя може да се извършва само с изричното съгласие на нарушителя и продължава от 10 до 60 работни дни. Обикновено тези алтернативни мерки са приложими за дребни престъпления, особено притежание на наркотици, незначителна кражба или някои видове престъпления свързани с пътнотранспортни произшествия. Това е неплатен труд и не се използва за получаване на финансови облаги или печалба (член 48).

Таблица II.3.2. Мерки на общността-действащи случаи (February 2015)

Обществените санкции са общественополезен труд и условна присъда, докато надзор над лица с психически проблеми и / или някои специални задължения могат да бъдат наложени, ако се счита за необходимо, по време на наказателния процес. В този случай, можем да говорим за обществена мярка или алтернативна мярка, тъй като лицето не е окончателно осъдено. В частност, услугите в полза на общността могат да заменят присъда до една година лишаване от свобода или глоба. В допълнение към **общественополезен** труд, съдът може да разпорежи надзор или специални задължения.

Когато съдът наложи условна присъда, нарушителят може да избегне изпълнението на наказание лишаване от свобода, ако в периода на пробация не извърши престъпление и изпълни конкретно поставени задължения. Пробацията може да продължи от една до максимум пет години. С условната присъда, съдът има право да наложи защитен надзор и специални задължения. **Условно освобождаване** е освобождаването на осъдени лица от затвора преди изтичане на наказанието.

Според Закона за пробацията, дадено лице подлежи на пробационни санкции след лично съгласие (член 6), тъй като и условната присъда (със или без надзор), и общественото полезен труд представляват алтернатива на санкцията-затвор или глоба (Šimpraga, Maloić, & Ricijaš, 2014 г., стр. 19). Обществената санкция или мярка се налага само когато е известно какви са подходящите условия или задължения и когато извършителят е готов да сътрудничи и да ги спазва (Sučić, Ricijaš & Glavak-Tkalić, 2014 г.).

Новото законодателство въвежда пробационни и обществени санкции, като се фокусира не само върху криминални престъпници, но прилага интервенции спрямо

жертвите на престъпления, членовете на техните семейства и тези на нарушителите. Този закон определя пробацията като условна свобода с постоянен надзор над нарушителя, по време на който пробационните служители извършват дейности, насочени към намаляване на риска от повторно извършване на престъпление. Целта на Закона за пробацията е защитата на общността от извършителя, неговата ресоциализация и реинтеграция в обществото, както и осигуряване на подкрепа за подпомагане на жертвите на престъпления, техните семейства и семействата на нарушителите (Šimpraga, Maloić, & Ricijaš, 2014 г., стр. 7)

Обществено полезен труд / работа в общността. Това е санкция, която се налага от съда като подмяна на наказание лишаване от свобода за не повече от една година или глоба. Тази санкция се състои на практика в неплатен труд в полза на обществото. Както е видно от Таблица II.3.3 и II.3.4 прилагането на санкцията обществено полезен труд се увеличава през годините. Наказателният кодекс изрично посочва, че общественополезен труд се осъществява само със съгласието на осъдения (чл. 43.2, 55.4 НК). Съгласието от страна на осъдения също е важно, за да гарантира сътрудничеството на последния с пробационния служител, отговарящ за надзора по време на изпълнението на санкцията общественополезен труд. Пробацията се изпълнява в досъдебната и съдебната фаза на наказателната процедура или при решение от страна на прокуратурата, която определя мерки, за да се осигури присъствието на подсъдимия, изборът на наказателни санкции, както и начина на изпълнение. Обществено полезен труд се извършва в институции, асоциации и обществени органи, чиято основна дейност е хуманитарна, екологична, или които действат в интерес на широката общественост и на местно ниво, от името на общността и на Република Хърватска.

Таблица II.3.3. Брой на положилите общественно полезен труд (31^{ви} декември 2009-2013)

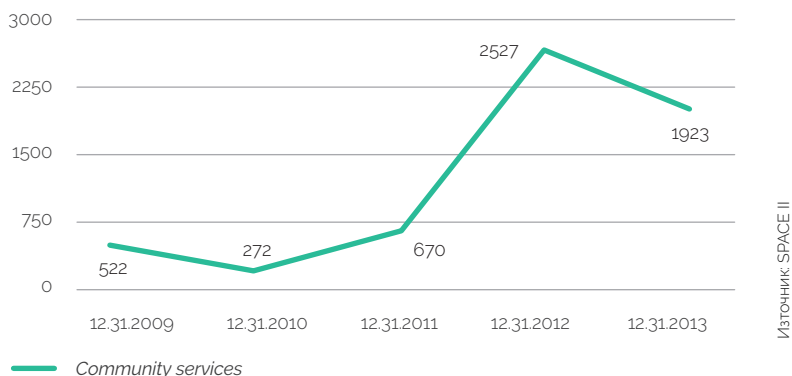
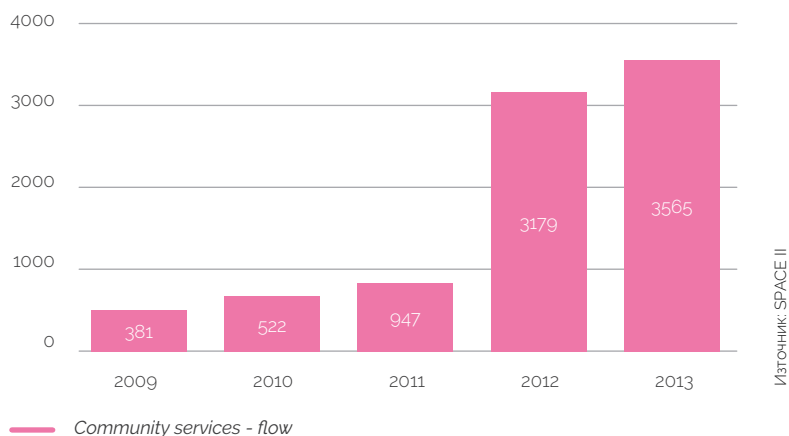

Chart II.3.4. Брой на положилите общественно полезен труд (увеличение през 2009-2013)

Наказанието може да се замени с общественополезен труд в два случая:

1. Ако съдът реши незабавно да замени наказанието лишаване от свобода с общественополезен труд (. Чл.55 от НК):

Съдът има право да замени наказанието до триста и шестдесет дни или наказание лишаване от свобода до една година с обществе-

нополезен труд. Присъда лишаване от свобода до шест месеца се заменя от съда с общественополезен труд; като изключение може да се направи, ако санкцията очевидно не може да постигне целта на наказанието. Когато съдът заменя глобата с общественополезен труд, критерият за приравняване е, че един ден се равнява на четири часа работа; а когато присъдата лишаване от свобода се заменя с общественополезен труд, един ден в затвора съответства на четири часа работа.

2. Ако паричната санкция не се изпълнена (поради несъстоятелност на осъдения), тя може да бъде заменена с налагане на общественополезен труд до три месеца (чл 43 НК):

Ако глобата не е платена или принудително събрана в рамките на три месеца, съдът със съгласието на осъдения има право да замени глобата с общественополезен труд, така че един ден се заменя с четири часа работа;като обаче общественополезният труд не трябва да надвишава хиляди четиристотин и четиридесет часа.

Обществено полезен труд се налага само със съгласието на осъдения. След това, ако компетентният орган е дал съгласие за замяната, санкцията общественополезен труд влиза в сила като се вземат предвид възможностите на осъдения, особено по отношение на личните му условия, трудови умения и опит. Продължителността на общественополезния труд не може да бъде по-малко от един месец, и не може да надвишава две години. В случай че осъденият не изпълни изцяло разпоредбите по присъдата общественополезен труд, без основателни причини (например здравословни причини), съдията определя изпълнението на първоначалното наказание.

Условно освобождаване / Условно освобождаване с пробация. Наказателният кодекс, Законът за изпълнение на наказанията и Законът за пробацията регулират условното освобождаване и надзора над условно освободени затворници. Предсрочното освобождаване е възможно

през втората половина на присъдата. Затворникът може да стартира процедура за условно освобождаване с внасяне на иск за предсрочно освобождаване до комисията към затвора. (Šimpraga & Vukota, 2010). Тази мярка може да продължи от една до пет години. Надзорът може да бъде и по-кратък, в зависимост от преценката на съда. Съдията има право да наложи различен набор от задължения за нарушителя. Тези разпоредби могат да се състоят основно в извършване на работа според личните и професионални компетентности, както и в ангажиране с лечение на пристрастяването (в частност за наркозависими и алкохолнозависими лица); в ангажиране с медицинско лечение (за психиатрични проблеми); участие в психосоциално лечение на насилствено поведение, редовно отчитане в пробационната служба на обстоятелствата, които могат да предизвикат бъдещо престъпно поведение (Šimpraga, Maloić, & Ricijaš, 2014 г.). Целите на горепосочените задължения са продължаване на лечението, проследяване и надзор, както и предотвратяване на престъпен рецидив.

Надзорът по време на условно освобождаване извършен от пробационен служител носи по-голяма сигурност за общността и по-успешна реинтеграция на нарушителя.

От юни 2009 г. до март 2010 г. се осъществи пилотен проект на поднадзорно условно освобождаване в два затвора, в рамките на проект SPF и в подкрепа на въвеждането на пробационна служба в Република Хърватска, в съвместно сътрудничество с Централна администрация на затворите и Администрацията за пробация и подкрепа на жертви и свидетели на престъпления и с английските партньори. В рамките на този проект, формулярът за кандидатстване за процедурата по условно освобождаване бе изменен и бяха събрани доклади от пробационни служители за социалната среда, при която се освобождават затворници и бяха приложени инструментите за Системна оценка на нарушителите върху извадка от 29 затворника в два затвора (Šimpraga & Vukota, 2010).

Към днешна дата, условното освобождаване се използва много по-често, отколкото през предходните години (1649 случаи през 2013 г.). Пробационната служба е отговорна за надзора на лицето при условно освобождаване, и заедно с нарушителя (бившия затворник) провежда индивидуална програма на неговия / нейния надзор и задължения, които са наложени от условното освобождаване. Тази програма взема предвид личността на извършителя, предишния му начин на живот, особено предишни присъди, семейно положение, обстоятелствата за извършване на нарушението и неговото / нейното поведение след извършване на престъплението, особено по отношение на връзката извършител- жертва и опита да се възстановят щетите на засегнатата страна.

Условна присъда с пробация. Съдията има право да поставя допълнителни условия към условната присъда за определен период. Ако лицето е осъдено на лишаване от свобода, но санкцията е заменена с условна присъда лицето остава задължено да отговаря на условията, установени в законодателството (чл. 56 от НК).

Законът за пробацията и Наредбата за методология на пробацията определят реда за създаване на индивидуални програми за лечение в детайли, както следва:

- Програмата се основава на оценка на риска и следва да бъде написана в рамките на 30 дни от първия отчет на нарушителя в пробационната служба;
- В програмата се определя честотата на контактите и отчет в пробационната служба (минимална честота: веднъж на всеки 14 дни през първата година, и веднъж на месец след това);
- Пробационният служител информира нарушителя за целите на програмата по лесен и разбираем начин;
- Нарушителят получава резюме на програмата;

- Програмата се оценява периодично и търпи промени, ако е необходимо;

- Нарушителят подписва програмата като доказателство за неговото / нейното съгласие (Sučić, Ricijaš & Glavak-Tkalić, 2014 г.).

В случаите, когато нарушителите не са съгласни със съдържанието на програмата, или отказват да се съобразят с всички задължения, пробационната служба уведомява съда за това обстоятелство, който от своя страна инициира изслушване за определяне на състоятелността на обществената санкция и възможното налагане на наказание лишаване от свобода.

Таблица II.3.5. Брой на условните присъди с пробация (налични)

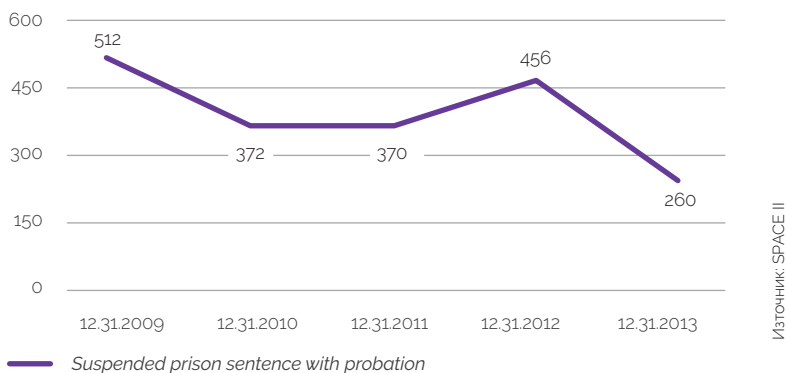
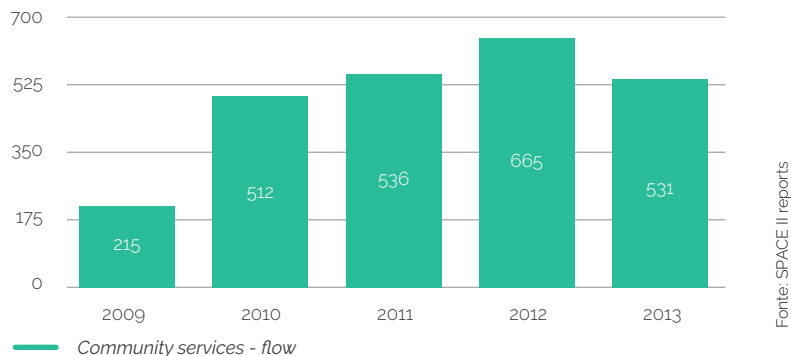

Таблица II.3.6. Брой на условните присъди с пробация (увеличаване през периода 2009-2013)

II.3.3. Специфична група: непълнолетни правонарушители

Хърватската правна система взема под специално внимание нуждите на младите хора, като се препоръчва налагане на надзор за всички нарушители на възраст под 25 години, които първоначално са осъдени на лишаване от свобода за повече от шест месеца.

Законът разграничава три възрастови групи от млади правонарушители:

- Малолетни (от 14 до 16 години);
- Непълнолетни (от 16 до 18 години);
- Млади възрастни (от 18 до 21 години). Пробация и участие на непълнолетни в процеса на трансформация на тяхното социално поведение от неприемливо към приемливо за и в обществото.

В Хърватска затворите за младежи са само за непълнолетни, за максимален срок от 5 години (или 10 години в сериозни и случаи); Освен това осъдените остават в затвор за непълнолетни до навършване на 23 години. Малолетните се осъждат само с образователни мерки, които могат да бъдат налагани и на непълнолетни.

Непълнолетният извършват престъпления предимно срещу собствеността и престъпления, свързани с наркотични вещества; а процентът на извършилите жестоки престъпления е нищожен. Други престъпления са против обществения ред, фалшификация на документи, безопасността на движението по пътищата, и т.н. (Ricijaš).

Образователните мерки включват:

- **Предупредителни мерки** (съдебно мъмрене, специални задължения за максимум 1 година, задължително посещение на дисциплинарен център от 15 дни до 3 месеца);

- **Мерки за пробация** (засилен надзор и наблюдение, със или без ежедневно отчитане в коригиращата институция, завеждане в коригираща институция от 6 месеца до 2 години);

- **Институционални мерки** (въвеждане в коригираща институция / рехабилитационен център, от 6 месеца - 2 години; въвеждане в специализирана възпитателна институция за максимум 3 години) (Ricijaš).

Пробация на непълнолетни

Що се отнася до дребни престъпления, Република Хърватска има богат опит в налагане на мерки, подобни на пробационните. За непълнолетни нарушители, освобождаването от затвора под пробация датира от 1918 г. Пробацията на непълнолетни представлява 50% от всички санкции за малолетни и непълнолетни правонарушители и тя е много важна санкция в Хърватска. Центровете за социални грижи са отговорени за изпълнението на тази санкция, а съдът за малолетни за надзора. Пробацията на непълнолетни продължава от 6 месеца до 2 години, а по време на този процес специалните задължения играят съществена роля, тъй като са ориентирани към определен рисков фактор, който е допринесъл за нарушението или към динамични рискови фактори, с които се прогнозира рецидив.

Специфичните задължения, които могат да бъдат включени в програмата за пробация на непълнолетни могат да бъдат, както следва:

- Извинение на пострадалия,

- Възстановяване на щетите от престъплението, по начин, по който непълнолетният има възможност (Законът предвижда, че непълнолетните нямат право на труд повече от 60 часа и щетите се възстановяват в рамките на три месеца),

- Редовно посещение на училище
- Редовно посещение на работното място
- Професионално обучение според предпочитанията и възможностите на нарушителя
- Приемане на работна позиция и редовно и постоянно изпълнение на задълженията
- Обществено полезен труд (Законът постановява, че непълнолетните нямат право да работят повече от 120 часа, така че трябва да приключат в рамките на 6 месеца),
- Избягване на определени места (барове и питейни заведения) и определени лица;
- Предприемане на медицинска процедура или програма за рехабилитация на наркозависими (това задължение може да се реализира само със съгласието на родителите или законен настойник)
- Присъединяване към индивидуално или групово консултиране,
- Посещение на семинари за придобиване на квалификация,
- Ограничение за напускане на мястото на пребиваване, без специално одобрение от Център за социални грижи,
- Посещение на шофьорска школа за проверка на знанията за правилата за движение (Ricijaš).

Центърът за социални грижи има задачи, подобни на тези на Пробационната служба за възрастни. Той е отговорен за оценката, съставянето на найиндивидуална програма за лечение, като представя месечни отчети и доклади до съда на всеки 3 месеца, работи индивидуално с непълнолетния, включва родителите, наблюдава училищния процес, както и работната дейност и дейности в свободното време, а също така и връстниците, употребата на наркотици и други рискови фактори за

рецидив. В края на изпитателния срок социалният работник представя окончателен доклад пред съда. Ако непълнолетният е изпълнил задълженията, пробацията приключва и няма официално криминално досие.

II.4 ИТАЛИЯ

С благодарности за приноса на А. Центури, Асоциация „Либра Онлус“, Италия

II. 4.1. Пенитенциарна и пробационна система в Италия

Системата на затворите и пробацията в Италия се основава на следните стандарти:

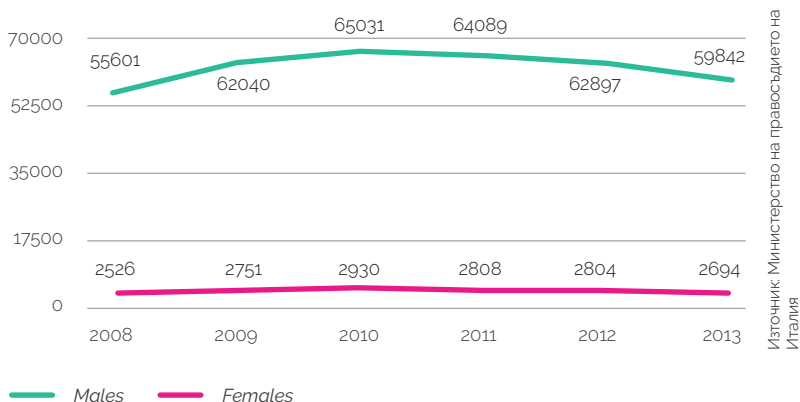
- Конституция на Република Италия от 1948 г;
- Наказателен кодекс от 1930 г, чийто текст е обстойно модифициран чрез различни реформи, прилагани през годините;
- Наказателно-процесуален кодекс от 1988 г, който също претърпява редица изменения и допълнения;
- Закон 354/1975, Закон за изпълнение на наказанията (ЗИН), който има заслуга за въвеждането на алтернативни мерки за лишаване от свобода; също многократно изменян (Закон 663/86, Закон 168/98, Закон 67/2014)
- Правилник за затворите 230/2000, който определя аспектите на изпълнение на наказанията в подробности;
- Закон 67/2014, която наскоро въведе пробацията и за периода преди изпълнение на присъдата.

Пренаселеността в изправителните институции, които характеризират 2009-2012 г. започва да намалява

през 2012-2013. Броят на лишените от свобода в Италия продължава да намалява, дори и след разглеждания от настоящото изследване период. Официалните данни показват, че в Италия процентът на жените спрямо общия брой лишени от свобода остава стабилен през изследвания период, но е по-малък в сравнение с други европейски страни (2013: 4,3%). Както ще видим при анализа на уязвимите групи, въпросът за чуждите граждани, които съставляват около една трета от лишените от свобода е от съществено значение.

Италианската пенитенциарна система се основава на набор от инструменти за отношение спрямо нарушителите: религия, образование и работа, отдих и спортни дейности, контакти със семейството и външния свят.

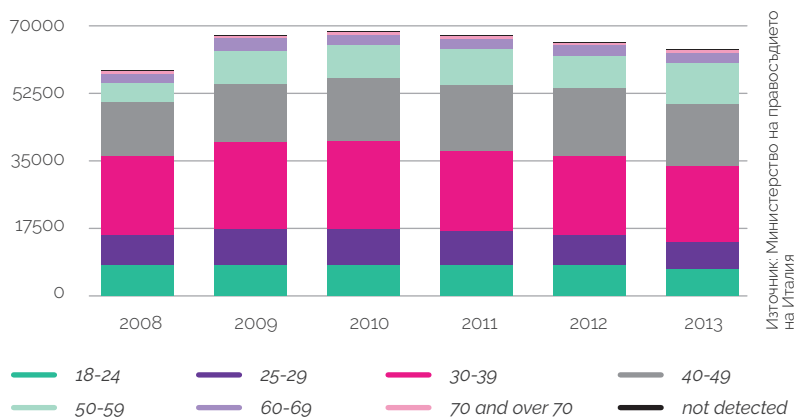
Графика II.4.1. Лишени от свобода в Италия за периода 2008-2013

По отношение на възрастта на задържаните, лица на възраст от 30-39 години, следвани от 40-49 годишни, са двете най-големи възрастови групи, които заедно представляват над 50% от общия брой на лишените от свобода. Докато процентната стойност на 30-39

годишните е намалял леко (2008: 32,7%; 2013: 31,2%), този на възрастовата група от 40-49 годишни се е увеличил (2008: 22,4%; 2013: 25,5%) , Броят на лишените от свобода в Италия на възраст 18-24 години намалява както в абсолютна, така и в процентна стойност. Виж графика II.4.2 Лишени от свобода в Италия с разбивка по възраст за периода на настоящото изследване.

Chart II.4.2. Prisoners broken down by age in Italy in the period 2008-2013

В контекста на институцията също има инструменти с потенциал за коригиране и улесняване на ресоциализацията, заедно с алтернативни мерки на лишаването от свобода. Един от тях определено е чл. 21 от ЗИН. Той определя модалност на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, която позволява на затворника да напуска пенитенциарната институция за работа или обучение. Нарушителите, получили окончателна присъда за престъпления от общ характер, без ограничение по отношение на времето, прекарано в затвора, имат право да поискат включване в програмата;

само в случаи, когато престъплението е от особено сериозен характер на лице условията, че е задължително да бъде изтърпяна една трета от присъдата преди нарушителят да има право да кандидаства (в случай на доживотен затвор, осъденото лице трябва да е изтърпяло най-малко 10 години от присъдата). Мярката се издава от директора и се одобрява от наблюдаващия съдия.

II. 4.2. Алтернативни мерки в Италия

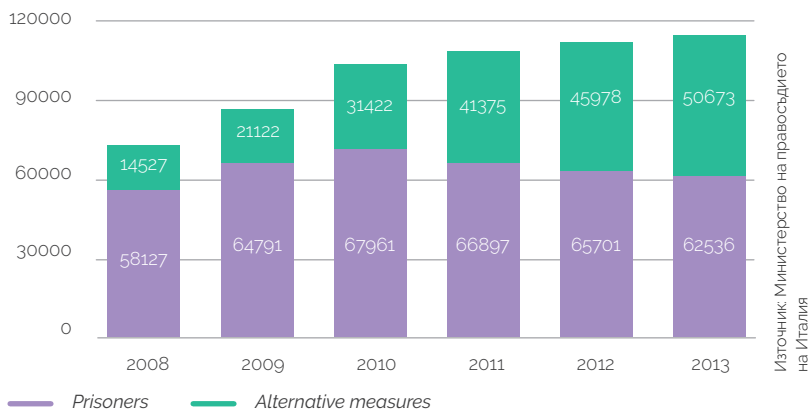
Чрез разпоредбите за алтернативни на задържането мерки, въведени за пръв път през 1975 г. и оттогава постепенно прилагани при по-голям брой случаи, ЗИН има за цел да подчертае рехабилитационния характер на наказанието (чл. 27.). Службата, отговаряща за управлението на присъди в полза на общността е агенцията за пробация (Ufficio Esecuzione Penale Esterna | UEPE), създадена през 1975 г. като част от административния отдел за затворите към Министерството на правосъдието. Тези пробационни служби имат редица правомощия, включително насърчаване на социалната рехабилитация на осъдените, изтърпяване на наказанието чрез алтернативни мерки.

Важно е да се отбележи, че дейността на UEPE се разширява значително след влизането в сила на Закон 67/2014, тъй като последният определя възможността на ответника да поиска присъдата му да бъде спряна, с оглед на проект за пробация, осъществен под надзора на UEPE. За първи път в Италия, службата е отговорна и за лица, които не са осъдени, дори и на първа инстанция. Като цяло това е формата на съдебна пробация, вече съществуваща в други държави, и в младежката система.

Както е видно от Графика II.4.3, броят на лишените от свобода в Италия, намалява като в същото време броят на тези, които изтърпяват наказания под алтернативна мярка се увеличава.

Графика II.4.3. Брой на лишените от свобода и лица, изпълняващи присъдите си по алтернативни мерки (пробация, домашен арест, дневно освобождаване) в Италия за периода 2008-2013 г.

Chart II.4.3. Number of prisoners and persons serving their sentences in alternative measures (probation, home detention, day release) in Italy in the period 2008-2013

Трябва да се отбележи, че днес алтернативните мерки са достъпни както от затвора, така и извън него, за да се даде възможност на осъденото лице да избегне негативните ефекти от средата вътре в затвора (Fossa & Гати, 2011). Италианското законодателство разграничава алтернативните мерки от една страна и заместващите санкции от друга, въпреки че за целите на настоящото изследване ще разгледаме и двете като алтернативни (обществени) санкции.

Заместващите санкции са въведени със Закона за декриминализация 689/1981. Те са реални наказателни санкции, прилагани директно от съдията като присъдата замества лишаването от свобода

(D'Onofrio & Sartori, 2004). Санкциите, прилагани вместо краткосрочни присъди са:

- **Ограничено задържане:** за лица, осъдени на лишаване от свобода за период не по-дълъг от две години, се изисква да прекарат най-малко 10 часа на ден в рамките на поправителна институция;
- **Условна присъда:** условната присъда дава повече свобода на правонарушителя в случаите, когато е осъден на лишаване от свобода за период не по-дълъг от една година. Лицето се задължава да остане на адреса на местоживеене и да се отчита пред властите най-малко веднъж дневно;
- **Заместваща мярка глоба:** тя заменя наказание лишаване от свобода не по-дълго от шест месеца;
- **Заместваща мярка общественополезен труд** (. Чл 105 з. 689/1981). Тя заменя глоби, които не могат да бъдат изплатени поради несъстоятелност на нарушителя;
- **Експулсиране на чужди граждани:** ще бъдат анализирани в настоящото изследване като конкретни мерки, свързани с уязвими групи.

Алтернативните мерки или санкции, които съществуват в момента съгласно италианското законодателство са уредени от Закона за изпълнение на наказанията. Пробацията с контрол от социални служби е особено важна алтернативна мярка (чл 47.1 ЗИН.): докато законът позволи тя да бъде приложена в досъдебната фаза, това е единствената форма на пробация, съществуваща в системата на наказателното правосъдие за пълнолетни в Италия. Това е алтернативна мярка, която позволява на лицето да изтърпи присъдата си, не по-дълъга от три години, извън поправителната институция.

Пробацията се налага, когато се счете, че тя ще допринесе за рехабилитацията на нарушителя и когато не съществува опасност за извършване на други престъпления. В определени случаи може да бъде прилагана и за лица, осъдени на до четири години лишаване от свобода. Във всеки случай, мярката не се прилага спрямо лица, опасни за обществото. Пробацията се извършва изцяло в общността и има за цел да предотврати негативни последици за лицето, които могат да възникнат в резултат на контакт със средата в затвора. По принцип, тази мярка се състои в изтърпяване на наказанието (или остатък от присъдата) при режим на мониторинг и контрол. Службата UEPF, в сътрудничество с въпросното лице, изготвя план за изпълнение: тя определя дейностите задължителни за нарушителя, изискванията, които трябва да се спазват, процедурите за наблюдение, и начините за възстановяване на щетите, причинени от престъплението. Успешно завършилата пробация отменя присъдата, докато отрицателен резултат (неспазване на изискванията, извършване на нови престъпления, и т.н.) води до анулиране на мярката и прилагане на наказанието лишаване от свобода.

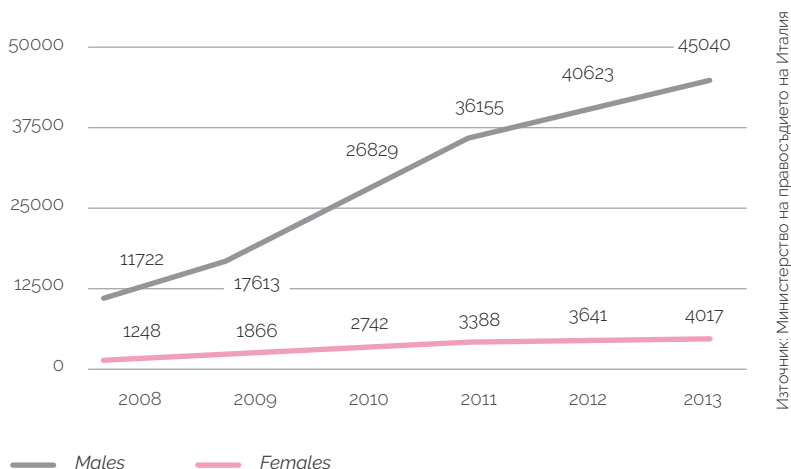
Както бе споменато по-рано, това е алтернативна мярка, която изключително наподобява англосаксонския модел на пробация (след присъда), като в същото време новият модел дава възможност за пробация на пълнолетни при спряно производство, което е досъдебна робация. Освен, че е най-малко болезнената мярка, тя може да бъде прилагана за конкретни случаи, и по този начин индивидуализирана до такава степен, че с въвеждането си беше наречена «командирът» на ЗИН (Bricola, 1976) / от англ. ез flagship прен. първи кораб, б.пр./

Друга широко прилагана алтернативна мярка е обикновен домашен арест (чл. 47 от ЗИН). В този случай, лице осъдено на лишаване от свобода за не повече от четири години, изтърпява присъдата в дома си или на друг адрес по местожителство. В

сравнение с пробацията, домашният арест е по-малко структурирана мярка, въпреки че на практика разликата между пробация и домашен арест не е толкова съществена, тъй като позволява на поставените под домашен арест лица да напускат дома си за работа или обучение, което все по-често се определя като положително. Закон 199/2010 позволява достъп до алтернативни мерки на нарушители, осъдени на лишаване от свобода на не повече от осемнадесет месеца, за оставащия от присъдата период, освен ако деянието не е от характер като например тероризъм, участие в престъпна група, проституция на малолетни и непълнолетни, отвлечане с цел откуп, и т.н., или в случай на опасност от бягство или риск от рецидив.

Както ще видим по-късно, под обикновен домашен арест могат да бъдат поставяни физически лица, на които затворът би се отразил особено негативно: млади хора, възрастни хора, майки на деца на възраст под 10 г. Последните, както ще видим, се ползват със специална форма на домашен арест.

Графика II.4.4. Мъже и жени под алтернативна мярка / домашен арест и пробация/ в Италия за периода 2008-2013

Графика II.4.5. Брой на лицата под домашен арест или пробация с надзор от социални служби в Италия за периода 2008-2013г.

Дневно освобождаване (чл. 48, ЗИН) се прилага много по-рядко. Дневното освобождаване предоставя на осъденото лице разрешение да прекарва част от деня извън затвора за работа или обучение, които са от полза за социалната му реинтеграция, по програма за изпълнение под наблюдението на директора на институцията. Това е една от мерките, които смекчават мярката лишаване от свобода, тъй като е по-малко ограничаваща от класическото задържане и дава възможност на участниците в програмата да изпълняват дейности по интереси извън затвора за част от деня. Лица с присъди не по-дълги от шест месеца, могат да поискат тази мярка, както и всички осъдени, вече изтърпели половината от присъдата си в затвор (или две трети от нея в най-сериозните случаи), както и лица, осъдени на лишаване от свобода за срок до три години, дори преди изтърпяване на половината от присъдата.

В сравнение с броя на затворниците, процентът на жените спрямо общия брой лица, подложени на алтернативни мерки, е висок въпреки че намалява: според данни, предоставени от Министерството на правосъдието, процентът на жените е спаднал от 12,3% от общия брой на поставени под домашен арест през 2008 г. до 8,6% през 2013 г. процентът на жените с дневно освобождаване е по-малък (2008: 3,5%; 2013: 3%). По отношение на възрастта на лицата, подложени на алтернативни мерки, дори и в този случай е видно, че тези на възраст между 30 и 40 години представляват най-голям брой; процентното съотношение е трудно сравнимо що се отнася до лишените от свобода, тъй като двете системи използват различни възрастови групи, а броят на осъдените по мерки на Общността варира през този период.

Прилагането на услуги в полза на Общността се увеличава напоследък. То се състои в извършване на неплатена трудова дейност за Общността чрез публичен или частен субект, одобрен от компетентния съд. Предвид важността на мярката от италианска гледна точка, на този въпрос е посветена отделна секция. Тук просто трябва да се отбележи, че общественополезният труд може да се нарече заместваща санкция или алтернативна мярка; или пък представлява част от друга алтернативна мярка (например пробация под надзора на социалните слезбji) или дори на наказание лишаване от свобода. Както вече беше споменато, спирането на наказателното производство с пробация за възрастни (съдебна пробация) е въведено в италианското право съвсем наскоро. В този случай, ответникът подава молба до съдията за спиране на процедурата, като се ангажира да работи съвместно с органите за прилагане на мярка-

та. Прилагането ѝ се извършва под надзора на службата УЕРЕ, чрез поведение и действия, насочени към възстановяване на последиците от нарушението: обезщетение за вредите, причинени на пострадалия, посредничество с жертвата на престъплението, доброволчески дейности, спазване на изискванията за пребиваване на даден адрес, свобода на движението, избягване на определени места, извършване на социални услуги в полза на Общността, които са необходимо условие, за получаване на достъп до тази мярка. Дадено лице има право да получи достъп до тази мярка, ако престъпленията, в които е обвинено са наказуеми с до четири години лишаване от свобода или при специфични нарушения (като едра кражба, закупуване на крадени стоки, насилие или заплахи към държавни служители) Мярката може да се предоставя само веднъж и в никакъв случай на извършили повторно нарушение, или на лица, чийто изпитателен срок е вече отменен.

II.4.3. Уязвими групи

Чуждите граждани, които представляват значителен брой от лишените от свобода в Италия, със сигурност са една от най-уязвимите групи. Вече споменахме и специалната алтернативна мярка - експулсиране на чужд гражданин (чл. 16 , з. 286/1998.). При присъда на чужд гражданин без разрешение за пребиваване и виновно престъпление, и ако изискванията за условна присъда не са изпълнени, съдията има право да замени лишаването от свобода за срок не по-дълъг от две години с мярка експулсиране, за период не по-кратък от пет години. Законът след това излага редица критерии за изключения.

Наркозависимите и и алкохолно зависимите също се считат за уязвими групи като за тях е създадена специален вид пробация: на тази мярка подлежат лица, осъдени за престъпления в следствие употреба на наркотици или алкохол, в случай че предприемат и се включат в курс на лечение. Това е алтернативна мярка за лишаване от свобода до шест години. Тя не се прилага на едно и също лице повече от два пъти. Друг вариант на пробация, достъпен за уязвими групи се прилага по отношение на лица, **страдащи от СПИН или тежка имунна недостатъчност**, които се подлагат на лечение или биват включвани в програма за подпомагане и здравни грижи (чл. 47, ЗИН) , като в определени случаи могат да бъдат поставяни под домашен арест. Последното е алтернативна мярка, която може да бъде прилагана по хуманитарни причини на лица със специфични нужди - възрастни хора (над 60г.) и младежи (под 21г.) от здравни съображения, както и за обучение, работа и семейни причини.

Обикновеният домашен арест включва и специални случаи на бременни жени или майки с деца под десет годишна възраст. Тази мярка позволява на нарушителя да изтърпи присъдата си в собствения си дом, или в друг частен дом, или в институция за грижи и лечение, за да бъдат предоставени здравни грижи и подкрепа на децата. В допълнение, член 47 дава възможност за специален домашен арест на осъдени майки с деца под десет годишна възраст, когато не са изпълнени изискванията за налагане на обикновен домашен арест. Във всеки случай не трябва да има риск от рецидив, с условието, че майката е изтърпяла най-малко една трета от присъдата си.

Майката изтърпява тази част от присъдата в пенитенциарна институция за майки или, ако не съществува опасност от бягство и рецидив, в дома ѝ, или в частно жилище, или друга институция. Ако това не е възможно, наказанието се изпълнява в защитено семейно общежитие. Въпреки това, тази възможност е неприложима в случаи на особено тежки престъпления като тероризъм, участие в престъпна група, проституция на малолетни и непълнолетни, отвлечане с цел откуп, и т.н.

Важно е да се отбележи, че тази мярка е приложима и при бащи, както и когато майката е починала, или когато е негодна да се грижи за децата.

II.4.4. Фокус ... върху мерките в полза на Общността

Както вече беше споменато, в Италия има няколко форми и юридически характеристики на труд в полза на обществото. Във всички случаи, целта е да се осигурят неплатени дейности за обществото, за държавата, региона, окръга, общината, или за благосъстоянието на доброволчески организации работещи в сферата на обществените услуги. Дейността се осъществява на територията на общината, в която е местожителството на нарушителя. Нека да разгледаме мярката по-обстойно:

А) Обществено полезен труд заменящ глоби, които не могат да бъдат изплатени поради неплатежоспособност на нарушителя (чл. 105 з. 609/1991)

Той може да се извършва и за организации или органи, работещи в областта на образованието, гражданската защита, защита на околната среда и обезлесяването. Организациите подписват споразумение с Министерството на правосъдието или биват делегирани от наблюдаващия съдия. Общественополезен труд може се извършва в рамките на един работен ден от седмицата, освен ако извършителят не пожелае по-голяма честота.

Б) Работа в полза на Общността като наказание за съучастничество в престъпления, свързани с дискри-

минация, омраза или насилие по расови, етнически или религиозни причини (з. 205/1993)

Този тип труд се полага за публични или частни организации, до максимум дванадесет часа седмично. Неплатеният труд включва почистването и възстановяването на сгради, повредени от надписи, емблеми или символи, свързани с организации, сдружения, движения или групи, които подстрекават към омраза или насилие по расови, етнически или религиозни причини. Нещо повече, неплатени дейности могат да се извършват и за организации, които работят с особено уязвими групи като хора с увреждания, възрастни хора, имигранти, или наркозависими; и накрая работа в полза на гражданската защита, защита на околната среда и културното наследство, както и за други обществено-значими цели.

В) Обществено полезен труд като наказание за съучастие в незаконно носене на оръжие или предмети, които могат да причинят вреди, както и за участие в обществени мероприятия, с прикриване на лицето с шапки или шалове, за да се затрудни разпознаването, както и за пресъплнения, извършени по време или заради спортни мероприятия (з. 41/2007).

Г) Обществено полезен труд като основна санкция, наложена от мирови съдия (член 54 д. LGS. 274/2000)

Необходимо е ответникът да поиска от Съда да бъде подложен на тази мярка.

Периодът на полагане на труд може да продължи от десет дни до шест месеца и се извършва до шест часа седмично, освен ако осъденото лице не предяви специална молба до съдията (за не повече от четиридесет часа седмично). Дейностите отговарят на възможностите за работа, образование, семейните и здравни задължения на осъденото лице. Според Заповед на Министъра от 26 март 2001г, трудовите дейности могат да включват следното:

- Дейности подпомагащи наркозависими, носители на ХИВ, хора

с увреждания, болни, възрастни хора, непълнолетни, бивши затворници или имигранти;

- Дейности за целите на гражданската защита и в помощ на населението в случай на природни бедствия, опазване на околната среда и културното наследство, предотвратяване на пожари, опазване на горите, горски земи или земи, използвани за специални цели в селскостопанското производство, за опазване на крайбрежието и крайбрежните води, поддържане на музеи и художествени галерии;

- Дейности в болници и старчески домове, поддръжка или поддръжка на държавна собственост и активи, включително градини, къщи и паркове, с изключение на имущество, използвано от въоръжените сили и полицията;

- Други видове комунални услуги, съответстващи с професионалната квалификация на нарушителя.

Член 54, от з. 274/2000 и последващата заповед на Министъра от 26 Март 2001, са важни отправни точки за всички последващи регламенти по отношение на полагането на обществено полезен труд, основано на тези правила ...

Д) Полагане на обществено полезен труд като предпоставка за условно освобождаване (чл. 165 от НК)

Е) Полагане на обществено полезен труд като алтернатива на наказание за така наречените леки престъпления, свързани с наркотици (чл. 73, 6.V от DPR 309/90)

Престъплението е простъпка, свързана с наркотици, извършено от наркозависимо или употребяващо наркотици лице. Извършителят подава молба за мярката, като продължителността на неплатения труд съответства на наказанието лишаване от свобода. Дейностите се извършват и за терапевтични общности.

Мярката за труд в полза на Общността може да бъде прилагана за лица задържани два пъти. Ако лицето е в нарушение на задълженията при полагане на обществено полезен труд, алтернативното наказание се отменя и се прилага наказание лишаване от свобода.

Ж) Полагане на обществено полезен труд като административна санкция за не-виновни нарушения на Закон за движение по Пътищата (чл. 224 от D.Lgs. 205/1992)

В тези случаи, продължителността е от един до шест месеца; ако лицето е с рецидив, продължителността не може да бъде по-малко от три месеца. Максималният период на работа не надвишава осем часа дневно.

З) Обществено полезен труд като алтернатива санкция на арест или глоба за шофиране под влияние на алкохол (чл. 186, ал 9 от D.Lgs. 205/1992)

И) Общественополезен труд като алтернативна санкция за арест или глоба за шофиране в психофизическо състояние в резултат на употреба на наркотици (чл. 186, ал 8 от D.Lgs. 205/1992)

Последните две алтернативни санкции бяха въведени със Закон 120/2010, който изменя Закона за движение по пътищата. Така промяната в законодателството води до бързо увеличаване на прилагането на алтернативната мярка, която на практика не е използвана често преди. В тези случаи, ответникът не трябва да се противопоставя на замяната, а основният фокус на полагането на общественополезен труд е върху обучението и безопасността по пътищата (това е законодателна разпоредба, но на практика почти не се прилага). В допълнение, мярката може да бъде прилагана и в центрове, специализирани в борба със зависимости. Подобно и на други страни, тук важна роля играе юрисдикцията: неплатен труд може да се извършва в институции на местните власти и частни организации. Последните подписват споразумение с Министерството на правосъдието

или с Председателя на съда, за делегиране на право да приемат лица, осъдени на общественополезен труд. Продължителността на неплатения труд се определя чрез полагане на два часа работа в полза на Общността за всеки ден от присъдата. Глоба в размер на € 250, 00 се равнява на два дни работа в полза и интерес на обществото. Успешното приключване на мярката отменя присъдата, като тя не се вписва в досието на лицето. И обратното, ако лицето откаже да извършва дейностите, или не отговаря на изискванията за алтернативна мярка последната се отменя и се прилага първоначалното наказание.

Й) Общественополезен труд като алтернативно наказание за всички престъпления, извършени от наркозависими, с изключение на убийство, въоръжен грабеж, изнудване и отвлечение за изнудване (чл. 73, ал. V от DPR 309/1990)

К) Общественополезен труд като алтернативна мярка за задържани и осъдени на лишаване от свобода (чл. 21, ал. IV, от ЗИН)

По време на присъдата лишаване от свобода или докато са задържани под арест, на лицата могат да бъдат възложени дейности за извършване на неплатен доброволен труд по проекти от обществен интерес и в полза на Общността.

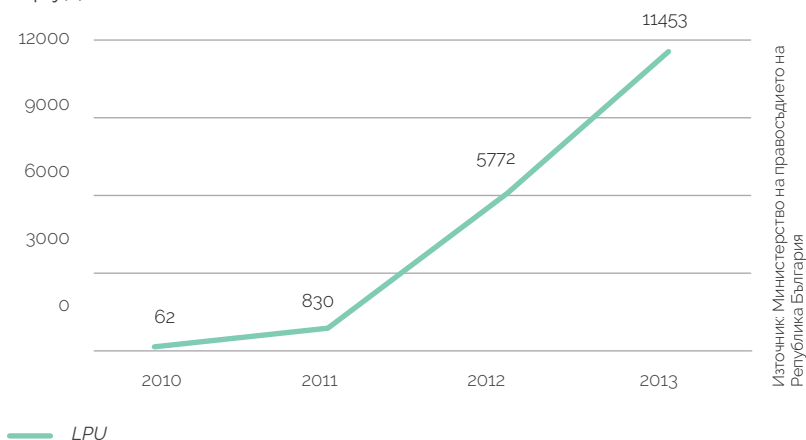
Л) Общественополезен труд, като предпоставка за замяна на наказателното производство с пробация за възрастни (Закон 67/2014)

Както е видно от Графика II.4.6, полагането на труд в полза на Общността се увеличава бързо от 2010 г. насам, благодарение на изменението в Закона за движение по пътищата. Няма регистрирани данни от предходни години.

В сравнение с други алтернативни мерки, процентът на жени, полагащи общественополезен труд е по-висок, а именно 9,8% през 2013 г. Това може да се обясни с факта, че шофирането под въз-

действие на алкохол е престъпление, извършвано по-често от лица, които подлежат на алтернативни мерки и респективно се извършва по-често от жени в сравнение с други престъпления.

Chart II.4.6. Брой лица полагащи общественополезен труд

II.5. ХОЛАНДИЯ

Голяма част от материалите в настоящото ръководство са от холандските уебсайтове www.kinderbescherming.nl, www.rijksoverheid.nl и www.reclassering.nl

С благодарности за приноса на С. Богаерц и Ж.Шилдер, Университет на Тилбург, Холандия.

II.5.1. Развитие, функциониране и задачи пред Пробационната служба в Холандия

Пробационната служба е основана през 1823 г. на доброволчески начала. Първоначално се казва Дружество за подобряване морала на лишените от свобода (Genootschap tot zedelijke verbetering dergevangenen, хол. б.пр) и е ангажирано с предоставяне на образование и религиозна ориентация, липсата на които се счита за фактор, влияещ за потенциално извършване на повторно престъпление. През 1910 г. след въвеждането на условната присъда с пробация, холандското правителство започва официално финансирането на службата.

Няколко организации рабтещи в сферата на пробацията на национално ниво започват съвместно сътрудничество, а през 1913 г. формират Обществото на пробационните служби (Vereniging van Reclassering Instellingen, хол. б.пр). Професионалният подход към пробационната работа е въведен, благодарение на Закона за пробацията от 1947 г., постановяващ ,че пробационните служители следва да бъдат обучени като социални работници. Цялостната реорганизация на Пробационната служба стартира през 1986 г., след това през 1995 г. и през 2004 г: за последно на Министерството на правосъдието е дадена функцията да координира и контролира, като също така инициира упълномощаване на министерството на практика. Това означава, че Пробационната служба може да изпълнява задълженията си след изрично опълномощаване от институциите, свързани с тези практики: съдебната система, прокуратурата (Openbaar Ministerie) и Служба за попечителство (Dienst Justitiële Inlichtingen). Извън съдебната рамка, Пробационната служба също извършва дейности въз основа на договорни отношения с общински администрации (Van Kalmthout и Tigges, 2008).

Целта на службата през последните няколко години е да допринесе практически за по-безопасно общество. Една от целите, произтичащи от това е намаляването на рецидивизма: интервенциите от страна на Пробационната служба променят извършителя, така че той вече да няма желание да извърши друго престъпление (Poort and Erpink, 2008 г.)

Пробационната служба изпълнява следните задачи:

- Профилактика, диагностика и консултации;
- Надзор (toezicht) при условно освобождаване (например условно освобождаване, спиране на предварителното

задържане, при определени условия и задържане в болнична обстановка);

- Поведенчески анализ (gedragsinterventies);

- Контрол над санкции, по-специално общественополезен труд.

Пробационните дейности се извършват от няколко частни фондации: те са субсидирани и официално признати от Министерството на правосъдието. Акредитацията се осъществява, когато организацията заявява воля да носи отговорност за извършване на работата, определена от законовите органи.

Законодателната рамка на холандската пробационна служба е установена през 1995г. със Закон за пробация и реинтеграция (Reclassering Regeling), както и в редица закони, които се занимават с конкретни санкции, включващи Пробационната служба. В Закона за пробация и реинтеграция се посочва, че пробационните институции, признати от Министъра на правосъдието отговарят за изпълнението. Всеки правонарушител подлежи на пробация, независимо от престъплението, за което е заподозрян, или за което е осъждан (Van Kalmthout и Tigges, 2008).

Виновното поведение и предотвратяването на повторното му извършване са в основата на дейността на Пробационната служба. Това е юридически казус. Ето защо Пробационната служба се концентрира върху криминогенните фактори, тоест, проблеми, които стоят в основата на престъпното поведение. Въпреки това, не всички проблеми са криминогенни. В много случаи, има комплекс от фактори, като е желателно в резултат да се установи интеграция. Като такъв пример могат да бъдат приведени (зависимите) постоянни нарушители. При все повече случаи се очертава, че умствените ограничения в комбинация с други проблеми са резултат от начина

на живот, който включва престъпно поведение. В тези случаи, често има участие от страна на институция за психично здраве. Това, което е ценно при Пробационната служба при подобни казуси, е опитът да се продължи със съществуващия процес и съдебното ограничение като допълнителна мотивация. Подобряването на положението на индивидуален клиент допринася за намаляването на противообществените прояви или рецидив при тези групи от хора, предмет на дадена юрисдикция. В основата на работата на холандската Пробационната служба е предотвратяването на рецидив при вече регистрирани престъпници. В тази връзка третичната превенция е цел на Пробационната служба. Тя играе важна роля, насочена към спиране на насилието, както и промяна на убежденията и нагласите на извършителя (Van Kalmthout и Tigges, 2008).

Три холандски организации са ангажирани с изпълнението на пробационни задачи, надзора и **наблюдението на нарушителите**. Те са, както следва:

- Отдел по пробация на Армията на спасението (Reclassering Leger дес Heils). Тази организация е определила редица специфични уязвими целеви групи, като бездомни и непълнолетни.
- Холандска Организация за Рехабилитация (Stichting Verslavings Reclassering или SVG). Тя се занимава по-специално с пробация на пристрастени лица, които са извършили престъпление, пряко свързано с пристрастяване към алкохол, наркотици или други вещества.
- Холандска фондация за пробация (Reclassering Nederland или RN), която е най-голямата от трите пробационни организации. Тя се фокусира по-специално върху предотвратяване на рецидивизъм и ресоциализация.

НАДЗОРЪТ обикновено се състои от контрол и мониторинг: чести срещи с Агенцията за надзор на престъпници, с цел да се

провери поведението на клиента. Надзорът е особено индивидуализиран. Има специфични целеви групи, като наркозависими, които получават също така специално внимание и клинично лечение. Надзорът към момента се осъществява на възможно най-ранен етап. Дейностите по мониторинг и хуманно отношение, които се използват, се определят в началото на надзора. Изследванията показват, че осъществяването на надзор е невъзможно след началото на санкцията и затова се спира (12% от случаите на надзор са отписани през 2004 г., най-вече защото е било невъзможно да се осъществи връзка с клиента, или поради неспособността му да се яви). Дори още по-голяма част от програмите за надзор са стартирали, но са били преждевременно преустановени (26% от програмите за надзор са отписани през 2004 г.). В близо една трета от предварително прекратените досиета се наблюдава извършване на повторно престъпление. Честотата на дейностите за надзор е най-висока при програмите, прекратени преждевременно, тъй като клиенти с висок риск от извършване на повторно престъпление се проверяват по-често (Abraham, Ван Дайк и Swan, 2007).

II.5.2. Алтернативи на лишаването от свобода за възрастни в Холандия

Task Sentence/ присъда при определени условия или задачи, б.пр. Днес това е основна санкция, включена в Наказателния кодекс. Състои се от общественополезен труд (werkstraf), заповед за обучение или комбинация от тях. За разлика от Закона за младежта, няма обучения за възрастни, които могат да се заменят с поведенческо обучение.

- Обществено полезен труд

Чрез общественополезен труд, нарушителят е длъжен да положи неплатен труд. Това обикновено е работа за нестопански институции, като например общини, болници или детски домове, подобни на тези за младежи. Обществено полезен труд се полага за максимум 240 часа. Максимумът от 480 часа е, когато има заповед за поведенческо обучение (или комбинация от работа и

обучение). Обществено полезен труд може да се комбинира и с глоба или лишаване от свобода. Той се налага, когато присъдата е до максимум шест месеца.

- Поведенческо обучение

Присъдата за обучение за възрастни се заменя с няколко поведенчески обучения, за да се редуцира престъпно поведение в бъдеще. Целта на тези обучения е, че извършителят получава представа за произхода на престъпното поведение и познания за избягване на рецидив. Упражненията са научно обосновани, а независима Комисия по акредитация оценява методологията и резултатите Резюме на поведенчески тренинги в Холандия- виж Таблица Таблица II.5.1.

Глоба. За всички нарушения може да бъде наложена глоба. Категорията на престъплението определя максималният размер на глобата. Съдията или прокурорът определят действителния размер на санкцията. В някои случаи, нарушителят е осъден да компенсира щетите, причинени от престъплението, на жертвата.

Конфискация на имущество. Имущество, придобито по престъпен начин може да бъде отнето от нарушителя. Примери за това са не само парични суми, но и коли и къщи. Правосъдната система има право на това в съответствие със Закон за отнемане на имущество придобито по престъпен начин (Pluk-ze Regeling).

Ограничителна заповед. Лице, което причинява сериозни неудобства може да получи ограничителна заповед. Например, футболен хулиган може да получи забрана за посещение на стадион. Същото се отнася и до лице, причинило домашно насилие, което може да получи ограничителна заповед, така че да няма право на достъп до жертвите.

Специален режим за рецидивисти. Мярката ISD (Maatregel Inrichting Stelselmatige Daders) е предназначена за възрастни, които са били осъждани най-малко 3 пъти през последните 5 години. Нарушителите излежават присъдата си в специално отделение за рецидивисти. Тези престъпници злоупотребяват със забранени вещества или страдат от психично разстройство. Мярката ISD цели да промени модела на осъждане, освобождаване и рецидив. Нарушителите получават специално лечение за период от 2 години, например мотивационно обучение.

TBS мярка. Някои нарушители не носят (частично) отговорност за престъплението поради умствено или разстройство на личността и могат да бъдат осъдени по TBS мярка (Ter Beschikking Стелинг). За да се защити обществото от такъв тип хора, те могат да бъдат задължени да се подложат на принудително лечение в психиатричен съдебномедицински център или да получат мярка TBS с условия. В този случай не е необходимо задържане, но лечението е задължително. За да се определи дали дадено лице подлежи на TBS-мярка, то трябва да бъде подложено на професионален поведенчески анализ извършен от психолози и психиатри. Без такъв анализ и оценка, съдията няма право да налага мярка TBS. TBS трае толкова дълго, колкото е необходимо, докато има и най-малък шанс за рецидив.

Table II.5.1. Програми за поведенческо обучение в Холандия

TOPIC	NAME	CONTENT	HOURS
Employment	Training Employment skills	Learn skills to increase the chance of successful job applications	64
Aggression	Training Ending Domestic Violence	Learn how to regulate anger and aggression. Learning the cognitive, emotional, behavioral and situational influences on aggression. Learn alternative ways to respond to such situations.	30

TOPIC	NAME	CONTENT	HOURS
	Training Aggression control ART Wiltshire-NL	Learn how to avoid risky situations and take responsibility for own behavior. Learn to recognize bodily signals of aggression and how to regulate in a more effective way.	63
Addiction and Substance abuse	Training Alcohol and Aggression	Learn how to regulate behavior when there is a problem with alcohol. Learn how to recognize behavioral patterns and learn how to behave alternatively.	-
	Life style training short	Offenders learn how to prevent recidivism because of substance abuse. Training is based on the change model of Prochaska & DiClemente and the relapse prevention model of Marlatt and Gordon.	42
	Life style training	Same as the life style training short but in comparison to the short training more focus on prevention and controlling of criminal behavior related to substance abuse.	61
Additional	Solo training	Behavioral change problem for people who are not able to achieve the behavioral change in a group training	-
	Focus on reintegration (FOR)	A voluntary training which focus on the life after a short time of detention. Making a plan for the future to re-integrate in society	-
Cognition	Training cognitive skills for mentally disabled (CoVa+)	Cognitive skills training for mentally disabled or people with a language deficiency. Learn how to solve problems in an effective way with among others; thinking patters, assertiveness training, and emotion recognition.	94

	<i>Training cognitive skills (CoVa)</i>	<i>'Think first, and act consequently' is the slogan of this training. In this training offenders receive an insight in their thinking process to better understand their behavior and to prevent this behavior in the future. Focus is on problem solving, perspective taking, empathy, impulse control, moral reasoning, and critical thinking.</i>	80
<i>Housing</i>	<i>Training in housing</i>	<i>Finding a place to live, learn about practical skills such as insurances, contact with the land lord, and coping with stress.</i>	15
<i>Economical</i>	<i>Training in budgeting</i>	<i>Learns practical skills, for example how to make a budget plan, avoid impulsive buying behavior, and learn about institutions who help dealing with these problems.</i>	17,5

В заключение, прилагането на закона в Холандия, както за младежи, така и за млади възрастни, определя няколко начина за предоставяне на стимули за спазване на закона, освен обичайната мярка лишаване от свобода. Прилага се промяна в поведението за различни престъпления, и се провеждат съответните обучения на осъдените. Съществува голямо разнообразие сред мерките в Холандия, но всички те имат общата цел да се избегне рецидив и да се постигне промяна в поведението за интеграция в обществото.

II.5.3. Целева група: наркозависими.

Наркозависимите са целева група нуждаеща се от клинично лечение и специални грижи. Както е видно от таблица II.5.1 специфичните програми са насочени към нарушители, които са извършили престъпление, свързано с употребата на наркотични вещества или хазарт и

които имат проблем със злоупотребата с тези вещества. Една от тези програми е Lifestyle-обучението /начин на живот, б.пр./-когнитивна поведенческа интервенция акредитирана през 2009 г. от Комисията по акредитация за поведенчески интервенции към Министерство на правосъдието на Холандия. Програмата е акредитирана на базата на изследвания от 2013-2014, които разглеждат 12 обучения, между които редовни и задочни,проведени от пробационните служби на шест различни организации. От 107 регистрирани участници, 91 започват обучението, а 64 го завършват (т.е. 60% от заявите и 70% от участниците).

Основният инструмент за избор за Lifestyle-обучение е Скалата на оценка на рецидивизма (RISC), чрез която се оценяват различни криминогенни фактори и се осигурява индикация за риска от рецидив. RISC се явява един вид консултативен фактор за Lifestyle-обучение, когато комбинацията от употреба на наркотици и риска от рецидив отговарят на критериите за включване във Lifestyle обучение. След това, консултантът решава дали да приеме или откаже този фактор. Най-важните критерии за изключване са: когнитивни увреждания, психични разстройства, доминиращо поведение и отрицателно отношение към санкцията, когато нарушението е свързано със сексуално престъпление.

Редовното Lifestyle-обучение се различава от съкратеното обучение с това, че е по-интензивно (повече сесии) и следователно по-подходящо за лица с по-висок риск от рецидив (средно, високо ниво) и за лица, които трябва се справят с по-сериозни проблеми като употреба на субстанции (рискова употреба с оплаквания, пристрастеност).

Lifestyle обучението е принудителна мярка. В резултат, участието носи положителни последствия за обучаемите, а отказът-отрицателни (Barendregt, съобразителност, Ван дер стена, Гелдер & Шолтен, 2014).

II.5.4. Целева група: непълнолетни. Алтернативи на лишаването от свобода за младежи в Холандия

Младите хора между 12 и 18 години, които извършват престъпления се наказват според системата на младежко правосъдие. Съдията има право да прилага Закона за непълнолетни престъпници за лица на възраст до 23 години. Малолетни под 12 години не подлежат на съдебно преследване.

За леки престъпления (например, вандализъм или кражба), полицията често влиза в контакт с родителите, за да се обсъди извършеното престъпление и да се потърсят възможни решения. Полицията има право да препраща нарушителите към Агенцията за закрила на детето (Bureau Jeugdzorg). Тя подпомага и контролира децата в търсене на решение на проблемите им, или ги препраща към други специалисти, когато е необходима специализирана психиатрична грижа. Ако има сериозни опасения, свързани с благосъстоянието на детето, съдът назначава настойник. В някои случаи нарушители на възраст между шестнайсет и седемнадесет години биват отнасяни към услугата за възрастни. Това се прилага в случаи на особено тежки престъпления, или когато въпросното лице е рецидивист (Van Kalmthout и Tigges, 2008).

Halt/ спиране, б.пр./ Това е услуга с алтернативна санкция на доброволни начала: млади правонарушители, които са извършили, например, вандализъм, кражба, нерегламентирана употреба на пиротехнически средства или са избягали от къщи, могат да избират между системата на наказателното правораздаване и алтернативно наказание (Het ALternatief) чиято цел е да накара тези непълнолетни да осъзнаят поведението си и да им се даде възможност да се поправят (Abraham, Buysse &

Nauta 2013 г.). Когато извършители между 12 и 18 години вземат участие в тази програма могат да избягнат криминално досие. В допълнение, към полицията и холандската прокуратура (OM), разследващи служители- експерти (BOA) със специални правомощия, имат право да насочват непълнолетни към програмата Halt.

Изследване от 2006 г. показва, че мярката Halt не е ефективна за намаляване на рецидивизма (Ferwerda, Leiden, Van Arts, & Hauber, 2006). След тази оценка програмата Halt е цялостно актуализирана: младите нарушители са длъжни да поднесат извинения и се изисква по-тясно участие на родителите. Работното задание (werkstraf) вече не заема толкова централно място и сега се налага, само ако програмата Halt включва значителен брой часове, или в случай на престъпление- нерегламентирана употреба на пиротехнически средства.

Стандартната актуализирана програма Halt се състои в провеждане на първоначална среща, последваща среща и заключителна среща за определен период от време- от 6 часа (минимум) до 20 часа (максимум). При всички положения, на нарушителите се дават поведенчески задания, учебни задания и се задължават да поднесат извинения (лично или писмено). Родителите са включени в програмата Halt. Общият брой на часовете на програмата се определя спрямо присъдата и зависи от извършеното престъпление и възрастта на непълнолетния.

Кратката програма Halt трае между 2 часа (минимум) и 6 часа (максимум) и се състои от първоначална среща, заключителна среща и учебно задание. За нерегламентирана употреба на пиротехнически средства се прилага специален вид кратка програма Halt и се състои от първоначална среща и работно задание (Abraham, Buysse & Nauta 2013 г.).

Новата версия на Halt се прилага от 2010 г. и през 2012-2013 г. е подложена на оценка. Резултатите показват, че в 94% от случаите програмата Halt е успешно завършена; провалилите са 6% (прехвърлени обратно към полиция-

та или прокуратурата) и могат да бъдат разделени както следва: 4% неуспешно завършили, защото непълнолетните не са съгласни с предложението на Halt и 2% провалили се, защото не са се придържали към условията по програмата Halt (Abraham, Buysse & Nauta 2013 г.). Оценката показва, по-специално, че реалното поднасяне на извинение на жертвата е ефективна част от програмата Halt и има ефект срещу рецидив. Въпреки че извиненията са ключов фактор от актуализираната програма, само в 68% от случаите, тези изисквания се спазват: процентното съотношение може да се обясни и с факта, че има определен брой престъпления без пряка жертва, но съществуват и редица неизвестни причини. Въпреки че от Halt се очаква да покаже добри резултати, тя би могла да бъде и по-ефективна, ако се гарантира действително поднасяне на извинения и се изплащат компенсации за нанесени щети (Abraham, Buysse & Nauta 2013 г.).

Санкция Task- . Представява обществено полезен труд, обучение, или комбинация от двете. Тя може да бъде комбинирана със задържане (максимум три месеца) или глоба.

- Обществено полезен труд

Общественополезен труд и извършване на доброволна работа, без заплащане. Обикновено се работи за нестопански институции като общини, детски домове или болници.

- Санкция обучение

На нарушители под 18 години може да бъде наложена присъда-обучение. Те завършват курс, който ги изправя пред последиците от тяхното поведение. Например, провеждане на обучение за социални умения, курсове по финансиране, или курсове за овладяване и контрол на агресията и гнева. За пълен преглед на учебните програми в Холандия виж Таблица II.5.2.

Задържане на непълнолетни. Младежи, осъдени на задържане, излежават присъдата си чрез престой в институция за млади правонарушители. Подобно задържане трае до две години за лица на

възраст между 16 и 17 години. За малолетни между 12 и 15 години задържането може да бъде до една година максимум. Нарушителите са длъжни да ходят на училище и да се обучават на социални умения и овладяване на гнева, когато е необходимо.

PIJ-мярка. Някои млади хора се нуждаят от интензивно лечение и наблюдение, за да се предотврати рецидив на престъплението. Такъв пример е поведенческото разстройство. Това са младежи, които са осъдени за престъпление и страдат от психическо заболяване, свързано с престъплението. С така наречената мярка PJJ (Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen - Placement in a Youth Institution- въвеждане в институция за непълнолетни престъпници, б.пр), те се настаняват за лечение в институция за малолетни престъпници. Продължителността на престоя е три години минимум, но може да се удължи до седем години. На младежите е позволено да излизат навън при определени условия през последната година от задържането им, за постепенна реинтеграция в обществото.

Задържане за през нощта. Младежите посещават училище през деня и се прибират обратно в институцията след приключване на учебните занятия. По този начин могат да продължат образованието си или професионалното си обучение.

Мярка-промяна в поведението. Ако задържането е твърде тежко и непропорционално на престъплението, а условната присъда или обучение са твърде леки, лицето може да получи поведенческа мярка (Gedrag beïnvloedende maatregel). Поведенческата мярка се състои от едно или повече обучения или лечения. Например нарушителят бива включен в обучение за овладяване на агресията или обучение за преодоляване на зависимост от наркотици или алкохол. Пробацията на непълнолетни определя процеса на поведенческата мярка.

Други санкции и мерки в съдебната система за непълнолетни

- Конфискация на имущество (например скутери) и незаконно придобити стоки (например откраднати или незаконно придобити стоки)
- Глоба или обезщетение.

Право за криминални деяния извършени от младежи на възраст от 16 до 23 години. От 1-ви април 2014 г. младежи на възраст от 16 до 23 години могат да бъде съдени като непълнолетни, или като възрастни. Това се нарича наказателно право за юноши. По този начин съдът може да обърне повече внимание на развитието на непълнолетните. Някои младежи определено имат по-голяма полза от по-строг подход, докато за други би било по-полезно да бъдат консултирани, в зависимост от етапа на развитието им.

Table II.5.2. Поведенчески обучения за осъдени непълнолетни в Холандия

NAME	CONTENT	FREQUENCY	HOURS
<i>Respect limits regular</i>	<i>Training sexual deviant behaviour</i>	<i>10 sessions/ 1 parent session</i>	<i>20</i>
<i>Respect limits regular plus</i>	<i>Training sexual deviant behaviour</i>	<i>10 sessions/ 3 parent session</i>	<i>20</i>
<i>Respect limits extended</i>	<i>Training sexual deviant behaviour</i>	<i>15 sessions/ 1 parent session</i>	<i>30</i>
<i>Respect limits extended plus</i>	<i>Training sexual deviant behaviour</i>	<i>15 sessions/ 3 parent sessions</i>	<i>30</i>
<i>Respect limits extra</i>	<i>Training sexual deviant behaviour</i>	<i>20 sessions/ 1 parent session</i>	<i>40</i>
<i>Respect limits extra plus</i>	<i>Training sexual deviant behaviour</i>	<i>20 sessions/ 3 parent sessions</i>	<i>40</i>
<i>So-cool regular</i>	<i>Cognitive social skills training for mentally disabled youngsters</i>	<i>16 sessions/ 1 parent session</i>	<i>40</i>
<i>So-cool extended</i>	<i>Cognitive social skills training for mentally disabled youngsters</i>	<i>22 sessions/ 1 parent session/</i>	<i>50</i>

NAME	CONTENT	FREQUENCY	HOURS
<i>Stay-a-way short</i>	<i>Training substance abuse</i>	<i>8 sessions/ 3 parent sessions/ 5 parent-child sessions</i>	<i>20</i>
<i>Stay-a-way regular</i>	<i>Training substance abuse</i>	<i>13 sessions/ 4 parent sessions/ 6 parent-child sessions</i>	<i>30</i>
<i>Stay-a-way plus</i>	<i>Training substance abuse for mentally disabled youngsters</i>	<i>10 sessions/ 4 parent sessions/ 9 parent-child sessions</i>	<i>30</i>
<i>TACT group</i>	<i>Aggression regulation training</i>	<i>20 sessions/ 1 parent session/ 3 parent-child sessions</i>	<i>50</i>
<i>TACT individual</i>	<i>Aggression regulation training</i>	<i>20 sessions</i>	<i>35</i>
<i>Tools4U regular</i>	<i>Cognitive social skills training</i>	<i>8 sessions</i>	<i>20</i>
<i>Tools4U regular plus</i>	<i>Cognitive social skills training</i>	<i>8 sessions/ 2 parent sessions/ 2 parent-child sessions</i>	<i>25</i>
<i>Tools4U extended</i>	<i>Cognitive social skills training</i>	<i>12 sessions</i>	<i>30</i>
<i>Tools 4U extended plus</i>	<i>Cognitive social skills training</i>	<i>12 sessions/ 2 parent sessions/ 2 parent-child sessions</i>	<i>35</i>

II.5.4. Фокусът е върху... Обществено полезен труд в Холандия

В Холандия, общественото полезно дело е въведено през 1989 г. и тогава добавено в холандския Наказателен кодекс. В първата публикация на Кодекса през 1989 г., мярката е все още доброволна алтернативна мярка. Заподозреният се съгласява предварително с алтернативната мярка за извършване на «неплатена работа в интерес на обществото», която може и да откаже. През 2001 г. обществе-

но полезният труд се превръща в алтернативна санкция - в допълнение към присъдата и наказанието - и получава статут на независима присъда, без да има необходимост да се взема предвид съгласието на заподозрения

Има три вида обществено полезен труд:

- (1)** на общественополезен труд, при който нарушителят е възрастен и трябва да положи неплатен труд;
- (2)** санкция обучение за младежи (под 18 години), посредством тренинги, например за подобряване на социалните умения, осъзнаване на неприемливото поведение и последиците от него върху жертвата и / или обществото. Поведенческото обучение е задължително условие, заложено в холандския Наказателния кодекс от 2010 г. За непълнолетните лица (12-18 години), санкцията обществено полезен труд като отделно наказание съществува от 1995 г. насам;
- (3)** комбинация от двете.

Санкцията обучение, както е упоменато в Холандския Наказателен кодекс не може да бъде налагана на възрастни, а само на непълнолетни под 18-годишна възраст, на които може да бъде налагана санкция-обучение от съда. Прокурорът няма право да налага санкция-обучение на непълнолетни. Въпреки това, в контекста на едно специално условие или алтернативен съдебен акт от препоръчителен / обучителен характер, санкцията обучение може да бъде налагана на възрастен.

Продължителността на общественополезния труд е максимум 240 часа, за санкция- обучение (или комбинация от общественополезен труд и наказание обучение) е максимум 480 часа. Общественополезен труд може

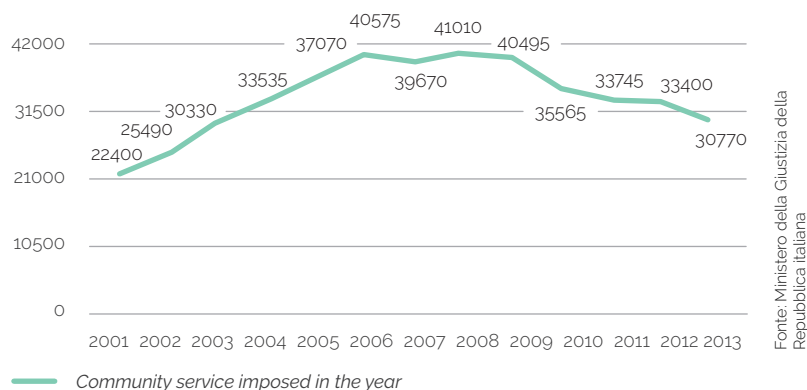
да бъде комбиниран с глоба или лишаване от свобода (максимум шест месеца за възрастни и най-много три месеца за непълнолетни). По време на общественополезен труд, осъденото лице извършва доброволна работа през свободното си време, предимно в сферата на обществените услуги, като паркове, както и в организации с нестопанска цел, като например болници. Обществено полезният труд е алтернативно наказание, чрез което се цели да бъде възстановена прекъснатата връзката с обществото, чийто интегритет е пострадал в следствие на извършеното престъпление. Ако е възможно се прави връзка между местоположението за полагане на обществено полезен труд и извършеното престъпление. Например, ако дадено лице е извършило престъпление и причинило физически щети под влиянието на алкохол може да полага обществено полезен труд в рехабилитационен център.

Общественополезният труд има за основна цел да регулира поведението на извършителя чрез нормализиране на ежедневието му, да го научи как да се справя с колеги, висшестоящи и обществото като цяло. В допълнение, обществено полезният труд има и предимството, че лицата могат да запазят дома и работното си време, изпълнявайки тази алтернативна мярка, което е съвсем различно, когато извършителят е лишен от свобода.

От 2012 г., обществено полезният труд не е приложена санкция за сериозни сексуални престъпления и тежки престъпления. В допълнение към тази санкция, съдията налага наказание лишаване от свобода (например задържане-домашен арест). И в случаите, когато дадено лице е обвинено в престъпление от същия характер извършено пет години преди повторно такова, санкция

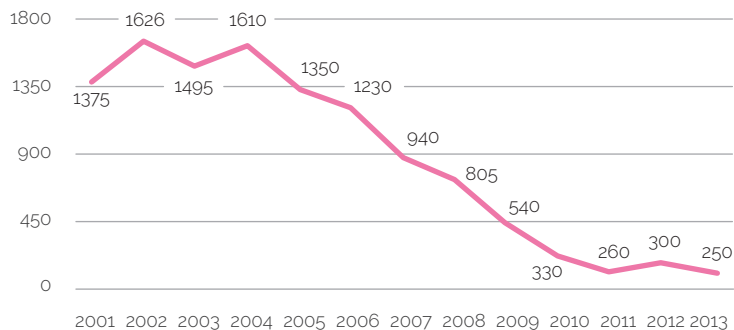
налагане на общественополезен труд не е възможно. Общественополезен труд се налага само в комбинация с предсрочно освобождаване. В този случай, обаче, съдията мотивира налагането на обществено полезен труд. Когато нарушителят не изпълнява задоволително или изобщо задълженията си по санкцията обществено полезен труд той бива лишен от свобода. Продължителността на престоя му в затвора зависи от продължителността на санкцията. Например, 240 часа обществено полезен труд се равнява приблизително на 120 дни лишаване от свобода. В случай на някои дребни нарушения, като рисунки с графити, прокурорът има право да предложи общественополезен труд. Това дава на обвиняемия предимството, че не трябва да се явява пред съда и че няма да се образува наказателно производство. Прокурорът определя дали санкцията е изпълнена или не. Между 2001 г. и 2013 г., са наложени приблизително 450.000 санкции-обществено полезен труд, най-много през 2008 г. - 41,040.

Таблица II.5.1. Брой на санкции обществено полезен труд за 2001-2013

На млади хора са наложени приблизително 12,000 санкции-обучение между 2001 г. и 2013.

Таблица II.5.2. Санкция обучение наложени на непълнолетни

Fonte: Ministero della Giustizia della Repubblica Italiana

— Learning sanction imposed to juvenile offenders

Според Министерството на правосъдието на Холандия, общественно полезният труд има предимства както за обществото, така и за нарушителя. Тези предимства са, както следва:

- 1.** По-вероятно е нарушителят да се завърне успешно в обществото; чрез полагане на доброволен труд, защото остава в контакт с общността, научава какво е самодисциплина, а не на последно място, защото обществото очаква това от него;
- 2.** Полагането на такъв тип труд е сравнително лесно и бързо, приложимо от обществена гледна точка;
- 3.** Нарушителят се чувства полезен за обществото; (-символично възстановява причинените от него щети на обществото, и на жертвите;
- 4.** Вероятността да извърши друго престъпление е по-малка по-рядко срещана, след общественополезен труд, въпреки че разликата при извършване на престъпление след общественополезен труд и лишаване от свобода не е голяма;

- 5.** Лица, осъдени на общественополезен труд са по-малко изложени на риска да бъдат повлияни от други престъпници;
- 6.** Общественополезният труд е по-евтин в сравнение със санкцията лишаване от свобода и задържане на непълнолетни в институции

Холандската пробационна служба е отговорена за изпълнението на санкцията (от сега нататък използваме и термина услуги в полза на обществото, за да се избегне евентуално объркване между обществено полезен труд като неплатена работа и задължително обучение / на английски ез. двата термина са community services и community service, б.пр). Три организации (Reclassering Nederland, Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering en Stichting Verslaving Reclassering GGZ) са отговорни за изпълнението на пробацията. Тези три организации играят важна роля от момента, в който лицето е арестувано от полицията до момента на интеграцията му в обществото. Също така при полагането на общественополезен труд, пробационната служба играе изключително важна роля, веднага след като прокурорът или съдията наложат санкцията на дадено физическо лице.

След налагане на санкция общественополезен труд от съдията, обвиняемият е поканен на интервю в офиса на пробационната служба. По време на тази среща, правилата на услугата в полза на общността се обясняват и заедно с обвиняемия се съставя план кога и как нарушителят може да изпълнява своята служба в полза на общността, както и се правят предложения за възможно работно място. Има няколко варианта, обвиняемият да извърши услугата в полза на общността. Това може да бъде например, работа в гората, озеленяване, или работа в старчески домове, центрове за интеграция, болници, читалища и др. Обществено полезният труд често е физическа работа, като работата в кухня, почистване, озеленяване.

След интервюто в пробационната служба се организира пробно посещение на обекта. Има различни видове обществен ползнен труд. Например работа в старчески дом, рециклиращи компании, футболни клубове и т.н. След това се подписва споразумение. То включва точния брой работни дни и часове, които следва да бъдат отработени на работното място. Ако обвиняемият не е в състояние да изпълни условията по споразумението, получава предупреждение от пробационната служба и се назначава повторна среща в офиса на службата. При повторно нарушение на споразумението, или когато обвиняемият извърши ново престъпление, пробационната служба спира услугата и уведомява прокурора, който дава становище и излиза с решение за въвеждане в затвор. Обвиняемият има право на възражение срещу решението в дву-седмичен срок.

Какъв е ефектът от обществен ползнен труд по отношение на престъпленията и рецидива?

В рамките на настоящата палитра от разновидности на наказания, услуги в полза на обществото заемат важно място. Както бе споменато по-рано, обвиняемият извършва услугата в полза на обществото заедно с редовната си работа. Като цяло, изглежда че общественополезният труд предотвратява бъдещи престъпления и рецидив. Сравнение на цифрите показва, че процентът на рецидив след общественополезен труд е по-нисък, отколкото след наказание лишаване от свобода. Изследвания на WODC показват, например, че 50 % от извършителите, осъдени на общественополезен труд извършват престъпление отново (Wartna, Tollenaar, & Blom, 2005b), а при нарушителите, изтърпели наказание в коригираща институция повече от 70% извършват друго престъпление отново (Wartna, Kalidien, Tollenaar, & Essers, 2005a).

Въпреки това и както отбелязват Wermink, Blokland, Nieuwbeerta и Tollenaar (2009), а също и проучванията на Wartna и др. (2005a, 2005b) не се взема под внимание подбора. Извършителите, осъдени на общественополезен труд, често нарушават закона за пръв път, или са осъдени за по-леки престъпления. Извършителите, осъдени на лишаване от свобода по-често са рецидивисти и извършители на по-тежки престъпления спрямо нарушителите, осъдени на общественополезен труд. Това означава, че двете групи не са сравними и критериите за подбор са причината за разликите що се отнася до на-

личието на рецидив. Поради различните критерии за подбор, лишените от свобода са повече изложени на риск от рецидив, в сравнение с лица получили услуги в полза на обществото. За да се изследва ефектът на наказателните санкции върху рецидивизма е необходимо да вземат предвид тези процеси за подбор.

В проучването на Wermink (2009), процентът на рецидив при нарушители, положили общественополезен труд се сравнява с процента на рецидив при лишените от свобода. В него е използвана мащабна база данни с подробна информация за всички лица, които през 1997 г. са осъдени за пръв път на общественополезен труд или лишаване от свобода. Използвани са методите за съвпадение, за да се установи контрол над процесите за подбор.

Учените установяват, че нарушителите (от мъжки и женски пол), осъдени на общественополезен труд извършват повторно престъпление 47% по-рядко в сравнение с затворници, изтърпiali краткосрочно наказание (Wermink, Blokland, Nieuwbeerta, & Tollenaar, 2009). Повече от 7000 нарушители между 18 и 50 години, осъдени на общественополезен труд през 1997 г. са изследвани след изтичане на рисковия период от осем години (последващ период) и е направено сравнение със съответстваща група от 3500 нарушители, осъдени на лишаване от свобода до шест месеца. Sjef van Gennip, главен изпълнителен директор на пробационната служба на Холандия заключава: «Това изследване показва, че общественополезният труд е ефективна санкция за намаляване на престъпността». Данните от пробацията показват, че честотата на рецидив при осъдени затворници е по-висока в сравнение с нарушителите, положили обществено полезен труд (<http://www.reclassering.nl/>).

Фактори за успех и неуспех на обществено полезен труд

Факторите за успеха и неуспеха на обществено полезния труд за възрастни правонарушители (18 + години) са подложени на изследвания (Lünnemann, Beijers, Wentink, Junger-Tas, Oomens, & Tan, 2005). Изследвани са възрастни (18 и повече години), на които е наложен обществено полезен труд. Разглеждат се фактори, които допринасят за успеха на услугите в полза на общността и

фактори, които могат да повлияят на успешното приключване на тези услуги. Общият среден процент на завършени услуги в полза на общността е около 75 процента. Това е с 10% по-ниска стойност от преди десет години (85 процента). Фактът, че по-малко услуги в полза на общността са завършени успешно е предизвикан от обстоятелството, че има промяна в профила на нарушителите, осъдени на общественополезен труд. С въвеждането на санкцията общественополезен труд са осъждани млади нарушители-извършители на дребни престъпления, днес санкцията се налага и на извършители на по-тежки престъпления и лица с предишни присъди.

Няколко личностни характеристики са свързани с успешното изпълнение на санкцията общественополезен труд. Повече жени (82 процента), отколкото мъже (74 процента) завършват успешно; повече възрастни хора (средна възраст 34 години), отколкото по-млади хора (средна възраст 31 години), завършват услугата в полза на общността; повече от неуспешно завършилите са родени в Мароко (58 процента), Холандски Антили (69 процента) и Суринам (72 процента). Най-голям брой на успешно завършилите са родени в Холандия, Турция и Азия (успешно завършили около 75 процента) (Lünnemann, Beijers, Wentink, Юнгер-Тас, Oomens, & Tan 2005). Има и разлики в успешното приключване на общественополезен труд по отношение на няколко условия, като условията на живот на нарушителя. Лицата с постоянна и редовна работа имат по-голям шанс да финализират услугата в полза на обществото (87 процента), в сравнение с безработните (средно по 70 на сто). Такъв е случаят и на учениците (85 процента), както и на хора с не толкова стабилна работа (83 процента). Авторите установяват, че завършилите (88 на сто) в сравнение с незавърши-

лите (73 процента), по-често са имали партньор и деца. Образователното равнище, не се различава между завършилите и незавършилите, но степента на образование има значение: 83 процента за хората с диплома, в сравнение с 75 процента за хора без диплома или степен (Lünnemann и др, 2005)

Наркозависимостта и психичните проблеми влияят на завършването на санкцията общественополезен труд. Хората с психични проблеми са по-малко успешни в осъществяването на услуги в полза на общността (73 процента), отколкото тези, които не страдат от психични проблеми (81 процента). За перманентно наркозависими лица (52 процента) и зависими от леки наркотици (70 процента) е също по-малко вероятно да завършат услугата успешно. Лица с физически оплаквания са също така по-малко успешни при полагане на общественополезен труд (67 процента) и накрая, пристрастяването към алкохола не влияе на завършването на услугата (Lünnemann и др., 2005).

Колкото повече контакти със съдебната система са имали лицата в миналото си, толкова по-голяма е възможността за ранно отпадане от програмата за полагане на общественополезен труд. За лица, полагащи общественополезен труд за първи път е по-вероятно да завършат програмата успешно. Лица отпаднали от програмата за полагане на общественополезен труд са изложени на риск от провал при повторен опит. Видът престъпление също играе роля при завършилите и незавършилите. Лица, осъдени за дребна кражба са по-малко успешни, в сравнение с лица, осъдени за шофиране в нетрезво състояние. Лица осъждани на лишаване от свобода повече от веднъж, са по-малко успешни при полагане на общественополезен труд (Lünnemann и др., 2005).

Друг важен фактор за успех е бързото изпълнение на санкцията обществено полезен труд. По-бързото прилагане се случва по-често, когато прокурорът налага санкция обществено полезен труд. В този случай нарушителят завършва програмата в рамките на шест месеца, което означава, че стартира програмата по-бързо, отколкото, когато наказанието се налага от съда (Lünnemann и сътр., 2005).

Би могло да се заключи, че не съществува единен независим фактор, който обяснява дали дадена услуга в полза на общността ще бъде завършена успешно или не. Винаги има комбинации от фактори, които са причина за (не) завършването на програмата за общественополезен труд. Важно е да се спомене, че лица с постоянна работа и диплома, физически лица, които не са имали предишни контакти с правосъдието и физически лица, на които е наложен общественополезен труд от прокурора, имат по-голям шанс да завършат програмата успешно (над 90 процента), в сравнение с безработни лица сблъснали се с правосъдието повече от шест пъти в миналото си и физически лица, прикърпени към твърда дрога. Само 41% от тази група полага успешно обществено полезен труд (<http://www.reclassering.nl/>).

II.6. ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

С благодарности за приноса на А. Центури, Асоциация „Либра Онлус“, Италия

В Англия и Уелс, Шотландия и Ирландия имаме сходни, но в същото време и различни пенитенциарна и пробационна системи, които са разработени паралелно.

II.6.1. АНГЛИЯ И УЕЛС

Националната пробационна служба е компетентният орган за пробационния сектор, който наскоро претърпя дълбоки промени. Тези промени се основават на факта, че около половината от престъпленията се извършват от лица, които вече са преминали през системата на наказателното правосъдие (ЦУ и Министерство на правосъдието, 2015 г.), както и че разходите за рецидив варират между 9,5 и 13 милиарда паунда. Правителствената политика за 2010-2015 е насочена към намаляване на рецидивизма, като по този начин се намалява броя на жертвите и респективно разходваните средства.

За постигането на тази цел са приети различни стратегии:

- Използване на подход за възнаграждение базиран на реализация на ефективни начини за рехабилитация на правонарушителите и възнаграждаване на осигуряващите тази услуга, които работват и предоставят най-ефективните програми;
- Прилагане на ефективни мерки в полза на Общността, като например по-широко използване на електронно наблюдение;
- Осигуряване на по-смислен и продуктивен труд и обучение за затворници;
- Превенция на злоупотребата с наркотици в затвора и осигуряване на консултации за наркозависими след освобождаване, или по време на мярката в полза на Общността;

- Постоянна работа с наркозависими нарушители, още от най-ранен етап и в периода след освобождаването им;

- Подпомагане на правонарушители за установяване в своите общности и намиране на работа;

- Що се отнася до жертвите, целта е да се създаде по-ясна основа за възстановително правосъдие

В Англия и Уелс са налице няколко мерки в полза на Общността.

Общественополезен труд с пробация Законът за наказателно правосъдие 2003 г., който влезе в сила през април 2005 г., предизвика значителни промени в алтернативните мерки в полза на Общността. Мярката за рехабилитация (по-рано наричана Пробация) и Мярката труд в полза на Общността (по-рано Общественополезен труд) се премахват и заменят с една единствена мярка Общественополезен труд с пробация, който може да продължи до три години. В този случай, надзорът от пробационната служба може да се комбинира с допълнителни изисквания от общо единадесет възможни.

Изискванията, които могат да се комбинират с пробацията, са както следва:

1. Неплатен труд

За възрастни, общественополезен труд може да бъде полаган от 40 до 300 часа, докато за млади правонарушители (под 25 години) максимумът не може да надвишава 160 часа. Тази мярка може да се прилага и спрямо непълнолетни лица, над 16 годишна възраст.

2. Различни дейности

3. Участие в програми

4. Забрана за определена дейност

5. Вечерен час
6. Изключване
7. Определено местожителство
8. Психиатрично лечение
9. Лечение на наркозависимост
10. Лечение на алкохолна зависимост
11. Посещаване на общински центрове (Камера на общините, Комисия по правосъдието, 2011 г.)

Общественополезен труд с пробация може да бъде налаган заедно с глоба, но не и при присъда лишаване от свобода или условна присъда (Mair, Cross & Taylor, 2008).

Предсрочно освобождаване за добро поведение. Тази мярка се налага, когато затворниците са осъдени на минимална присъда лишаване от свобода, или са в края на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода. Във всеки случай, нарушителят следва да е изтърпял най-малко една трета от присъдата си.

Пробация. Тя е въведена в Англия и Уелс със Закон за пробацията от 1907 г. След постянавяване на присъда „виновен“, съдията има право да замени лишаването от свобода с пробация, със съгласието на нарушителя. Тази мярка, често води и до забрана за шофиране и изисква от нарушителя да заплати обезщетение. Тя може да продължи от шест месеца до три години.

Домашен арест. В този случай нарушителят изтърпява присъдата си у дома или на друг постановен от съда адрес. Тази алтернативна мярка се прилага при нарушители, които изтърпяват наказание лишаване от свобода от три месеца до четири години. Затворници-

те подлежат на оценка, преди освобождаването, а след това се проследяват по електронен път, за да се гарантира, че не нарушават условията по мярката. За да бъдат допуснати до нея, затворниците трябва да са изтърпели най-малко една четвърт от присъдата си. Лишените от свобода, изтърпяващи присъди от дванадесет месеца или повече, също са обект на контрол от страна на пробационен служител.

Условна присъда. В случай на кратко наказание лишаване от свобода (за срок не по-дълъг от една година), то може да бъде спряно. Това означава, че съдът установява период на наблюдение по време на което правонарушителят спазва определени условия. Тази мярка може да бъде наложена заедно с изискване за изплащане на обезщетение, но не и с лишаване от свобода или общественополезен труд.

Отлагане на наказанието. Отнася се до спиране на присъдата, докато нарушителят завърши пробацията, за да се извърши оценка на поведението му. Тя не може да бъде комбинирана с други присъди.

II.6.2. ИРЛАНДИЯ

В Ирландия компетентният орган за алтернативни мерки в полза на Общността е Съвет за пробациите за Северна Ирландия.

Тази пробационна служба има създаден специален отдел за млади правонарушители, наречен "Пробационен отдел за младежи". Непълнолетните обикновено носят наказателна отговорност, когато са на възраст над дванадесет години, с изключение на някои престъпле-

ния, за които подлежат на подвеждане под отговорност от десет годишна възраст. Във връзка със съществуващата алтернативна мярка, следва да се отбележи, че в досъдебната фаза, млади правонарушители подлежат на задържане от полицията. Друга възможност е алтернативно наказание и след като нарушителят е признат за виновен с него се заема пробационната служба (О'Донован, 2008). Общественополезен труд (Закон за Наказателното съдопроизводство 1983) Той е алтернатива на задържането, което може да бъде наложено, в случай на предпоставки за наказание лишаване от свобода. Полагането на труд в полза на Общността може да варира от 40 до 240 часа. Общественополезен труд се организира по един от следните начини: първият се състои от малки групи, които се ръководят пряко от Пробационната служба; вторият начин включва индивидуална работа извършена от лицето и контролирана от приемащата организация дала съгласие да упражнява надзор. Неплатен труд в полза на Общността се извършва в рамките на една година, считано от датата на съдебното разпореждане.

Надзор на наркозависими. Тази разпоредба се урежда от Закона за злоупотреба с наркотични вещества от 1977г. Тя включва наблюдение и подкрепа, и във всички случаи се налага със съгласието на нарушителя.

Пробация. Важна алтернатива на наказание, което може да бъде наложено от съда, след като дадено лице е осъдено за престъпление. Докато присъдата е в сила, съдът има право да променя условията или продължителността, ако последното се препоръчва от пробационния служител.

Частично условно освобождаване. Въведена в съответствие със Закона за наказателното съдопроизводство от 2006 г., тя дава възможност на съда да спре част от присъдата. Следователно има възможност за комбиниране на присъда лишаване от свобода и пробация, което се постановява с отделно съдебно решение.

Временно освобождаване с условие за надзор. Тази мярка се състои от условно освобождаване, издадено от Министъра на правосъдието за определен период.

Надзор след освобождаване. От 2001 г. съдиите имат право да осъждат извършители на сексуални престъпления на период на наблюдение и надзор след освобождаването им.

II.6.3. ШОТЛАНДИЯ

Пробационните задължения се изпълняват от 32 екипа отдел Правосъдие и социална дейност към шотландските местни власти. Те изготвят доклади до съда, осигуряват алтернативи на лишаването от свобода и упражняват надзор върху нарушителите в Общността след освобождаването.

Алтернативите на наказанието лишаване от свобода в Шотландия, са както следва:

Работа в полза на Общността. Това е алтернативна мярка, състояща се в неплатен труд в полза на обществото, както и други изисквания, които подобно на броя работни часове, се постановяват в съдебното решение. Наказателно-процесуалния закон на Шотландия от 1995 г. беше изменен със Закона за наказателното

правораздаване на Шотландия от 2010 г., който влезе в сила на 1 февруари 2011 г. В рамките на тази реформа, въпросната мярка заменя общественото полезна труд, пробация, надзор, обезщетение. Въпреки това, този закон не се отнася до лечение на зависимости, подлагане на периодични медицински тестове или до ограничаване на свободата. Мярката не може да бъде налагана в комбинация с лишаване от свобода; като регламентите предвиждат по-скоро тя да бъде комбинирана с други наказания, като лечение на зависимости, ограничение на свободата, или глоба.

Предсрочно освобождаване. То е форма на условно освобождаване. Няма специфични условия за тази мярка; Условията за освобождаване се определят и прилагат индивидуално за всеки отделен случай с решение на Комисията по предсрочно освобождаване на Шотландия.

Налагане на мярка вечерен час. Това е един вид планирано освобождаване, до което затворниците могат да бъдат допуснати към края на присъдата. Мярката се предоставя за нарушители, оценени като ниско рискови, между шест месеца и две седмици преди края на изтичане на наказанието. Правонарушителят се следи по електронен път за най-малко дванадесет часа всеки ден за остатъка от периода на присъдата.

Ограничаване на свободата чрез електронно наблюдение. За първи път се въвежда през 1997 г. със Закона за престъпление и наказание (Шотландия) В Шотландия, тази мярка се използва най-вече като самостоятелна, а не като част от други алтернативи на наказанието лишаване от свобода.

БИБЛИОГРАФИЯ

Глава I. Какво иска Европа/и не само тя/ от нас

I.1. Препоръки на Комитета на министрите към държавите-членки

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (92) 16 of the Committee of Ministers to Member States on the European Rules on community sanctions and measures*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 204-219, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (93) 6 of the Committee of Ministers to Member States concerning prison and criminological aspects of the control of transmissible diseases including AIDS and related health problems in prison*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 196-199, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (97) 12 of the Committee of Ministers to Member States on staff concerned with the implementation of sanctions and measures*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 188-195, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (99) 19 of the Committee of Ministers to Member States concerning mediation in penal matters*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 174-177, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (99) 22 of the Committee of Ministers to Member States concerning Prison Overcrowding and Prison Population Inflation*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 169-173, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2000) 22 of the Committee of Ministers to Member States on improving the implementation of European rules on community sanctions and measures*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 164-168, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2003) 22 of the Committee of Ministers to Member States on conditional release (parole)*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 157-163, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2003) 23 of the Committee of Ministers to Member States on the management by prison administrations of life sentence and other long-term prisoners*,), in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 148-156, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2006) 2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 121-147, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2006) 13 of the Committee of Ministers to Member States on the use of remand in custody, the conditions in which it takes place and the provision of safeguards against abuse*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 121-147, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2008) 11 of the Committee of Ministers to Member States on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 86-111, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2010) 1 of Committee of Ministers to Member States about the Rules of the European Council about Probation*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 70-85, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2012) 5 of the Committee of Ministers to Member States on the European Code of Ethics for Prison Staff*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 64-69, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2012) 12 of the Committee of Ministers to Member States concerning foreign prisoners*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary*

questions, Council of Europe publishing, 2014, pp. 52-63, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2014) 3 of the Committee of Ministers to Member States concerning dangerous offenders*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 43-51, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

COUNCIL OF EUROPE, *Recommendation N° R (2014) 4 of the Committee of Ministers to Member States on electronic monitoring*, in *Compendium of convntions, recommendations and resolution relating to penitentiary questions*, Council of Europe publishing, 2014, pp. 35-42, retrieved from <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202012/COMPENDIUM%20E%20Final%202012.pdf>

1.2. Към Европейското наказателно право...

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Council Framework Decision 2008/909/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments in criminal matters imposing custodial sentences or measues involving deprivation of liberty for the purpose of their enforcement in the European Union*, retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0909&from=EN>

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Council Framework Decision 2008/947/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments and probation decisions with a view to the supervision of probation measures and alternative sanctions*, retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0947&from=EN>

COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Council Framework Decision 2009/829/JHA of 23 October 2009 on the application, between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition*

to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention, retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009F0829&from=EN>

EUROPEAN COMMISSION, *Report from the European Commission to the European Parliament and the Council on the implementation by the Member States of the Framework Decisions 2008/909/JHA on the mutual recognition of judicial decisions on custodial sentences or measures involving deprivation of liberty, on probation decision and alternative sanctions and on supervision measures as an alternative to provisional detention [SWD(2014) 34 final]*, 5 February 2014, Brussels, retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0057&from=IT>

Глава II-Преглед на настоящата ситуация

II.1. България

GRAEBSCH M.C., BURKHARDT S. (2014). *Ambulant sanctions as an alternative to imprisonment in the European Union?*, CSD | Center for the Study of Democracy, Sofia, retrieved from <http://www.csd.bg/artShow.php?id=17207>

MARKOV D., YORDANOVA M., ILCHEVA M., DOICHINOVA M. (2013). *Bulgaria - Country report (Re-socialisation of offenders in the EU: enhancing the role of the civil society (RE-SOC)*, CSD | Center for the Study of Democracy, Sofia 2013, retrieved from <http://www.dadinternational.org/index.php/activities/18-re-socialisation-of-offenders-in-the-eu-enhancing-the-role-of-the-civil-society>

Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria,

RUSINOV D., KARAGANOVA V., MANOLCHEVA M. (2008). *Bulgaria*, in Van Kalmthout A., Durnescu I. (eds.), *Probation in Europe*, aolf Legal Publisher (WLP), pp. 109-144 (Chapter 4). Retrieved from http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Bulgaria.pdf

YORDANOVA M., MARKOV D. (2011). *Penitentiary policy and system in the Republic of Bulgaria*, CDS | Center for the Study of Democracy, retrieved from <http://www.csd.bg/artShow.php?id=15567>

II.2. Испания

ARANDA OCAÑA M., (2013). *Prison conditions in Spain*, European Prison Observatory. Detention conditions in the European Union, Antigone edizioni. Retrieved from <http://www.ub.edu/ospdh/sites/default/files/documents/PrisonconditionsinSpain.pdf>

ESPARTERO P. (2008). *Spain*, in Van Kalmthout A., Durnescu I. (eds.), *Probation in Europe*, aolf Legal Publisher (WLP), pp. 1001-1024, (chapter 31). Retrieved from http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Spain.pdf

FERNÁNDEZ ARÉVALO L. (2015). *Medidas penales alternativas: legitimación y perfiles, hoy*, project meeting 27 January 2015, Seville, Ilustre Colegio de Abogados de Sevilla, Alternatives to imprisonment: identification and exchange of good practices.

MARTÍNEZ PERZA C. (2013). *Rating penal reform. Notes on a new reform of our criminal justice system*, Andalusian Federation ENLACE. Retrieved from <http://www.f-enlace.org/index.php/articulos-documentos/494-valoracion-de-la-reforma-penal>.

MARTÍN POZAS, *Drogodependencias y Prisión: Estudio sobre la situación de las personas con problemas de drogas en prisión*. Retrieved from <http://www.derechopenitenciario.com/comun/fichero.asp?id=3175>

MINISTERIO DEL INTERIOR - SECRETARÍA GENERAL TÉCNICA (2014). *The Spanish Prison System*. Retrieved from http://www.institucionpenitenciaria.es/web/export/sites/default/datos/descargables/publicaciones/SIS_PENITENCIARIO_2014_ING_acc_2.pdf

RECHEA ALBEROLA C., FERNÁNDEZ MOLINA E. (2004). *Report of the Spanish Juvenile Justice System*. Retrieved from <http://webcache.google->

usercontent.com/search?q=cache:vz79bcFhBD4J:esc-eurocrim.org/files/report_of_spanish_juvenile_justice_system.doc+&cd=1&hl=it&ct=clnk&gl=it

II.3. Република Хърватска

BARIĆ M. (2015). *Prison System of the Republic of Croatia*. Project meeting 17 March 2015, Sofia, Ministry of Justice of the Republic of Croatia, Alternatives to Imprisonment: identification and exchange of good practices JUST/JPEN/AG/JUST/4592

RICIJAŠ N.. *Community Sanctions in Croatia*. retrieved in *http://web-cache.googleusercontent.com/search?q=cache:bzYx6CaDCkcJ:www.erf.unizg.hr/stari_web/Documents/Community_sanctions_in_Croatia.ppt+&cd=2&hl=it&ct=clnk&gl=it*

SIMPRAGA D., MALOIĆ S. & RICIJAŠ N. (2014). *Probation in Europe. Croatia*, CEP | Confederation of European Probation. Retrieved from *http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Final%20chapter%20Croatia.pdf*

Šimpraga D., Vukota L. (2010), *Probni projekt uvjetni otpusti zatvorenika. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. Retrieved from *http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:CkDLY3lwz0UJ:hrcak.srce.hr/file/129728+&cd=1&hl=it&ct=clnk&gl=it*

Špero J. (2015), *Probation Service in the Republic of Croatia*. Project meeting 17 March 2015, Sofia, Ministry of Justice of the Republic of Croatia, Alternatives to Imprisonment: identification and exchange of good practices JUST/JPEN/AG/JUST/4592

SUČIĆ I., RICIJAŠ N. & GLAVAK-TKALIĆ R., (2014). *Informed consent as a requirement for probation work with (in)voluntary clients: Probationers' and probation officers' perspectives*, European Journal of Probation. Retrieved from *https://bib.irb.hr/datoteka/741145.Sucic_Ricijas_Glavak-Tkalic_2014.pdf*

II.4. Италия

BRICOLA F. (1976). *L'affidamento in prova al servizio sociale: "fiore all'occhiello" della riforma penitenziaria*, in *Questione Criminale*, Bologna: Il Mulino.

D'ONOFRIO M., SARTORI M. (2004), *Le misure alternative alla detenzione*. Milano: Giuffrè.

FOSSA G., GATTI U. (2011), *Il carcere e l'esecuzione penale in Italia nell'ultimo decennio*. Prison and criminal enforcement in Italy in the last decade, in *Rassegna Italiana di Criminologia*, 3, pp. 10-22. Retrieved from <http://www.rassegnaitalianadicriminologia.it/images/pdf/1rasscri-il-carcereelesecuzione-3-11.pdf>

II.5. Холандия

ABRAHAM M., BUYSSE W., NAUTA O. (2013). *Halt updated. Process evaluation study of updated Halt programme*, DSP-groep. Retrieved from <http://english.wodc.nl/onderzoeksdatabase/evaluatie-nieuwe-haltafdoening.aspx>

ABRAHAM M., VAN DIJK B., SWAN M. (2007), *Understanding surveillance. The implementation of supervision by the Probation*, Dsp group, WODC. Retrieved in https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/resultateneffecten-intensief-toezicht-veelplegers.aspx?nav=ra&l=detentie_en_reclassering&l=reclassering&action=0

BARENDREGT C., WITS E., VAN DER WALL L., GELDER N., SCHOLTEN E. (2014), *The lifestyle training in word and deed. Program integrity of the implementation of the lifestyle training for addicted persons*, IVO Institute for Research on Lifestyle and Addiction, retrieved from <http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/1792a-procesevaluatie-van-de-leefstijltraining.aspx?cp=44&cs=6796>

FERWERDA H.B., VAN LEIDEN I.M.G.G., ARTS N.A.M., HAUBER (2006). *Halt: Het Alternatief*. Retrieved from: <http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/praktijk-en-effecten-haltafdoening.aspx>

LÜNNEMANN K., BEIJERS G., WENTINK M., JUNGER-TAS J., OOMENS H. & TAN S. (2005). *Werkstraffen: succes verzekerd? Succes- en faalfactoren bij werkstraffen van meerderjarigen*. WODC, Verwey-Jonker Instituut. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

MINISTERIE VAN VEILIGHEID EN JUSTITIE (2015). *Overview of approved*

behavioral measurements for both youth and adults in the Netherlands. Retrieved from <https://www.erkenningscommissie.nl/beoordelingen/erkendegedragssinterventies/index.aspx>

MINISTERIE VAN VEILIGHEID EN JUSTITIE (2015). Information retrieved from: www.kinderbescherming.nl

MINISTERIE VAN VEILIGHEID EN JUSTITIE (2014). *Menu gedragsinterventies jongeren*. Retrieved from: file:///C:/Users/u1255039/Downloads/rvdk-menuinterventies-jan2014-1_tcm103-541569.pdf

MINISTERIE VAN VEILIGHEID EN JUSTITIE (2010) *Menukaart gedragsinterventies volwassenen*. Retrieved from http://www.reclassering.nl/documents/Menukaarten/100318_menukaart_gedragsinterventies.def.pdf

RECLASSERING NEDERLAND (2015). Information retrieved from www.reclassering.nl

RIJKSOVERHEID (2015). Information retrieved from www.rijksoverheid.nl

VAN KALMTHOUT A., TIGGES L (2008). *Netherlands*, in Van Kalmthout A., Durnescu I. (eds.), *Probation in Europe*, aolf Legal Publisher (WLP), pp. 677-724 (Chapter 22), retrieved from http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Netherlands_The.pdf

WARTNA B.S.J., KALIDIEN S.N., TOLLENAAR N. & ESSERS A.A.M. (2005a). *Strafrechtelijke recidive van ex-gedetineerden: Uitstroomperiode 1996-2003*. Den Haag: WODC.

WARTNA B.S.J., TOLLENAAR N. & BLOM M. (2005b). *Recidive 1997. Een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van volwassen en jeugdige daders*. Den Haag: WODC.

WERMINK, H., BLOKLAND, A., NIEUWBEERTA, P., & TOLLENAAR, N. (2009). *Recidive na werkstraffen en na Gevangenisstraffen: een gematchte vergelijking*. Tijdschrift voor Criminologie, 51(3), 211-227.

II.6. Обединено Кралство

AA.VV., *Electronic monitoring on bail for adults – procedures*. Retrieved in <https://www.gov.uk/government/publications/electronic-monitoring-on-bail-for-adults-procedures>

HOME OFFICE, MINISTRY OF JUSTICE (2015). *2010 to 2015 government policy: reoffending and rehabilitation. Policy report*. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-reoffending-and-rehabilitation/2010-to-2015-government-policy-reoffending-and-rehabilitation>

HOUSE OF COMMONS JUSTICE COMMITTEE (2011). *The role of the Probation Service. Eight Report of Session 2010-12*. Retrieved in <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmjust/519/519i.pdf>

MAIR G., CROSS N., TAYLOR S. (2008). *The community order and the suspended sentence order. The views and attitudes of sentencers*, Centre for Crime and Justice Studies.

MC GUIRE J. (2015). *What works in reducing reoffending in young adults? A rapid evidence assessment*. NOMS. Retrieved from https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/449347/reducing-reoffending-in-adults.pdf

O'DONOVAN D. (2008). *Ireland*, in Kalmthout van A., Durnescu I. (eds.), *Probation in Europe*, aolf Legal Publisher (WLP). Retrieved from http://www.cepprobation.org/uploaded_files/Ireland.pdf

SCOTTISH GOVERNMENT (2007). *Reforming and revitalising. Report of the review of community penalties*, Edimburgh. Retrieved from <http://www.gov.scot/resource/doc/204067/0054359.pdf>.

Finito di stampare febbraio 2016

Настоящото ръководство е резултат от двегодишен проект **“Алтернативи на лишаването от свобода: идентифициране и обмен на добри практики”**. Степента на ефективното и успешно прилагане на алтернативни на лишаването от свобода наказания и мерки, изглежда е тясно свързана с участието на Общността за практическото им изпълнение: ето защо ръководството има за цел да предостави насоки за изпробване на добри практики, заимствани от различни страни, като изтъква аспекти като индивидуализация на лечението, покриване на изискванията за сигурност, подкрепа на жертвите и социална реинтеграция на нарушителите, вземайки предвид характеристиките, които могат да ги правят особено уязвими.

LIBRA ONLUS

Tilburg University
The Netherlands

SVCCC Foundation
Bulgaria

Federación Andaluza
ENLACE - Spain

SLAM NHS Foundation Trust - UK

University of Rijeka
Croatia

COST offender supervision
in Europe - Ireland

AIGA Mantova

Ass. Carcere
e Territorio - Italy

PRAP Lombardia

Provincia di Mantova

Regione Lombardia
IL CONSIGLIO

ISTITUTO DI
CRIMINOLOGIA
DI MANTOVA

GRANT AGREEMENT nr. JUST/2013/JPEN/AG/4592

The project named "Alternatives to imprisonment: identification and exchange of good practices" has the financial support of the Criminal Justice Programme of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of the Associazione LIBRA Onlus and in no way can be taken to reflect the views of the European Commission.

FDE Institute Press®

ISBN 978 88 97378 12 9